MENG TSEU.

VENUM DATUR,

PARISIIS,	In Officina lithographica Comitis DE LASTEYRIE, *rue Saint-Marc*, N.° 8, *passage du Panorama*; Apud DONDEY-DUPRÉ patrem et filium, Societatis Asiaticæ typographo-bibliopolas, *rue Saint-Louis*, N.° 46, *au Marais*.
STUGARDIÆ, et TUBINGÆ,	Apud COTTA.
LONDINI,	Apud SOWERBY, N.° 33, *King street.*

Ex Typis MIGNERET, *rue du Dragon*, N.° 20.

(2

MENG TSEU

VEL

MENCIUM

INTER SINENSES PHILOSOPHOS,

INGENIO, DOCTRINA, NOMINISQUE CLARITATE

CONFUCIO PROXIMUM,

EDIDIT, LATINA INTERPRETATIONE, AD INTERPRETATIONEM TARTARICAM UTRAMQUE RECENSITA, INSTRUXIT, ET PERPETUO COMMENTARIO, E SINICIS DEPROMPTO, ILLUSTRAVIT

STANISLAUS JULIEN.

SOCIETATIS ASIATICÆ ET COMITIS DE LASTEYRIE IMPENSIS.

PARTIS PRIORIS CONTINUATIO.

LUTETIÆ PARISIORUM.

M DCCCXXVI.

MENCII

LIBER PRIMUS.

CAPUT IV.

Tractatus Koung sun tchheou pars posterior.

§. I. MENG TSEU ait : cœli tempus (1) non *est* sicut terræ (2) lucrum ; terræ lucrum non *est* sicut hominum (3) concordia.

NOTA. Littera I indicat editionem cui titulus *sse-chou-thoung-jan-kiai* (1,511-4,019-1,140-5,466-9,914) in bibliotheca regia parisiensi sub n.° 156-7 (*catal. de Fourmont*) asservatam ; littera J editionem *kiang-i-pi-tchi* (10,205-2,958-390-3,866). Prior duplici commentario, breviori altero, altero fusiori ; posterior triplici commentario, ejusdem fere generis, instructa est. Ex utraque editione, multa lux ac notæ optimæ operi meo accedent.

(1) Tempus pugnæ committendæ opportunum prognosticis e cœlo ductis indicatum. E : Antiqui priusquam certamen committerent, sacram Testudinem interrogabant, solis et lunæ motus supputabant, eorum obitum et ortum speculabantur, nubes ventos et sidera observabant ut felicem vel infelicem pugnæ exitum prænoscerent.

(2) H : Intelligit loci opportunitatem, *sc.*, valida altaque mœnia , profundas fossas, etc.

(3) H : Quando milites, principi suo arctissime devincti, unanimi consensu atque virtute decertant.

10

En (4) trium stadiorum° mœnia-interiora (5) *et* septem stadiorum° mœnia-exteriora. *Hostes* cingunt et obsident illa, * nec-tamen vincunt. *Ut*° cingerent ¶ et obsiderent illa, certe (6) contigit *illos* obtinuisse cœli tempus °°; ** cum-tamen-non * vicerint, *illud* est *quod* cœli tempus non *est* sicut terræ lucrum°.

Mœnia-interiora (7) non *sunt* non alta °; fossæ non *sunt* non profundæ°; arma *et* loricæ non *sunt* non duræ *èt* acuta°; * oriza (8) non *est* non multa°. *Si* deserant et abeant-ex illis (9), *illud* est *quod* terræ lucrum non *est* sicut hominum concordia°.

(4) Sententiam suam exemplis confirmat. In primo loco, fingit urbeculam quam hostes, opportunam licet obsidionis occasionem nacti, capere nequeunt, quia nempe potitur *terræ lucro*, i. e. validissimis munimentis instructa est. In secundo, fingit urbem quæ, licet firmissimis vallis circumsepta, omnibusque commeatibus abundans, ab exigua hostium manu oppugnatur, quia *sc.* milites eam tuentes, ardenti in principem amore, ac unanimi concordia omnino carent.

(5) H : Indicat urbem valde exiguam.

(6) Ad verbum : certe fuit τὸ obtinuisse cœli tempus°. Sic et τὸ non vincere.. Hic utrumque τὸ utramque litteram *tche* (8,284) repræsentat.

(7) Fingit alteram urbem, sed munitissimam, cujus mœnia sunt altissima, etc.–Non *sunt* non profundæ, i. e. sunt profundæ, profundissimæ, etc. Verbum *duræ* ad *loricas*, et verbum *acuta* ad *arma*, referendum esse liquet.

(8) H : Oriza nudata cortice dicitur *mi* (7,655), cortice involuta dicitur *so* (7,677).

(9) H : Vox *illis*, indicat *mœnia* et *fossas*. Subaudi : tunc illa urbs licet munitissima procul dubio capietur. — *Illud* est *quod*, i. e. hinc patet hominum concordiam (ad tuendam urbem) loci opportunitati multo præstare.

§ II. Itaque dicitur : « τὸ continere-intra-limites (10) populum non in *confiniorum° terminis; τὸ firmare regnum non in montium *ac* fossarum-aqualium° obstaculis; τὸ conterrere (11) *imperium non in armorum *et* loricarum° lucro (12) *consistit.* Qui nactus-est normam (13), multum (14) adjuvatur; qui amisit normam, parum (15) adjuvatur. *Principis* parum adjuti° τὸ pervenire, *tale est:* consanguinei *et* affines deficiunt-ab eo; *principis* multum adjuti° τὸ pervenire, *tale est:* *imperium paret ei. »

Si *princeps* cui *imperium° paret aggrediatur *principem a* quo consanguinei *et* affines° defecerunt (16). Itaque

(10) H : Regni enim limitibus populorum corpora tantum, non continere et coercere potes. Ibid. *kiaï* (6,197), termini qui regnum a vicino regno dirimunt.

(11) Sic E. J; i. e. sibi subjicere omnes imperii regulos.

(12) I. e. Valido apparatu. Sic versio Tartarica cui assentit I. Verbum *li* (7,75) eodem sensu hic accipitur ac supra. Vid. not. 2. Aliter E: in armorum acie (*li*) et loricarum *duritia.*— Sed quomodo fit ut verbum *li* (acutus, acies), ad gladios, lanceas (*ping*) simul et ad loricas (*ke*) referatur. Novissimus hic sensus admitti nequit nisi dicas verbum *kien* (durus, durities) subaudiri, vel a pristinis editoribus fuisse omissum. Fatebor tamen mihi ægre esse quod absit verbum *kien* (durus); hic enim locus superioribus verbis *ping ko fei pou kien li* quodam modo respondere videtur. Abs re non erit monere versionem Tartaricam priorem interpretationi E concinere.

(13) H : *Tao*, normam, *sc.* humanitatem et æquitatem.

(14) H : Populorum multitudo illi corde sese subjicit.

(15) Princeps immitis qui paucos vel potius nullos, e populo suo, adjutores habet eo devenit ut, etc. Sic interprett. Semper accidit ut imperium principi humano, ac proinde a multis adjuto, se subjicere statim cupiat.

(16) C : Adde : quisnam illi resistere sustinebit ? — Enimvero ea

*sapiens (17) habet (18) τὸ non pugnare; *si* ¶ pugnet, certe vincit°.

§. III. *Cum* Meng tseu *jam-jam-iturus-esset-ad-aulam-ut-inviseret (19) regem, rex misit homines *qui* venientes dixerunt: *Ego* exiguæ *virtutis* vir (20) cupiebam ire *te* invisum°°, *sed* *expertus-frigus ægrotavi, *ac* non potui ut me-objicerem-vento. *Cras*, *primo* mane (21), *visurus-sum aulam; *nescio *an* poteris efficere *ut ego* exiguæ *virtutis* vir obtineam *te* videre°?

Meng tseu respondens ait: *Infeliciter° *etiam* *ægroto; non possum ire-ad aulam.

solum mente venit ut populum, sævissima sub tyrannide gementem, liberet, ac, velut natos suos, humani regiminis beneficio consoletur.

(17) H: Indicat pristinos imperatores qui super imperium regnarunt. Mallem dicere cum C, I, J: indicat sapientem principem, veræ regnandi normæ tenacem de quo supra.

(18) A: I. e. Non pugnat. E, J: magni facit, honori habet (10,435) τὸ non pugnare. E, alibi: principis sapientis est non pugnare. I: Quid enim certaminibus opus est cui imperium ultro obsequitur?

(19) C: Cum Mencius in regno *Thsi* degeret tanquam hospes et sapientiæ magister, non vero sicut minister qui munus obit ac annuo stipendio alitur, poterat quidem regulum pro libitu invisere, regulo autem eum ad se accire non licebat. Cuiquidem morbum consulto causanti ut eum advocet, Mencius simili excusatione inurbanam invitationem eludit.

(20) C: Alii explicant *jou* per *ouang* (2,678) *ire*, alii per *jo* (8,873), *comme*, sed præstat in ejus locum substituere verbum *yo* (4,606) *cupere*. Sic et A, B, F, I, J.

(21) H, et Tart. versio: exibo ad aulam, *proceres meos excepturus*. Aliter E: *chi tchhao* est videre Mencium venientem ad aulam.

* Postero-die (22), exivit parentaturus ad *quemdam* Toung kouo familiæ *virum.* Koung sun tchheou (23) ait: * Heri attulisti-excusationem ex morbo; *cum* hodierno die *eas* parentaturus, * fortassis *illud* non licet °.

M. t. ait: * Heri (24) ægrotabam, hodierno die, melius-habeo; ** qua-de-causa non *irem* parentaturus?

§. IV. Rex (25) misit homines interrogaturos-de morbo *ejus*, *ac pariter jussit* medicum venire.

Meng tchoung tseu respondens ait: * Heri (26) habuit regis (27) mandatum; *sed cum* haberet (28) ¶ colligendi ramusculos ° ægritudinem, non potuit ire-ad aulam. Hodie *cum* morbus paulo melius-habeat, properavit ire ad-aulam; *at vero* ego * nescio *an* potuerit *jam* pervenire *illuc*, nec-ne °.

Statim (29) misit plures homines *qui*, sistentes (30)

(22) C: Die sequenti exiit primario cuidam regni *Thsi* ministro parentaturus, ut rex, eum revera morbo non affici comperiens, suam inurbanitatem agnosceret.

(23) H: Magistri sui mentem non noverat.

(24) C: Mencius suæ agendi rationis causam nondum vult illi aperire.

(25) H: Rex ignorabat Mencium morbo carere.—In textu subrepsit menda. Legendum est *wén* (1,300) *interrogare*, non vero *wén* (8,370) *audire.*

(26) H: Cum Meng tchoung tseu, Mencii frater ac ejus discipulus (C) nesciret eum exiisse ut parentaretur, confingit absentiæ causam qualem optabant nuntii, ut illis satisfaciat.

(27) J: Jussum quo eum rex ad aulam accersiverat.

(28) H et alii: ægritudinem qua quis affectus vel aridos ramusculos colligere nequit, i. e. (E) leviusculam ægritudinem (2,203-6,307).

(29) H: Nuntiis sic dimissis, discipulus timens ne falsi argueretur, misit...

(30) B: *Yao* i. e. *thsin* (2,200) quærere; H: i. e. obviam ire et

Mencium in via, dicerent : Quæso, certe ne redeas, sed eas ad aulam.

§. V. *Meng tseu* non potuit abstinere, et transiens-in *domum viri ex* (31) King tchheou familia, *ibi* pernoctatus-est° (32).

King tseu ait : (33) intus, tunc *sunt* pater *et* filius ; foris, tunc *sunt* princeps *et* minister; *hi sunt* hominis° (34) magni ordines°. *Inter* patrem *et* filium, præcipuo-loco-habetur (35) beneficium; *inter* principem *et* ministrum, præcipuo-loco-habetur (36) reverentia. *Ego* Tchheou vidi *quidem sæpius* regem° observantia-colentem te°; *sed* non (37) vidi *qua-in-re observantia-coleres regem°.

monere eum. Præstat F : *thse-tsie* (3,561–3,193) iter alicui præcludere, aliquem in via sistere. Assentit vers. Tartarica. Confer infra *text.* p. 111, *lin.* 4., *yao khi yeou tsieou*, et not. ibid.

(31) G : *King tchheou* regni *Thsi* primarius præfectus.

(32) C, J. Mencius sperabat fore ut rex audiret ipsum ivisse parentatum, tandemque se, læsa urbanitate, sapientem accersivisse agnosceret. At timens ne rex, ex inconsulto discipuli sui responso, ipsum revera ægrum fuisse putaret, quasi (E) necessitate coactus adiit primarium regni *Thsi* (G) ministrum, ut illi mentem suam aperiret postea ad regem procul dubio referendam.

(33) A : *King tseu* Mencii mentem nondum intelligens, eum vituperat. I : *intus* i. e. in paterna domo; *foris*, i. e. in regio palatio, vel extra regnum.

(34) H : Hæc duo inter quinque humanæ societatis ordines (310), quod vide) primum locum obtinent.

(35) J : Humanitatem innuit, i. e. amorem quo pater filium, filiusque patrem diligit.

(36) I : Si princeps subditum observat, subditus multo majori adhuc observantia et honore principem colere debet.

(37) H : Tacite innuit eum nuper regis invitationi non paruisse.

M. t. ait : Proh ! illud quomodo loqui *audes*°? *Inter* Thsi *regni* homines nullus-est qui de humanitate *et* justitia cum rege loquatur. Numquid (38) *ideo* * existimant humanitatem *et* æquitatem *esse* non pulchras° ? Ipsi mente aiunt : Iste *princeps* numquid sufficit *ut* cum *eo* loquamur-de humanitate *et* justitia°? *Cum* (39) loquantur sic, tunc * despectus nullus *est* magnus præ hoc.

Ego, sine (40) *Imperatorum* Yao *et* Chun ° norma non audeo, ut loquar in ¶ regis ante. Itaque, *inter regni* Thsi homines, nemo sicut ego reverentia-colit regem°.

§. VI. King tseu ait : Neutiquam. Non (41) illud° dico°. *Liber* Rituum ait : *Quando* pater advocat, ne *dicas* (42)

(38) Perperam Noël : *annon revera pietatem et æquitatem flocci faciunt?* A : non quod humanitatem et æquitatem pulchras et studio dignissimas esse nesciant; (H) eos enim nequaquam fallit illas virtutes multo majoris momenti et pretii esse quam lucrum et bellica facinora; sed ita loquuntur, (B) quia suum principem mentis valde abjectæ et obtusæ esse existimant.

(39) Sic E. Nonnulli interpretes verba *yun eul* ab aliis disjungunt, hoc modo : loquuntur sic !! Verba *yun eul* vulgo sunt particulæ mere finales; eas sic accipere licet. — *Despectus*... i. e. Nihil hoc sermone irreverentius esse aut excogitari potest.

(40) *Sine*, i. e. Numquam cum rege loquor quin in exemplum afferam humanitatem et æquitatem quæ in imperatoribus *Yao* et *Chun* elucebant, ut tandem illos præstantissimos viros imitari conetur. *In regis ante.*, i. e. coram rege, *en présence du roi.*

(41) E : Non dico te cum rege de sublimi norma imperatorum *Yao* et *Chun* non loqui; tantummodo assero subditi officium esse regem suum in aula invisere. H : *King tseu* immerito et inepte hospitem subditi ritibus subjicere vult. Mencius enim, ut vidimus supra, in regno Thsi degens tanquam hospes et sapientiæ magister, regem subditi instar invisere non tenebatur.

annuo. *Quando* principis mandatum advocat, ne expectes currum. »

Tu firmiter * cupiebas-invisere-regem *; *sed cum* audito regis mandato°, statim non revera (43) *iveris*, oportet (44) *et* cum hoc *libri* Rituum *loco* tanquam non simul concordare°.

M. t. ait : Quomodo dicis (45) illud°? *Olim* Tseng tseu aiebat : *Regnorum* Tsin (46) *et* Thsou ° opulentia non potest attingi°. Illi *principes* habent (47) suam opulentiam; ego habeo meam humanitatem; illi habent suam dignitatem; ego habeo meam æquitatem. Ego qua-re indigeo°°! » *Porro*, hæc *verba*, numquid, *si* non *fuissent* consentanea æquitati°, Tseng tseu (48) dixisset°?. *In* eis (49)

(42) H : non expectandum est donec respondeas, sed vocantem cito gressu adire debes.

(43) Vide supra not. 19.

(44) Ut nos gallice : *il faut bien que cela soit ainsi.* Sic B. C : inde necessario sequitur tuam agendi rationem huic libri Rituum præcepto non esse consentaneam.—In textu, dele circulum qui post litteram *li* (*ritus*) temere appositus est.

(45) Quomodo ais me, regi vocanti non parendo, huic libri Rituum loco refragatum esse. C : sic egi quia nemini, ne regi quidem, me accersere licebat. Ita E, F, H, I, J.—Perperam Noël : *sed hoc cum hoc quod dico quid?*

(46) E : Meng tseu regni *Thsi* principem cum regnorum *Tsin* et *Thsou* principibus, se vero cum doctore *Tseng tseu* confert. Si *Tseng tseu*, ait M., istis se potentissimis principibus majorem existimabat, quonam jure ego ejus æmulus, ab exiguo regni *Thsi* principe sic despicerer ac vilipenderer.

(47) Sic E et vers. Tartarica. C, H, J : suas divitias ponunt in regni sui opulentia, ego meas in mea humanitate; suos honores et suam gloriam in sua dignitate, ego meam in mea æquitate...

(48) I. e. Numquid *Tseng tseu* hæc verba protulisset si...

(49) J : Vox *iis*, indicat quatuor phrases *illi habent*, *ego habeo*, etc.

est forte una *eximia* doctrina°. *In* * imperio, *res* sunt *quæ* universim honorantur tres : dignitas, una (50); anni, una; virtus, una. *In* * palatio, nihil *est* sicut (51) dignitas; *in* pago (52) *et* viculo, nihil *est* sicut anni; *ad* juvandam (53) generationem, *atque ad* magnum-efficiendum populum, nihil *est* sicut virtus. Quomodo potest *vir* habens (54) earum *trium rerum* unam, ut ¶ parvipendat *virum qui habet* earum *trium rerum* duas°!

§. VII. Idcirco, *olim* * habiturus (55) *aliquid* magni

F: *i tao* est doctrina angustis sæculi consiliis longe excelsior. I: In sequentibus sex phrasibus lucide exponit quænam sit illa doctrina, ac in quo sita sit. H: verbum *tao* præcipue spectat seqq. *juvare generationem.*

(50) Verbum *i* una, ter repetitum, idem est ac 1°, 2°, 3°.—Anni, *i. e.* senectus.

(51) I. e. Dignitas ibi primo loco habetur.

(52) D: *Hiang* est locus quem 2,500 familiæ, *tang* vero quem 500 familiæ incolunt. Perperam Noël: *in civium et familiarium consortio.*

(53) C: *Juvare*, i. e. regere, recte adminstrare; *magnum-facere*, i. e. emendare populorum mores, animosque in errorem sublapsos ad perfectam virtutem adducere.

(54) Sic C multique interpret. quibus concinit versio Tartarica. H: Numquid regni *Thsi* principi, qui tantum dignitate sua excellit, me, annis simul et virtute conspicuum, parvi facere fas est?—Alludit ad invitationem de qua supra. Aliter I: *yeou* (4,028) i. e. *hie* (3,369) *s'appuyer sur, se prévaloir de:* quomodo posset niti, vel gloriari earum una, ita ut etc.

(55) Secutus sum E qui in paraphrasi scribit *Tsiang yeou ta* Quando antiquitatis principes magni aliquid moliri cupiebant...— Aliter E in glossa: antiquitatis magni sancti (*ta ching*, 8,360) magni sapientes (*ta hien*, 10,484) principes, etc.; quasi vox (*ta*) idem sonaret ac sanctus vel sapiens. Sed prior mihi sensus magis placet.

quod faceret° princeps, certe habebat *selectos* quos non accersebat° subditos. *Si* cuperet habere *eorum* consilia°, tunc *ipse* adibat illos. *Si* ipse honorasset virtutem, *et* lætatus-esset doctrina non sicut illud (56), non suffecisset *ut* cum *illis sapientibus* haberet (57) *quod* faceret°.

§. VIII. Itaque *Tchhing* thang° *primum* a *doctore* I yun (58) præcepta-accepit°, et deinde ministrum-fecit illum. Ideo non laboravit et (59) regnavit. Houan koung°, *primum* a *doctore* Kouan tchoung præcepta-accepit°, et deinde ministrum-fecit illum. Ideo non laboravit et regulorum-dux-evasit.

Nunc, *imperii terra *est* (60) similis, virtus *est* æqualis, *ac proinde* nemo potest *alios* invicem superare (61):

(56) I. e. Si, illorum virtutem, etc., eo modo (i. e. eos adeundo) non honorasset... Ad verbum: si τὸ ejus honorare virtutem... non *fuisset* ita. Perperam Noël hunc novissimum locum de quovis principe intelligit. Mencius de eodem principe, ac supra, loquitur. Vid. not. 52.

(57) Sic E. — Melius ad verbum: ut haberet τὸ facere *aliquid magni*. — *Tso i* (10,623-115) *être capable de*. Verba *cum illis*, referuntur ad verbum *faceret*, non vero ad verbum *haberet*.

(58) *Sc*. de optima imperandi arte.

(59) I. e. Facillime imperator evasit.

(60) J: Cujusque reguli territorium mille *li* in circuitu complectitur. B: cum varii reguli, potentia et bellica virtute æquales sint, inter eos nemo est qui ut *Tchhing thang* (3,176-5,124) optimæ monarchiæ fundamenta jacere, vel ut *Houan koung*, ad veri Archontis dignitatem pervenire omnesque imperii regulos sua subditione colligere et tenere valeat. — H: *virtus*, i. e. Belliea virtus, bellica facinora. Perperam Noël.

(61) Longe aliter E: Nunc in imperio est regnum *Thsi*. Ejus territorium latitudine par est illi quod *Thang* et *Houan koung* possidebant. Si vero super alios imperii regulos non exsurgit, nulla alia

Non-est aliud : *sc.* amant ministros-facere *viros* quos ipsi edoceant, et non amant ministros-facere *viros a* quibus *ipsi* accipiant documenta.

§. IX. *Cum Tchhing* thang° a (62) *doctore* I yun, *et* Houan koung° a *doctore* Kouan tchoung *præcepta accepissent*, tunc non audebant accire *eos. Porro* (63) *si* Kouan tchoung° adhuc non poterat acciri, *nonne** multomagis (64) *ille* qui non facit (65) Kouan tchoung°?

§. X. ¶ Tchhin thsin (66) interrogans ait : Præteritis diebus, in *regno* Thsi, rex *tibi* obtulit duplicis auri (67)

causa est ; *sc.*, etc. — Deinde refert ad *Thang* et *Houan koung* verba : *hao tchhin...* et ad regni *Thsi* principem, verba : *eul pou hao...*

(62) Aliter Tart. interpres qui verbum *yu* (3,829) omisit : *Thang* doctorem *I yun*, *Houan koung* doctorem *Kouan tchoung* accersere non audebant.

(63) C : Cum *I yun* regulum *Thang* utili opera sapientissimisque consiliis multum adjuverit ut totius imperii dominator evaderet, æquum erat illum, vilis subditi instar, non posse advocari ; sed, (F) si *Kouan tchoung* cujus exiguum erat ingenium et qui abjecta tantum ediderat facinora (*vid. cap.* III, *not.* 8), se tamen ab Archonte *Houan koung* acciri non sinebat, quonam jure tenuis regni *Thsi* regulus Mencium, sapientia et doctrina magistro *I yun* non dissimilem, accersere auderet? Porro (I) vir, quem, ut vidimus acciri non licet, si regi ipsum advocanti non obsequatur, nulla irreverentiæ culpa notari potest.

(64) Multo magis acciri non potest.

(65) *Pou weï*, i. e. Non æstimat, scilicet se illo meliorem et præstantiorem esse novit. Pariter F : *peï*, (1,006) contemnit, et C : *pou sie* (9-2,250) curæ non habet.

(66) G : Mencii discipulus.

(67) *Kian kin.* Mencius sic vocat aurum purissimum, quia (E, G, H, I, J) ejus valor duplex est præ *valore auri* communis (*il vaut le double de l'or ordinaire*). Verbum *kian* (6,23) significat : *con-*

unum centum (68) et non accepisti. In *regno* Soung, *rex tibi* obtulit *septuaginta (69) I et accepisti; in *regno* Sie, *rex tibi* obtulit *quinquaginta I (70) et accepisti. *Si* (71) præteritorum dierum° *non-acceptio justa *erat*, tunc, hodierni diei° acceptio injusta *est*°; *si vero* hodierni diei° acceptio justa *est*°; tunc præteritorum dierum° *non-acceptio injusta *erat*°. *Magister (71[a]) certe versaris-in uno ex his *duobus*°.

Meng tseu ait : Omnia justa (72) *erant*°.

§. XI. Quando eram-in *regno* Soung°, ego *jam-jam-habiturus-eram longinquum iter (73) *Vir* qui iter-facit, necesse-est *ut* (74) habeat hospitalia-dona (75). *Rex me* alloquens ait : « Offero *tibi* hospitalia-dona. » Ego *quade-causa non accepissem ?

jungere, duas-res-tenere; unde fit ut idem sonet ac *peï* (281) *duplex-esse, duplo-valere.* Sic omnes interpret.

(68) H : Unum centum, i. e. Centum *I* (11,547). *I* valebat (F, H) viginti vel viginti quatuor (A, D) unciis. Quocirca *unum centum I* æquivalet (F, H) 2,000, vel, ut quibusdam (A, D) placet, 2400 unciis.

(69) I. e. 1,400, vel, juxta alios 1,680 uncias. *Vid. n.* 68.

(70) I. e. 1,000, vel juxta alios, 1,200 uncias.

(71) Gallice : *si ces jours passés, vous avez eu raison de refuser, aujourd'hui, vous avez eu tort d'accepter.*

(71[a]) I. Sequitur te in alterutro casu (sc. τῷ accepisse et τῷ non accepisse) peccavisse. Gallice : *il faut bien que vous ayez eu tort dans l'un de ces deux cas.*

(72) I. e. Utraque justa erat, *sc.* non-acceptio et acceptio, vel, in utroque casu recte egi.

(73) Melius ad verbum : τὸ procul iter facere.

(74. A, B, C, E explicant *i* (115) per *yeou* (4,028) habere. Sic et E alio loco ; *vid. supra not.* 47.

(75) B, C : *Tsin* (10,527) munera quæ hospiti discessuro offeruntur ut itineris sumptus sustineat.

Quando eram-in *regno* Sie°, ego habebam me-præmuniendi (76) intentionem. *Rex me* alloquens ait : « Audivi *Mencium* (77) se-præmunire. » Itaque (78) *cum* causa armorum daret illa, ego *quam-ob-rem non accepissem ?

§. XII. ¶ Quoad (79) in *regno* Thsi, tunc non erat *accipiendi* (80) locus°. *Si* (81), absente loco (i. e. causa)° des-munera-hospitalia°, *illud* est pecunia-pellicere °°. Quomodo (82) existeret *sapiens° *qui* posset ut pecunia captaretur° ?

§. XIII. Meng tseu transiit-in *urbem* (83) Phing lo (84).

(76) H : Se præmunire adversus aliquam calamitatem dicitur *kiaï* (3,178). Perperam Noël : *multum animo verebar ne mihi necessaria ad victum deessent.* E : cum Meng tseu e regno Sie exiturus esset, multi erant prædones qui eum, omnibus spoliare et occidere statuerant. Ideo rex qui Mencium sese ad repellendos eorum ictus accingere audierat, hanc illi pecuniam offert, ut arma sibi comparet, suæ que defensioni probe consulat.

(77) Perperam Noël : *audivi te anxium et sollicitum esse.* Verbum *kiaï* (3,178) eodem sensu pollet ac supra, *not.* 76. Sic et omnes interpr.

(78) Perperam Noël : *ideo ut in his bellorum calamitatibus armorumque tumultibus tuum animum paulisper sublevem, hoc leve munus offero.* H, I, J : hæc ultima verba non a rege munus afferente, sed a Mencio rem narrante proferuntur.

(79) Quantum ad illud quod egi in regno *Thsi.*

(80) I, et J : duæ supradictæ causæ (scilicet, longinqui itineris expensæ, ac emenda arma) non suberant. *Vid.* 74 et 76.

(81) Sicut nos Gallice : *il n'y a pas lieu à*, i. e. nihil est causæ cur...

(82) I. e. Numquid sapiens sinere potest se pecunia pellici et capi? J : se ipsum tacite indicat.

(83) G : *Phing lo* urbs erat inferioris ordinis (J) sub regni principis ditione posita.

(84) F : Cum Mencius hujus oppidi populum, omni auxilio destitutum miseriaque contabescentem videret...

Alloquens ejus * præfectum (85) ait : *Si quis ex* tuis° * lanceam-ferentibus° militibus, *in* uno die ° ter deserat ordines, tunc deponis*ne* eum, nec-ne°?

Ait : Non expecto (86) ter.

M. t. *Si-res-ita-sit, tu° deseruisti (87) ordines *tuos*° etiam multoties°. *In* calamitosis (88) annis, *in* esurialibus annis, *ex* tuo° populo, senes *et* debiles *qui* sesevolutaverunt (89) in camporum-canalibus *et in* vallium-fossis, *nec non* * juvenes qui dispersi-sunt (90) et transierunt-in quatuor *imperii* partes, *sunt* prope (91) mille homines °!

(85) H : Nomine *Khoung kiu sin.* Vid. *infra*, *not.* 99.

(86) J : I. e. Occidisne eum ?—Ter, *sc.* donec ter ordines suos deseruerit.

(87) H : Præfectus qui officio suo male fungitur, militi ignavo ordines suos deserenti simillimus est. Itaque ait : tu etiam non semel *tuos ordines deseruisti.* Gallice diceremus : *vous aussi, vous avez plus d'une fois abandonné votre poste.* C : Cum præfectus populum quem alendum curare debet, miseria et fame mori patiatur, officio suo, non minus quam prædictus miles, quotidie deest.

(88) H : *Hioung nian,* sunt anni, quibus, inundationes, siccitas, epidemiæ, etc., grassantur. *Ki soui,* sunt anni, in quibus messes ad maturitatem non perveniunt.

(89) Se se projecerunt, ut ibi miserrimam vitam finirent.

(90) A : ut victum quærerent.

(91) *Ki* (2,493) varie explicatur. A : nescio quot millia hominum sint. Vers. Tart. plura millia hominum. E, quem secutus sum, quia de populo urbis valde exiguæ agitur, ait : *eorum numerus accedit ad unum mille hominum* (11,015,3,829-1-995-91).

(92) C : Non me fallit populum dispersum ire, ac quotidie miseria mori. Sed horrea publica privata auctoritate aperire, ac vectigalia imminuere non audeo. Id non a mea, sed a regali potestate pendet. Mencius præfectum vituperat non quod populo fame labo-

Ait: Illud non *est* (92) quod *ego* Kiu sin° possim facere°.

§. XIV. *M. t. Si* nunc existat *vir* qui accepit hominis *cujusdam*° boves *et* oves, ut pro eo (93) pascat illos, tunc certe ab (94) eo quæret pascua et herbas°. *Si* quærat *ab eo* pascua et herbas et non impetret (95), tunc reddet-*ne illos* ad hunc hominem ¶°, vel *forte* etiam (96) stabit et conspiciet illos morientes°?

Ait: *Quantum ad* illud, tunc *meï* Kiu sin° culpa *est*° (97).

§. XV. Alio die *Mencius* (98) invisens ad Regem ait·

ranti alimenta non dederit (C), sed quod regem de populi necessitatibus non admonuerit. Quodquidem sequens comparatio clara in luce collocat.

(93) Sic C: *thi* (4,023) et J: *taï* (112) *tchi*, loco ejus.

(94) Posterius *weï tchi*, quod Tart. interpres inepta scrupulositate eodem modo ac supra vertit, non significat, *causa* vel *loco ejus*, sed *ab eo*, *sc.* boum et ovium domino. Sic E: *iu nieou yang tchi tchu* (3,829-5,643-8,183-41-35). Assentit A. — Ut pastor pecori alendo herbas et gramina ab hero suo, sic præfectus a rege alimenta populo sustentando necessaria postulare debet.

(95) I: Sic præfectum, si a rege impetrare non possit ut regni horrea, ad sublevandam populi famem, aperiantur, suo se officio abdicare decet.

(96) J: Innuit præfectum qui populum fame morientem, tranquille et siccis oculis, videns, ei opitulari curæ non habuit.

(97) C: Cum a principe cibos pro eis non petiverim, nec tamen officium meum abdicaverim, revera peccavi! H: *thse*, i. e. Si populus miseria periit.

(98) J: In illo casu, princeps culpæ immunis non erat. Si igitur minister suam culpam, princeps vero suam nequaquam, agnovisset, qui effecisset Mencius ut publica horrea aperirentur? Idcirco, die sequenti, regem adiit eique sigillatim exposuit quomodo ipse præfectum seque ipse præfectus redarguisset. — Noscat culpas, i. e. eas agnoscat et confiteatur.

Qui regis° administrant urbes (99), *ego* subditus novi quinque homines° Qui *vero ex iis* noscat suas culpas, solus Khoung kiu sin *est*. *Cum*, ad regem enarravisset illa, Rex ait: *quantum ad* illud, tunc *mei* exigui viri° culpa *est*°.

§. XVI. Meng tseu alloquens Tchhi wa ait : Tu° recusavisti Ling khieou (100) et rogavisti *ut esses* *summus-justitiæ-præses. *Illud* videtur (101) *æquum*°; quia ipse potest ut loquatur°. Nunc, postquam plures menses *effluxerunt*°, nondum *ne* potuisti ut loquereris (102)°?

Tchhi wa monita-dedit (103) ad regem, sed *rege* non utente (104) *illis*, deposuit τὸ agere ministrum et abiit.

(99) D. Quæcumque urbs parentali defunctorum regum templo ornatur dicitur *tou* (11,240), quæ vero illo caret dicitur *i* (11,180). C : Puto Mencium generatim hic loqui ; fieri enim non poterat ut exiguum regnum Thsi in quinque locis baberet parentalia defunctorum regum templa. — *Ibid.* Puto verbum *tou* hic non indicare urbes proprie dictas, sed urbeculas (11,240-11,254) quales primariis præfectis administrandas committebat regulus.— Hujus ordinis erat oppidulum *Phing lo* quod primarius præfectus *Khoung kiu sin*, reguli nomine, gubernabat. Novissima hæc interpretatio multo potior est (B).

(100) H : Primariam urbis *Ling khieou* præfecturam recusavisti. Urbs hæc erat inferioris ordinis (A) regno *Thsi* subjecta.

(101) B, E : Quia nempe summus justitiæ præses regi propius accedit, eumque admonere ac redarguere potest, si quando pœnas innocentibus irrogari jubeat.

(102) A : Ex quo illud officium geris, numquid (B) forte rex supplicia, ne semel quidem, læsa æquitate indixit ?

(103) Melius gallice : *fit des représentations au roi.* C : *Tchhi wa* his verbis commotus et incitatus, regem adiit ut eum de pœnis injuste irrogatis reprehenderet.

(104) H : Cum rex eum repulisset, ac monita audire renuisset, suo se officio abdicavit.

¶Thsi *regni* homines dixerunt : * Quantum-ad (105) causâ *ministri* Tchhi wa, tunc recte *egit*°; quantum-ad sui-ipsius (106) causâ, tunc nos * nescimus°.

§. XVII. Koung tou tseu de *his* admonuit *Meng tseu*.

M. t. ait : Ego audivi illud° (107) : « qui habet (108) magistratus custodiam, *si* non obtineat (109) suum munus, tunc abit. Qui habet sermonis (110) ministerium, *si* non obtineat (111) sua verba, tunc abit ». Ego *hic* non-habeo (112) magistratus custodiam; ego non-habeo sermonis ministerium°. Tunc, ego *sive* (113) accedam, *sive* (114) recedam, *nonne **libere habeo *laxam-et-solutam *agendi facultatem*° ?

(105) J : I. e. quantum ad consilia quæ dedit ministro *Tchhi wa*. H : cum effecerit ut *Tchhi wa* suo officio rite fungi conatus sit, laude sane dignus est.

(106) A : Sed quomodo fit nt ea quæ ad alios pertinent, recte calleat, quæ vero ad se, prorsus ignoret? Enim vero (H) regni *Thsi* principem consiliis suis non obsequentem videt, nec tamen discedit. C : Regni *Thsi* homines ita vituperant Mencinm quia illum ministri partes non agere nesciunt. *Vide supra*, not. 19.

(107) *Sc.* Illud effatnm.

(108) H : Vir cui rex nrbecnlam, vel certas terras administrandas committit.

(109) H : Si regis cnlpa, quemadmodum (*Vide not.* 95) *Khoung kiu sin*, munns suum rite obire nequeat.

(110) I : Vir cnjus officinm est regem male agentem admonere.

(111) H : Si princeps ejus monita sequi nolit, ut accidit (C) ministro *Tchhi wa*. Vide *supra*, not. 104.

(112) I : Mencius in regno *Thsi* tanquam hospes degens, nullum adhuc munus obibat; ut vidimus supra. (*Not.* 19.)

(113) J : Verbum *Tsin* (11,093) alludit ad superiora *Kian iu wang* (*il fit des représentations au roi*).

(114) Verbnm *thoui* (11,047) allndit ad sup. *Tchi weï tchhin eul khiu*, deposuit τὸ esse ministrum et abiit.

§. XVIII. *Cum* Meng tseu esset (115) primarius-præfectus in *regno* Thsi, exiit *ut* (116) parentaret ad Teng. Rex misit *urbis* Ko * præfectum Wang houan ea-causa-ut *eum* adjuvaret *in hoc* (117) itinere. Wang houan mane *et* vespere invisebat *Mencium* (118). Revertendo *regni* Thsi *et regni* Teng° itinere, * minime cum illo locutus-est-de itineris (119) rebus°.

§. XIX. ¶ Koung sun tchheou ait: *In regno* Thsi, primarii-præfecti° dignitas (120) non est exigua°; Thsi *regni et* Teng *regni*° iter non est (121) vicinum°. *Cum iveris*

(115) J: Erat *khe khing* (2,121-1048), quasi *hospes-præfectus*; quia hospitis nomine in regno *Thsi* degens, præfecturam, nullo adhuc affectus stipendio, obibat. Aliter F: erat minister.

(116) I. e. Ut regni *Thsi* nomine adesset exequiis reguli regni *Teng* nuper defuncti. D: Cum Mencius nullos acciperet reditus, rex qui virum tanta fama insignem miserat ut legationi suæ decus adderet, eum exequiarum cura gravare noluit; ideoque præfectum *Wang houan* ipsi comitem et adjutorem dedit.—E: *Teng* erat urbs inferioris ordinis in regno *Thsi*.

(117) Sic F, J. Ibid. Hic *iter* legationem significat. A: *Ko* urbs inferioris ordinis regno *Thsi* subjecta. *Wang houan* (G) homo erat ignobilis, qui regis gratiam aucupaverat. Ideo (B) *Meng tseu*, contemptu et odio percitus, cum vili hujusmodi homuncione sermonem miscere dedignatus est.

(118) Subaudi juxta omnes interpretes *wang* (2,678) *eundo*; I. e. gallice (A): *pendant tout le chemin, en allant de Thsi à Teng, et en revenant* (fan) *de Teng à Thsi*...

(119) C: Indicat cæremonias, vasorum numerum, sericas vestes, preces, et omnia quæ ad parentales ritus pertinent.

(120) J: *Wang houan* a rege modo evectus est ad præfecturam supremi tribunalis ut te adjuvet; nonne dignus erat cum quo loquereris?

(121) H: Quasi diceret: vobis confabulandi tempus abunde suppetebat. *Vid. supra not.* 118.

et redieris°, ac minime cum *illo viro* locutus-sis-de itineris rebus°, quænam-causa-est°?

M. t. ait : ° Cum (122) aliquis (123) ordinaverit illas; ego quam-ob-causam locutus-essem-de *illis*°?

§. XX. Meng tseu e *regno* Thsi *ivit* parentaturus (124) in *regno* Lou. Revertens in *regnum* Thsi constitit (125) in *urbecula* (126) Ing. Tchhoung iu (127) sciscitans *cum* ait : Præteritis diebus (128) *cum* nescires (129) *discipulum* Iu° *esse* *degenerem, jussisti *me* Iu curare * fabri-lignarii (130) res. *Luctu te* (131) urgente, *ego* Iu non ausus-sum sciscitari. Nunc exopto privatim habere sciscita-

(122) A : Mencius, qoasi minus rectos hujus præfecti mores palam redarguere eum puderet, speciosam suo silentio causam prætexit.

(123) G, H, I, J : *Hoe* (3,181) indicat qoemdam ministrum funereis ritibus a rege præpositam. D : existimat Mencium loqui de præfecto *W. houan*. Assentit E : cum iste *W. houan* mihi dictitaverit se hujusmodi res optime percallere, nec alius viri consiliis egere, utpote qui sæpissime exeqoias ordinavisset, cui bono de iis cum eo iterum locutus essem? — Littera *fou* (1,800) apud H est particula auxiliaris ; apud B, C, F, est pronomen demonstrativum : ille minister (A) qui me, in hac legatione, comitatur...

(124) H : Suæ matri quæ iu regno *Lou*, ejus patria, defuncta erat.

(125) A : i. e. pernoctavit, diversatus est.

(126) E : *Ing*, urbs inferior regno *Thsi* subjecta.

(127) A : Mencii discipulus.

(128) A : Quando matris defunctæ exequias fecisti.

(129) B : Nesciens me esse omnino rudem ac rei magni momenti curandæ imparem.

(130) I : Jussisti me feretrum conficiendum curare.

(131) Sic A plurimique interpret. *Yan*, i. e. *pe* (11,029) *urgere*. C : Cum in fletuum et doloris medio esses.

(132) I : Ligna quibus ad feretrum conficiendum usus es.

(133) Notandum est sensum litteræ *i* (115) vulgo *propter*, *ex*, *ab*,

tionem°. Ligna (132) *mihi* videntur *fuisse* (133) multum pulchra°.

M. t. In (134) *summa* * antiquitate, loculus-interior, *et* loculus-exterior non-habebant *certam* mensuram. *In* (135) media antiquitate, loculus-interior *densus erat* septem pollicibus; loculus-exterior (136) congruebat illi. Ab * imperatore * usque-ad * populum (137) *omnes sic;* non *ut* solum essent spectatu pulchra° (138). (139) * Deinde *pietas* exhauritur (i. e. expletur) in hominis corde.

§. XXI. *Si* non (140) obtineat, non potest ut (141) * læ-

ad, utor. G : *i meï* (115-8,186) i. e. *thaï* (1,799) *meï*, valde, vel nimis pulchra. Sic interprett. quibus consentit vers. Tartarica.

(134) I : Quid me propter magnas hujusmodi expensas imprudenter redarguis? An te fallit me veterum agendi normam sequi? C, I : veteres solo animi affectu ducti ligna densissima et ingenti sumptu comparata adhibere solebant, nec (B) ad certam et definitam cubitorum vel pollicum mensuram attendebant.

(135) A : Tempore quo *Tcheou koung* (1,187-612) funereos ritus instituit et præscripsit.

(136) C : Loculus-exterior densitatis ejusdem (*sc.* septem pollicibus) erat ac loculus-exterior.

(137) J : Hæc verba *Chu jin*, non *plebem* solum, ut vulgo, sed etiam *magistratus* et *litteratos* significant.

(138) B : Sed solummodo ut loculi densissimo ligno confecti, parentum corpus quam diutissime incorruptum servarent.

(139) C, H : subaudi : primum uti decet densis ejusmodi feretris et deinde tantum.. Perperam Noël : *Id autem sancivit non ut sepulchra pulchriora viderentur, istoque solo ornatu censerentur filii debitum erga parentes defunctos affectum explevisse.* Doctus interpres duos locos plane diversos temere conjunxit. In priori enim Mencius explicat cur filios denso ligno uti deceat; in posteriori vero quoddam effatum profert.

(140) F : Si lex funereas pii filii impensas coerceat...

(141) C : *Youe*, animo obsequi, vota sua explere.

tetur; *si* (142) careat divitiis, non potest ut * lætetur. *Quando* obtinebant illud, et (143) habebant ¶ divitias, antiquitatis ° homines (144) omnes utebantur illis (145). Ego * qua-de-causa solus non *agerem* ita?

§. XXII. Porro, *parentum* qui * mortui-sunt (146), *si* non (147) faciat terram adhærere carni, in hominis corde *numquid restat* solum (148) non lætari °?

Ego audivi illud °: * sapiens non *debet* propter (149) * imperium parcus-esse-erga suos parentes.

§. XXIII. Tchhin thoung (150) ex sua privata *auctoritate* interrogans ait: *Regnum* Yan potest-*ne* armis-impeti °?

(142) F: Si lege ingentibus exequiarum sumptibus non obstante, vel potius illis favente, filius justa pecunia careat.

(143) G: Quidam pro verbo *weï* (5,595) legunt *eul* (8,292); quod præfero. — H verbum *weï* pro particula auxiliari habet; alii interpretantur *facere*. I: *ki te weï, yeou yeou thsaï* (3,861-2,694-5,595-1,089-4028-10,10-415), quando eis licet facere illud, ac præterea habent divitias.

(144) H: Indicat homines posteros qui ritus a principe *Tcheou koung* institutos sequebantur.

(145) H: Densissimis feretris.

(146) I: *Pi*, i. e. pervenire. H: *hoa* eodem sensu pollet ac *sse* (4,677) mori, vita defungi; ad verbum: qui pervenerunt ad τὸ mori.

(147) I. e. si non sinat terram adhærere carni parentum, etc. scilicet, eis densissimo feretro reconditis.

(148) *Un seul sujet de non-contentement, de regret.* Quasi diceret numquid filius se ipsum exprobrare poterit quod, nimia ductus parcimonia, aliquid parentibus deesse siverit.

(149) J: Hic verba *thian hia*, vulgo *imperium*, significant gallice: *le siècle, le monde; i thian hia*, propter caducas mundi opes.

(150) H: *Tchhing thoung* regni *Thsi* reguli minister.

Meng tseu ait : Potest. Tseu khouaï (151) non poterat dare *cuilibet* viro *regnum* Yan. Tseu tchi (152) non poterat accipere (153) *regnum* Yan a *principe* Tseu khouaï. (154) Existit magistratus in hoc *loco*, et tu diligis eum. *Si* non (154ᵃ) loquaris ad regem et privata *auctoritate* des illi mei domini° stipendia et dignitatem ; *si* iste litteratus° etiam absque regis mandato° privata *auctoritate* accipiat hæc a te, tunc licet-*ne*° (155)? —*In-quo differt ab hoc (156)?

§. XIV. *Cum regni* Thsi homines aggressi-essent *regnum*

(151) A : *Tseu khouaï*, regni *Yan* regulus, regnum ministro suo *Tseu tchi* cesserat. Inde regnum *Yan* tumultu belloque civili exagitari. Regni *Thsi* princeps et ministri, domesticis ejus discordiis uti cupiebant, ut illud aggrederentur atque occuparent. Inter hæc *Tchhin thoung* sponte sua, nec rege jubente, Mencium adiit.

(152) C : Cum *Tseu khouaï*, regnum suum cedendo ministro *Tseu tchi*, legitimum regiæ dignitatis hæredem revera spoliaverit, dignus quidem erat qui armis impeteretur, sed soli imperatori, vel principi ab imperatore legato, non regulo regni *Thsi*, regnum *Yan* aggredi ac castigare licebat.

(153) *Tseu khouaï* regnum filio transmittere, vel illud ministro suo tradere, non nisi obtenta ab imperatore facultate, licebat ; *Tseu tchi* vero principem suum consiliis adjuvare, ut regnum posteris transmittendum servaret, ideoque illud, inscio imperatore, oblatum recusare debebat.

(154) I : Verbi gratia : eu...

(154ᵃ) Melius ad verbum : non loqui ad regem (i. e. non monere *Thsi* regulum) et privato dare illi — *mei domini*, i. e. (H) ministri *Tchhin thoung*, sive, tuam dignitatem..

(155) H : Quasi diceret : certe nullatenus licet.

(156) F : Cum igitur *Tseu khouaï* absque imperatoris mandato regnum ministro suo cesserit, nonne egit perinde ac si tu

Yan, quidam interrogans ait: τὸ incitavisse Thsi *ad* impetendum Yan, *est-ne (157)?

M. t. ait: Neutiquam°. Tchhin thoung *me* ¶ interrogavit: « *Regnum* Yan potest-*ne* armis-impeti°? » Ego, respondens illi, dixi: Potest. Illi (158) sic tunc (159) aggressi-sunt illud°. Hic *vir* si dixisset: Quis potest ut armis-impetat illud? Tunc *respondissem illi, dicens: *Qui* est Cœli legatus (160), tunc potest ut aggrediatur illud.

Nunc (161) existit *vir* qui occidit *alium* virum. *Si* quis, *me* interrogans-de illo, dicat: *iste* vir potest-*ne* (162) occidi°? Tunc *respondebo illi, dicens: potest. Ille si diceret: Quisnam potest ut occidat illum? Tunc *responderem illi, dicens: *Si quis* sit *summus-justitiæ-præses, tunc potest ut occidat illum (163). Nunc (164)

ipse, absque reguli licentia, in litteratum prædictum stipendia tua et dignitatem transferres? Hinc patet regno *Yan* bellum indici posse.

(157) I. e. Verumne est quod dictitatur: videlicet, te incitavisse?.

(158) J: *Illi*, i. e. regni *Thsi* princeps et ejus minister.

(159) J: Meis verbis confidentes, nitentes...

(160) B, E, H: Rex humanitate et æquitate sua insignis, qui a Cœlo tyrannos plectendi rebellesque et impios debellandi potestatem accepit.

(161) Verbi gratia: en...

(162) Potest ne, i. e. dignus-ne est qui occidatur?

(163) E: Quemadmodum homicidam non a quolibet homine, sed a solo justitiæ præside occidi, sic regnum *Yan* non a regno *Thsi*, sed a solo Cœli legato debellari oportet.

(164) H: Cum regnum *Yan* immite ac impium esset, certe æquum erat illud a Cœlo debita pœna mulctari; cum vero regni *Thsi* regulus pari crudelitate ac impietate laboret, tunc patet illum cælestis legati

cum *regno* Yan impetere *regnum* Yan, * quomodo suasissem °!

§. XXV. *Regni* Yan homines (165) rebellarunt. Rex (166) ait : Me valde pudet coram * Mencio (167).

Tchhin kia (168) ait : Rex * ne-habeat mœrorem °. *Si* rex se-ipsum * perpendat cum (169) Tcheou koung, uternam humanus et prudens *est* (170)?

Rex ait : Proh ! illud quomodo loqui *audes*°.

T. k. Ait : Tcheou koung miserat (171) Kouan cho *ut*

(*vid. n.* 160) vicibus fungi non posse. Si igitur *Thsi* aggrediatur *Yan*, illud idem est ac si alterum *Yan* (i. e. aliud regnum illi tyrannide et nequitia simillimum) regnnm *Yan* aggrederetur. — Tart. vers. *Comment pouvais-je conseiller d'attaquer Yan avec* (*i*, 115) *un royaume semblable à Yan?* Præpositionem *cum*, instrumentalis præpositionis loco usurpare coactus sum.

(165) C : Regni *Thsi* regulus occupavit regnum *Yan*. Duobus annis (G) elapsis, regni *Yan* homines in regem elegerunt primogenitum prædecessoris *Tseu khouaï* filium, nomine *Phing*, ac tunc adversus regnum *Thsi* rebellarunt.

(166) B : Ministris suis.

(167) C : Regem, sana Mencii consilia non secutum, coram eo prodire pudet.

(168) G : *Tchhing kia* quidam regni *Thsi* primarius præfectus.

(169) Sic H, I, J. A : Cum *Tcheou koung* se conferat (8,702-1,187-612-10,883.)

(170) Quasi diceret : nonne eum humanitate et prudentia superas?

(171) G : Cum *Wou wang* (4,658-5,884 *bis*) devicisset familiam *Chang* (1,299) ac peremisset *Tcheou* (7,750), filium ejus *Wou keng* (4,658-2,512) regni *In* (4,750) regem constituit, atque misit suum fratrem minorem *Kouan cho* cum fratribus ejus minoribus *Thsaï cho* (9,166-1,099) et *Ho cho* (11,975-1,099), ut novum regulum observarent, ac regno *In* (4,750) invigilantes, (H) civiles tumultus, si

observaret *regnum* In, *at* Kouan cho ¶ cum *regno* In rebellavit. *Si* sciens° misit eum, illud non *est* humanum°. *Si* *nesciens° misit eum, illud non *est* prudens° (172). *Porro si* humanitatem *et* prudentiam *ipse* Tcheou koung nondum° exhauriit° (173), et *multo-magis rex°! *Ego Tchhin* kia rogo videre *Mencium* et exponere (174) illud.

§. XXVI. *Cum* invisisset Mencium, interrogans ait: Tcheou koung quisnam homo *est°?*

M. t. ait: Antiquitatis sanctus homo *est°* (175).

T. k. ait: Tὸ misisse Kouan cho *ut* observaret *regnum*

qui orirentur, compescerent. Cum *Wou wang* obiisset, ac *Tchhing wang* (3,176-5,884 *bis*) teneræ ætatis adhuc esset, *Tcheou koung* vicariam totius imperii administrationem suscepit. Mox *Kouan cho* (A) cum *Wou keng* conjuratione facta adversus principem *Tcheou koung* rebellavit. *Tcheou koung* (E) imperatoris *Tchhing wang* mandato obsequens, collectis copiis rebelles orientis subjicere paravit. Composuit caput libri *Chou king* (4,019-7,877) cui titulus *Ta kao* (1,797-1,178), ac statim castigavit *Kouan cho*, interfecit *Wou keng*, in exilium misit *Thsaï cho* atque collegit reliquum regni *In* populum.

(172) J: Viri prudentis non est.

(173) H: Quanto magis regni *Thsi* regulus, qui cum sapientissimo *Tcheou koung* se conferre non audet, regnum *Yan* adversus se rebellaturum prævidere nequibat!

(174) H, J: Cum, allato Mencii testimonio, principem *Tcheou koung* prudentia ac humanitate caruisse ostendero, tunc tuus mœror, tua confusio, sponte sua se expediet (*kiaï* 9,914) ac evanescet. — Malui cum J (*in glossa*) A, C et aliis, verbum *kiaï* de re narranda, et enucleate exponenda intelligere.

(175) J: Quasi diceret, summa humanitate, summa prudentia præditus erat.

In, *ac* Kouan cho cum *regno* In rebellasse°, *est-ne *verum* (176)?

M. t. ait: Ita.

T. k. ait: Tcheou koung-*ne*, sciens eum *rebellaturum°, misit eum°?

M. t. ait: *Nesciebat°.

T. k. ait: *Si-res-ita-sit, tunc *ergo* sanctus vir° habuit culpam°?

M. t. ait: Tcheou koung *erat* frater-natu-minor°(177); Kouan cho *erat* frater-natu-major°. *Principis* Tcheou koung° culpa nonne etiam æqua *erat*°(178)?

§. XXVII. Porro antiquitatis° *sapientes *si* peccarent, tunc mutabant° illud (179). Hodierni *temporis*° *sapientes, (180) *si* peccent, tunc sequuntur illud (181). *Quantum ad* antiquitatis ¶ ° *sapientes, eorum culpæ° *erant* veluti solis

(176) Verumne est eum misisse fratrem suum *Kouan cho*, etc.?

(177) H, J: Pietas et ratio requirebant ut frater minor, absque ulla suspicione, fratri majori confideret.

(178) Ad verbum: *principis* Tcheou koung τὸ peccasse nonne æquum est? i. e. *Tcheou koung* nonne excusatione dignus erat? Quia videlicet, non nisi debitam fratri majori reverentiam et pietatem exhibendo, peccavit.

(179) H; Suas culpas emendabant, atque ad virtutem illico revertebantur.

(180) E: Indicat sui temporis viros qui falso et immerenter se sapientes jactabant, *ibid.* Hic Mencius tangit ministrum *Tchhin kia* qui non solum principem suum emendare atque ad virtutem perducere nescit, sed etiam, accersito principis *Tcheou koung* exemplo, regis sui imprudentiam fuco obvolvens atque excusans, (G) eum ad culpas continuandas incitat.

(181) J: I. e. continuant malum, culpas.

aut lunæ °eclipses (182); populus omnis videbat illos. *Cum vero* pervenerant-ad suam mutationem°, populus omnis suspiciebat eos (183). Hodierni *temporis*° * sapientes, * non-solum sequuntur°, *sed* insuper * deinde (184) faciunt° excusationem.

§. XXVIII. Meng tseu abdicavit (185), τὸ agere ministrum *et* rediit (186). *Cum* rex ivisset (187) invisum Meng tseu, ait : Præteritis (188) diebus, cupiebam *te* videre et non potui obtinere. *Cum deinde* obtinuissem *tibi* (189) ad-latus-assistere, (190) * omnis-aula (191) valde gavisa-est. Nunc iterum relinquis *me* exiguum virum et reverteris! * Nescio *an* potero ut * postea° obtineam *te* videre°?

(182) Totius imperii oculis objecti, non magis culpas suas quam sol et luna suos defectus abscondere poterant.

(183) B : Atque venerabatur.

(184) Sic E (173) ac plures alii. Aliter C et J *bis : wei* (5,595) i. e. *taï* (112) *loco, causâ;* littera *tchi* (41) principem innuit; *thse* (10,984) est (J) adornare culpas (3,783–11,112), eas comptis verbis lenire, atque excusare. Unde interpretari liceret : causâ illius (principis) excusant *peccata. Vid. not.* 180.

(185) Id est : sua se primarii præfecti dignitate abdicavit, quam quidem, ut vidimus supra, honoris, non stipendii causa exercebat.

(186) J : In regnum *Tseou* (11,249) reversus est, quia doctrinam suam in praxim non redigi videbat.

(187) H : Ipse petiit Mencii diversorium.

(188) H : Quando Mencius in regnum *Thsi* nondum venerat.

(189) Id est : te excipere. J : *Chi* (201) est modus humiliter loquendi. Hoc verbum proprie dicitur de famulo qui prope dominum adstat, ut illius jussa exsequatur.

(190) Aliter I : Gall. *et de partager mon palais avec vous*, vel, *de me trouver avec vous dans mon palais, (iu-tchi-thoing-tchhao*, 8,702–41–1,140–4,046), *j'en ai été comblé de joie.*

(191) H : Omnes aulæ ministri.

M. t. respondens ait : Non audebam (192) *illud* rogare°. Certe *illud est* quod exopto°.

§ XXIX. Alio die rex alloquens (193) Chi tseu ait (194) ego cupio, in (194ª) medio regni° dans *Mencio domum, *atque* alens (195) *discipulos, cum (196) decies-mille tchoung (197), efficere *ut* omnes præfecti *et* regni homines, simul habeant *virum* quem revereantur *et* imitentur. Tu, quidni ¶ pro me nuntias illa?

§. XXX. (198) Chi tseu (199) curam-commisit *cuidam* (200) Tchhin tseu °*ut* de *his* moneret Meng tseu.

(192) E : Mencius cupit nt rex enm postea adeat; itaque ait : non audebam illud rogare. Aliter D : non audet illnd rogare quia timet ne avaritiæ ant ambitionis insimuletur.

(193) J : Unns e regni Thsi ministris.

(194) D : Rex Mencium retinere nequaquam satagit, atque hæc illi offerri jubet, ut sapientes viros magni facere eorumque doctrinam in pretio habere dicatur.

(194ª) Sic H et alii. Verba *tchoung koue* vulgo significant Sinense imperium.

(195) Aliter H : Videlicet alere Mencinm, i. e. ipsi dare reditus de quibus vivat. Malim (A) : alere discipulos qui eum sequuntur atque ad eum undequaque conflnunt. — Aliter E : facere ut edoceat, atque præceptis alat (3,743-12,351) principis et ministrorum filios, dare illi in stipendium 10,000 *tchoung*, etc.

(196) Hic accipe vocem *cum* eodem sensu quò gallice dicimus : *nourrir avec.* Probæ latinitati vis inferenda fuit ne vocula *i* (115) omitteretur.

(197) H : *Tchoung*, nomen mensuræ quæ continebat sex *ho* (3,797) et quatnor *teou* (3,792). Vide *Basilii* seu *Deguignesii* sinicum dictionarium, *p.* 268, sub numeris citatis. Noël : *illi assignare decies mille æris campani mensuras, sive* 64 *millia modiorum* (*una enim mensura æris campani continebat sex modios et quatuor decimas partes unius modii*).

(198) J. : *Chi tseu* regi quidem paruit, sed ea verba Mencio ipsemet deferre non ausus est.

Tchhin tseu de *ministri* Chi tseu °verbis (201) monuit Meng tseu.

Meng tseu ait: Ita (202).° Chi tseu quomodo novit (203) ipsum non posse° ? * Si ego appeterem divitias, *postquam* recusavi * 100,000 (204) *Tchoung*°, *si* (205) acciperem decies-mille, illud *ne* esset appetere divitias° (206)?

§. XXXI. Ki sun aiebat: *Proh! quam* stupendus °*erat* (207) Tseu cho i! Si (208) ipse exerceret *regni* administrationem, *ac* non adhiberetur (209-210), tunc etiam

(199) Sic J: *In* (1,515) i. e. *i-tho* (2,14-9,957).

(200) E: *Tchhin tseu* Mencii discipulus erat.

(201) J: Intelligit regni *Thsi* reguli verba.

(202) H: Hæc a ministro *Chi tseu* tibi revera dicta fuisse confido. Assentit vers. Tart. Aliter C qui verbum *jan* (5,466) interrogative accipit: ea quæ refers ministri *Chi tseu* verba sunt ne ejusmodi (1,852-4,653-8,341)?

(203) B, C, I, J: Quomodo scit, me, doctrina mea sic contempta, discedere coactum, in regno *Thsi* amplius subsistere non posse?

(204) J: Indicat primarii præfecti (1,048) stipendia, quæ, munere non abdicato, mox obtinuisset. *Vid. n.* 185.

(205) J: Indicat decies mille *tchoung*, de quibus supra, *not.* 197. F: Si his conditionibus allectus, me detineri sinerem, cuilibet tunc me avaritiæ accusare fas esset.

(206) A: Siccine agit vir qui divitiarum avidus est?

(207) E: *Ki sun et Tseu cho i* Mencii discipuli erant. A: *Ki sun* carpit et irridet *Tseu cho i.*

(208) I: Prius *sse* (190) significat *si* (318-190), posterius *sse* significat *jubere* (190-114).

(209) B: Si princeps ejus opera non uteretur. A: ne uno quidem die divitias sibi comparare obliviscebatur. B, C: Sexcenta consilia agitabat innumerisque artibus utebatur ut, aliquo suorum consanguineorum sibi, in eadem dignitate, subrogato, per eum obtineret quod per seipsum non potuerat. A: si nunc, postquam summi

abdicabat°. Insuper efficiebat *ut* suus filius *vel* frater-minor, *sui loco*, exerceret primariam-præfecturam; (*inter* homines etiam quis non appetit divitias et honores?) et solus in divitiarum *et* honorum° medio, habebat privatim *tumulum-abruptum° (211-212).

§. XXXII. *Olim° *ille* qui (213) instituit mercatus, *sic egit ut homines* cum iis-quæ ipsi habebant, permutarent ea-quibus ipsi carebant°.** Præfecti (214) regebant ¶ eos, tantummodo. Fuit vilis *homo° *qui* necessario (215) quæ-

præsidis stipendia recusavi, oblatum a rege donarium acciperem, similis evaderem isti *Tseu cho i.*

(210) Longe aliter E qui ad Mencium refert quidquid *Ki sun* dicit de cupidissimo viro *Tseu cho i.* Regni *Thsi* regulus me summi præfecti munus obire jusserat; cum vero mea opera non uteretur, ultro abdicavi. Nunc adhuc ut ejus filios et fratres minores edoceam, vult mihi collata summi præfecti dignitate decies-mille *tchoung* in stipendium dare. Illud esset sicut, etc. Tali agendi ratione erubescerem!

(211) J: Non minus se gerebat avare quam viles isti fori præfecti, qui ex altis suggestis mercatoribus supereminentes, omne eorum lucrum surripiunt et quasi retibus expiscantur. De *loung touan*, vid. *infra*, not. 215.

(212) C: Licet vir qui recusat hoc et accipit illud (*qui refuse d'un côté pour recevoir de l'autre*), vilibus istiusmodi præfectis similis non sit, tamen in utroque lucri fames una atque eadem est.

(213) J: Indicat imperatorem *Chin noung* (7,025-10,990)

(214) H: Ideo tantum instituti erant ut lites componerent, merciumque pretio modum statuerent, non vero tributi exigendi causa.

215. *Loung touan*, i. e. altum suggestum, monticuli instar editum, ac, terra circumquaque excisa (*touan*), exstructum. B, C: Locus valde excelsus (4,024-12,656-9,361). Littera *Loûng*, idem significat (J) ac *loùng* (1,752), locus editus in campis. Alii interpretes illud explicant per *kang* (2,287), *khieou* (17), quæ verba in eumdem sensum recidunt.

sivit *tumulum-abruptum (216) et conscendit eum. A sinistris *et a* dextris prospiciebat et expiscabatur fori lucrum. Homines omnes **eum-habuerunt-pro vili (217). Itaque *ab-illo-tempore, exactum-est-vectigal°. τὸ exigere-vectigal-a mercatoribus ab isto vili *homine cœpit°

§. XXXIII. Meng tseu egressus *regno* Thsi pernoctatus-est in *urbe* Tcheou.

Fuit *vir* qui cupiebat causâ (218) regis detinere incedentem. Sedit (219) et locutus-est. *Meng tseu* non respondens in-cubitum-innixus-est mensæ et obdormivit.

§. XXXIV. Hospes non gaudens (220) ait: *Ego* *discipulus *tuus* servata-continentia noctem-duxi et deinde ausus-sum loqui. *Cum tu*, *magister, obdormiens° non audias, rogo *ut* non rursus audeam *te* invisere°.

M. t. ait: Sedeas. Ego clare (221) loquar-cum te. *Olim *regni* Lou *princeps* Mo koung *si* non-haberet (222)

(216) *Quæsivit*, i. e. (II) elegit, extrui jussit.

(217) H: *Tsian* i. e. contemptu dignissimus.

(218) A: Non a rege missus, sed sponte sua venit. Quamquidem agendi rationem graviter fert Mencius. *Causa regis*, i. e. (I) ut regulo grati aliquid faceret. *Ibid.* Ille vir erat minister prædicto regulo maxime intimus.

(219) H: Debitæ reverentiæ deest. — Sed non ideo illi succenset *Meng tseu. Vid.* 218.

(220) I. e. stomachatus.

(221) C, H: Te docebo quonam modo prisci reges agebant ut sapientes e regno suo abituros detinerent. Aliter B: te docebo quam ob causam subito obmutescens, te loquente, indormierim. — Malim priorem sensum.

(222) I: si non mitteret hominem ad philosophum *Tseu sse* qui eum suæ reverentiæ certiorem faceret. C: Prius *jin*, dicitur de homine quem *Mo koung mittebat*; posterius *jin*, de homine qui in regio palatio *aderat*.

hominem ad *doctoris* Tseu sse° *latus*, tunc non poterat detinere Tseu sse. Sie lieou (223) *et* Chin thsiang, *si* non-haberent (224) hominem ad *principis* Mo koung° latus, tunc non poterat detinere (225) eorum personam (226).

XXXV. ¶ Tu *quidem* causa *senioris consilia-agitasti, sed-tamen non attigisti (227) Tseu sse. Tu-*ne* (228) abrupisti *seniorem°? *an* *senior abrupit te° (229)?

(223) J : *Sie lieou* erat vir e regno *Lou* (12,787), et *Chin thsiang*, erat filius philosophi *Tseu tchang* (2,059-2,638).

(224) Gallice : *S'ils n'avaient personne auprès du roi.*

(225) Ut eorum sapientiam laudibus continuo extolleret, ne forte (C) princeps debitam ipsis reverentiam aliquando exueret vel oblivisceretur.

(226) I. e. eos. Perperam Noël (ubi res est de *Tseu sse*); *numquam ejus animum tranquillare* (ngan) *potuisset.* Infra (*ibid.*) *numquam potuissent in isto Lou* (12,787) *contenti vivere quietamque* (ngan) *vitam ducere?* H et alii : *ngan* (2,102) idem significat ac *lieou* (6,227) detinere.

(227) J : Hodie multas sermonis et ingenii artes (H) ad me detinendum adhibuisti, sed mihi non præstitisti illam reverentiam (vid. 218, A. et 222, I) qua princeps *Mo koung*, sapienter usus, doctorem *Tseu sse* abiturum detinebat. J : verba *tchang tche*, Mencium indicant.

(228) Sic ad verbum. Assentit versio Tart. H, J : *tsioue* (7,827) idem significat ac *kiu* (3,306) resistere, provocare. Aliter B, *po-tai* (9,219-2,682) inurbane, irreverenter habere aliquem. Quod malim. Cum erga me (C) non agas eodem modo ac olim *Mo koung* erga *Tseu sse*, nonne (C: *khi-fei*, 10,324-12,032), priore loco, inurbane me habuisti?

(229) J : Cum tibi, absque regis mandato, venienti obsurduerim, egi ut decebat. Numquid dices me tibi priore loco injuriam intulisse? C : In paraphrasi utramque interrogationem tollendam

§. XXXVI. *Cum* Meng tseu egressus-esset (230) *regno* Thsi, Yun chi (231) compellans homines ait: *Si* *nesciebat (232) regem° non posse ut fiat *alter Tchhing* thang *aut alter* Wou *wang*, tunc *illud* est non perspicax (233)°. *Si* sciebat eum non posse, *et* *sic-tamen venit, tunc *illud* est quærere beneficia°(234). *Ex* mille li *venit* (235) ut inviseret regem, *ac*, τῷ non obtinuisse (236) causâ, abiit. *Cum* tres *dies* diversatus-sit, *et-deinde exeat *urbe* Tcheou, hoc *modo* (236ᵃ) quare moratur *et* cunctatur°? *Ego* chi, tunc *propter* hoc non lætor (237).

§. XXXVII. Kao tseu (238) de *his* monuit *Meng tseu*° *M. t.* ait: °Yun chi qui novit (239) me°? Τὸ *ex* mille li

esse censet: Tu mihi, priore loco, injuriam fecisti, et ego tibi vicissim!

(230) J: Videlicet postquam ex urbe *Tcheou* (3,928) exiisset.

(231) Perperam Noël: *litteratus vir cognomine Yn.* Littera quæ sequitur *Yn* (sive *Yun*) pronuntiari debet *Chi*, non vero *sse*, ut plerumque, quoquidem modo pronuntiata, *litteratum* virum significat. Assentit versio Tartarica.

(232) J: Indicat regni *Thsi* regulum.

(233) J: Prudentia ad principem suis consiliis parem eligendum requisita caret.

(234) I. e. stipendia.

(235) J: Scilicet e regno *Tseou* (11,249) in regnum *Thsi* venit.

(236) C: Quia non consecutus est (9-2,694) quod cupiebat, *se.* præcepta sua in praxim redigi atque observari. *Iu, rencontrer juste*, metaph. (F) *obtenir la confiance, la faveur du prince.* Assentit versio Tartarica.

(236ᵃ) I. e. quare tantopere moratur, etc.?

(237) J: Celeriter eum abire decebat. *Non lætor.* Gall. *je ne suis pas content de cela.*

(238) E: *Kao tseu*, regni *Thsi* incola, Mencii discipulus erat.

(239) H: Quomodo nosse potest abditos cordis mei sensus?

venisse ad invisendum regem (240), *illud* erat quod ego optabam°. *Sed*, ¶ τῷ non obtinuisse causâ τὸ abire, numquid *illud est* quod ego optabam° (241)! Ego non potui abstinere°.

§. XXXVIII. Ego, *dum*, tres *dies* diversatus°, exeo *urbe* Tcheou, in meo corde adhuc *existimo *me* celeriter *discedere*. Rex *forsitan mutabit illud (242). Rex si mutet illud, tunc certe revocabit me (243).

§. XXXIX. *Cum*° exiissem *urbe* Tcheou ac rex non me revocasset°, ego *tunc *vehementer habui revertendi voluntatem. Ego quamvis ita, numquid relinquo regem°! Rex adhuc sufficit (244) ut faciat bonum. Rex si utatur me, tunc *non-solum *regni* Thsi populus pacabitur, *sed etiam* *imperii°populus omnis pacabitur. Rex *forsitan mutabit illud. Ego *singulo* die spero illud (245).

(240) H, I: Existimabam regni *Thsi* regulum posse fieri alterum *Tchhing thang*, aut alterum *Wou wang;* ideoque tam longum iter emensus sum ut eum, meis præceptis, ad imitandum insignes illos principes inducerem; illud erat, etc.

(241) C, I: Numquid forte dices me ea mente venisse ut doctrinam meam contemni viderem, ut regnum *Thsi* vix ingressus illico abirem?

(242) H: Forsitan lucri famem ac bellicæ laudis studium exuet, ut sapientiæ vacet.

(243) E: Hac spe fretus, discessum meum per tres dies protraxi.

(244) J: Hic *young* adhibetur loco litteræ *i* (115) *ad*; *tso young weï chen*, Gall. *il est encore capable de faire le bien, de pratiquer la vertu.* Confer, supra, cap. II, *not.* 124, *pag.* 63. Aliter A, C, B: dignus est qui inducatur ad faciendum bonum (10,623-2,616-8,292-5,595-1,322.)

(245) Perperam Noël: *Quocirca quotidie spero fore ut brevi ad meliora se convertat.* C, F, H, omnesque interpret.: spero fore ut me brevi revocet.

§. XL. Ego, numquid *sum* sicut isti (246) exigui * homines°° ! *Si* monita-dent ad suum principem, *et* (247) non accipiat, tunc succensent *ac* ** irati-animi-perturbatio apparet in eorum vultu. *Ut* abeunt, tunc exhauriunt *toto* die° vires (248) et deinde diversantur°! ¶ Yun chi audiens hæc ait : *Ego* Chi vere exiguus (249) homo *sum*°.

§. XLI. *Cum* Meng tseu exiret *regno* Thsi, Tchhoung yu (250) *in* itinere interrogans ait : * Magister, videris habere non lætantis colorem° (251). Præteritis diebus, *ego* Yu *hæc* audivi a * magistro dici : * Sapiens non immurmurat Cœlo ; non conqueritur-de hominibus.

M. t. ait : Illud *erat* unum tempus, hoc *est* (252) unum tempus°.

Post * quingentos (253) annos, ' certe fuit * imperator

(246) J : Ministros angusti ingenii ac mentis abjectæ intelligit.

(247) A, B : Si princeps eorum monita non audiat, si eorum consiliis non obsequatur...

(248) J : Multum abest ut, meî instar, moras consulto nectant, sperantes fore ut princeps resipiscat, ac eos tandem docili mente audiat. *Ibid.* Celeriter abeuntes toto die incedunt, atque (E) adhuc timent ne non satis satis longo intervallo a principe remoti sint.

(249) I. e. stultus.

(250) A : Mencii discipulus.

(251) *Sse*, oris habitus, vultus. Videris anxius et tristis; Gall.: *vous avez l'air triste.*

(252) H : Tempus illud, quo te docebam, a præsenti, quo regni Thsi regulus mea præcepta respuit, multum differt.

(253) C : Eo magis doctrina mea neglecta doleo, quod præsens tempus, regulo alicui, ad sublimem imperatoris dignitatem, sapientiæ præceptis promovendo, maxime opportunum est. Jam dudum enim elapsum est tempus (*sc.* 500 anni) quo hujusmodi imperator, Cœlo jubente, exsurgere solet.

exsurgens. *In* eorum medio (254) certe fuerunt *viri* (255) qui inclaruerunt *in* generatione. *A tempore familiæ* Tcheou (256)* huc-usque, septingenti * et-amplius anni *effluxerunt.*° Ex hoc numero (257), tunc *jam dudum* elapsus-est° (258); *si* ex hoc tempore (259) examinetur°, tunc licet° (260).

§. XLIII. °Cœlum nondum vult pacifice regi * imperium°. Si vellet pacifice regi * imperium, in hodierno° ævo, *si* rejiciat me, illud quemnam (261)°? Ego * qua-de-causa *essem* non lætus° (262)?

(254) J : Quingentorum annorum medio, i. e. eodem tempore (C).

(255) C, J : Cum vero imperator omnem administrationis campum solus complecti non possit, Cœlum, eodem tempore (*sc.* post 500 annos), aliquem virum sapientem exsurgere jubet qui imperatorem suis consiliis suaque prudentia adjuvet et dirigat.

(256) H : Indicat tempus regum *Wen wang* et *Wou wang*.

(257) J : *Si l'on calcule d'après ce nombre d'années; scil.* ex consueto 500 annorum (H) spatio.

(258) H : Sc. hic numerus. E : si ad hos septingentos annos attendas, patet (F, H, J) ducentos annos supra quingentos esse elapsos (*il s'est écoulé deux cents ans de plus*). Idcirco aliquem imperatorem mox exoriturum esse certissimum est.

(259) J : Si ad tempus præsens attendas, omnes universi imperii populos, turbis civilibus belloque perpetuo defatigatos, pacem anhelare comperies.

(260) A, C : Intestinos tumultus compescere, regulos se invicem hostilibus armis lacerantes sedare, ac unius imperatoris potestati subjicere, facile est.

(261) J : Quemnam alium sapientem assumet vel inveniet Cœlum? H : Mencius se illum ipsum esse existimat quem exsurgenti imperatori sapientiæ consilia dare Cœlum jubebit.

(262) A : Pax aut anarchia, nonnisi cœlo jubente, exoriuntur. Cum igitur, (F) ad præclarum pacis reducendæ optimique regiminis restituendi opus promovendum, a Cœlo electus sim, felicem illum

§. XLIV. *Cum* Meng tseu egressus *regno* Thsi constitisset-in *regione* Hieou (263), Koung sun tchheou interrogans ait : Τὸ magistratum-gerere et non accipere stipendia (264), *est-ne* antiquitatis° agendi-norma°?

M. t. ait : Neutiquam°. In *regione* Thsoung ego obtinui videre regem. *Mox* recessi (265) *et* habui abeundi voluntatem. *Nolebam mutare (266), ideo non accepi° (267).

Cum *deinde (268) *regulus* habuisset (269) colligendi-copias jussum, non potui ut rogarem. *Ergo* τὸ diu-moratum-esse in *regno* Thsi, non *fuit* mea voluntas°.

diem quieta mente exspecto. Itaque, licet aliquam tristitiam vultu præferre tibi videar, nullus omnino mœror mentem occupat.

(263) J : *Hieou* erat urbs in regni *Thsi* limitibus sita.

(264) Vide supra, C. IV, §. X.

(265) B : Ut primum vidi fore ut mea opera non uteretur, illico recessi.

(266) J : Mutare meam abeundi voluntatem.

(267) J : Oblata stipendia non accepi. *Vid. supra*, C. IV, §. XX.

(268) H : Paucos post dies quam regem primum videram.

(269) Sic *vers. Tart.* A, B, H : eodem tempore, hostes regnum *Thsi* aggressi sunt, ac rex copias statim colligi jussit. Belli periculis undique imminentibus, abeundi licentiam rogare difficile erat.

CAPUT V.

Tractatus Teng wen koung pars prior.

§. I. ¶ *Cum regni* Teng *regulus* Wen koung esset * throni-hæres, * profecturus-in *regnum* Thsou, transivit-in *regnum* Soung et invisit Meng tseu.

Meng tseu locutus-est-de naturali bonitate, *ac*, *in suo* sermone, necessario prædicavit *imperatores* Yao *et* Chun.

§. II. * Throni-hæres ex *regno* Thsou rediens rursus invisit Meng tseu.

Meng tseu ait : * Throni-hæres *an* dubitas-de meis verbis°? ¶ ° Via (1) unica *est* * et-nihil-amplius°.

Tchhing hian (2) alloquens *regni* Thsi *regulum* King koung aiebat : Illi (3) *erant* * homines°; ego *etiam* * homo *sum*°. Ego quomodo (4) timerem illos°?

Yan youan aiebat : Chun * cujusmodi-homo *erat*°? Ego (5) * cujusmodi-homo *sum*°? *Qui* * totis-viribus-enitetur, etiam sicut ille (6) *evadet.*

(1) J : Sublimis illa *Via* nihil aliud est quam naturalis bonitas. Porro (B) olim ac etiam nunc sapientes et stulti primitiva illa bonitate præditi nascuntur. Ideo Mencius illam *Viam* unicam esse asserit.

(2) A : Suam de naturali bonitate sententiam veterum auctoritate confirmat.

(3) B : *Sc.* antiquitatis sapientes.

(4) I : Quomodo timerem ne non illis similis evadam ?

(5) J : Quasi diceret : an ego et *Chun* imperator ejusdem naturæ non sumus ? an forte natus est melior quam ego ?

(6) J : Ille i. e. imperator *Chun*.

Koung ming i (7) aiebat : Wen wang meus (8) magister *est*°. Tcheou koung numquid decipit me°?

§. III. Nunc *regnum* Teng, *si* rescindas *ejus* longitudinem *ad* compensandam brevitatem (9), habebit (10) *quinquaginta li°. *Ergo* adhuc potes, ut *ex eo* facias bonum regnum. Chou *king* (11) ait : Si (12) *æger* medicina non *perturbatur, ejus morbus non sanatur.

§. IV. *Cum regni* Teng *regulus* Ting koung (13) obiisset, *throni-hæres alloquens Jan yeou (14) ait : *Olim (15) Meng tseu *mecum (16)*locutus-est in *regno* Soung. In corde *meo* *numquam *hæc verba* oblitus-sum. Nunc° *cum* *misero-casu devenerim ad magnam rem (17), ego

(7) H : Vir quidam sapiens e regno *Lou* oriundus.

(8) I : *Koung ming i* dicere solebat : « *Tcheou Koung* aiebat : principis *Wen wang* sanctitatem imitari et assequi possum » ; hinc patet principem *Wen wang* ejusdem mihi naturæ fuisse. Ego proinde illum imitari ac alter *Wen wang* evadere possum. Numquid *Tcheou koung* his verbis (supra allatis) mihi fucum facere voluisset?

(9) I. e. Exiguam ejus latitudinem. A : ne dicas tuum regnum angustius esse quam ut in eo vere regnare possis?

(10) Sic interpres B.

(11) A : Capite *Youeï ming* (10,094-1,200).

(12) A : i. e. Nisi princeps se ipse vincat, cupiditatesque suas refrænet, perfectam administrationem ac late florentem potentiam adipisci non poterit.

(13) J : *Ting koung* erat pater principis *Wen koung*.

(14) J : *Jan yeou* erat magister principis *Wen koung*.

(15) Vide supra § I.

(16) Litteram *Tchang* (1,413) præteriti temporis notam cum verbo *yan* (9,937) conjunge.

(17) J : Indicat patris sui exsequias.

cupio mittere te interrogaturum (18) a Meng-tseu * et-deinde perficere rem.

¶ Jan yeou transiens-in *regnum* Tseou interrogavit a Meng tseu.

Meng tseu ait : (19) Nonne etiam pulchrum *est*° !.Parentum exsequiæ vere *sunt* illud-quo se-ipsum exhaurit (20) *homo* °.

Tseng tseu aiebat : *Si, dum* vivunt, servias illis secundum ritus ; *si, quando* mortui-sunt, sepelias eos secundum ritus ; *si* (21) cæremonias-tsi-facias illis secundum ritus, poteris dici pius °. *Parentales* * regulorum ° ritus ego nondum ° didici °. Veruntamen ego * audivi illos °. Trium annorum ° luctum, inferius-consutam *ac* e-viliori-tela-confectam ° vestem, * crassioris-orizæ-aqua-decoctæ ° cibum, ab * imperatore * usque-ad * plebeios-homines, tres Familiæ (22) simul-habuerunt ° (23).

§. V. *Cum* Jan yeou retulisset (24) *hunc* sermonem, (25) decrevit servare trium annorum ° luctum. Patris fratres-majores, centum magistratus, simul non voluerunt, dicentes : *Inter* nostri (26) honorandi regni Lou

(18) J : Ut ab eo disceret funerum ritus qui jam dudum vigere desierant.

(19) J : *Meng tseu* ejusmodi quæstionem laudibus extollit.

(20) J : Pius filius omnem erga parentes defunctos animi dolorem omnesque affectus effundere debet.

(21) *Sc.* Postquam sepulti sunt.

(22) *Sc.* Familiæ *Hia* (1,780), *Chang* (1,299) et *Tcheou* (1,187).

(23) I : Illis familiis regnantibus, omnes homines, sive nobiles, sive plebei, tria hæc, sine ullo discrimine, servabant.

(24) Sic E. *Id est* (H) Mencii responsum.

(25) H : Princeps throni hæres.

(26) A : Reguli regnorum *Lou* et *Teng* erant cognati, ut pote

pristinos principes (27), nullus illum *luctum* peregit; *inter* nostros pristinos principes (28), etiam nullus illum peregit °. * Quod-attinet-ad tuî ° personam (i. e. tu vero), ° *si* repugnas (29) illis, *tunc* non licet. Porro Historia ait: « *In* exsequiis, *et in* cæremoniis-tsi-faciendis sequere pristinos avos. » Id-est: (30) Nos habemus *viros a* quibus *traditione* accepimus eos °.

§. VI. ¶ Compellans Jan yeou ait: Ego aliis diebus * numquam studui *nec* interrogavi (31). Gaudebam * equitari et tractare gladium. Nunc vero patris fratres-majores *et* centum magistratus non me (32) sufficere-*putant* °. Timent *ne* ipse non possim exhaurire *cor* in magna *exsequiarum* re. Tu, causâ meî, interroga Meng tseu.

Jan yeou iterum transiens-in *regnum* Tseou interrogavit Meng tseu.

regis *Wen wang* posteri. G: cum *Tcheou koung*, regni *Lou* conditor, natu major esset, cæteri fratres eum reverebantur; ideo regni *Teng* reguli parentes regnum *Lou* vocant *Tsoung koue*, i. e. honorandum regnum.

(27) H: innuit principes *Pe khin* (138-7,112) etc.

(28) H: Innuit principes *Cho sieou* (1,099-8,031) etc.

(29) J: Si agas aliter ac nostri majores qui hos ritus non servarunt. J: indicant tantum posteriorum ætatum regulos. Antiquitatem (A) enim altius repetendo, *Tcheou koung* funereos ritus instituisse patet.

(30) I, J: Ea quæ a majoribus tradita sunt, posteris pro libitu immutare ac pervertere non licet. Longe aliter E: hos ego ritus a Mencio accepi.

(31) J: I. e. nativam bonitatem quæ in *Yao* et *Chun* enituit, philosophiæ studio, non excolui.

(32) I: Cum sciant me, superioribus annis, nonnisi inanibus studiis vacavisse, meis verbis ac consilio fidem se adhibere non posse aiunt.

Meng tseu ait: (33) Ita *est*. Non licet (34) ut *ab* aliis quærat *illud*°°.

* Confucius ait: « Principe defuncto, *res* administrabantur a *primario-aulæ-ministro. (35) Sorbebat orizam-crassiorem-aqua-decoctam, *ejus* facies (36) *erat* valde nigra. *Ubi* adierat (37) sedem et lamentabatur, *inter* centum magistratus *et* *præfectos nemo audebat non commoveri-ex-animo. *Quia scilicet* præibat (38) illis°. Quando superiores habent *aliquid* quod amant (39), inferiores necessario habent magis°°°. « *Sapientis° virtus *est sicut* ventus°; exigui hominis° virtus *est sicut* herba°. Herba, *si* super-incumbat° ventus, necessario flectitur. » Hoc est-penes *throni-hæredem (40).

(33) J: Cum funerei ritus jam pridem antiquati sint, non miror eos principi priscas cæremonias restaurare cupienti fidem non adhibere.

(34) J: Equidem si omnes antiquitatis ritus nunc obsoletos subito renovare vellet, illi fides non esset adhibenda; sed cum in præsenti casu satis habeat filius omnem dolorem piosque animi affectus depromere (I), parum curare debet utrum ab aliis approbetur nec ne; (H) quærat in se ipso et nihil amplius.

(35) E: *Sc.* Princeps regiæ dignitatis hæres.

(36) *Sc.* Præ dolore.

(37) H: Sedem seu locum ubi, ante patris cadaver feretro inclusum, diu noctuque per quinque menses lugebat, priusquam illud terræ mandaret.

(38) J: Illis teneræ erga parentes defunctos pietatis exemplum præbebat.

(39) C: Populus regem in omnibus imitari studet, ac sæpissime quas ille res amat majore adhuc studio atque amore prosequitur.

(40) J: Si princeps tuus parentari velit, omnem animi dolorem

§. VII. *Cum* Jan yeou retulisset *hunc* sermonem, *throni-hæres ait : Ita *est.* Hoc vere est-penes me.

Quinque mensibus habitavit-in tuguriolo (41), *ac* neutiquam habuit (42) ¶ mandata *aut* edicta. Centum magistratus *et* *consanguineïomnes (43) *eum* vocantes dixerunt sapientem *rituum.* * Ubi-venit sepulturæ *dies e* quatuor partibus (44) *homines* venerunt *ut* viderent illud. *Ob* * vultus *ejus* * squalorem, ejulatuum*que et* fletuum *acerbitatem, qui * venerant-ad-exequias (45) magnopere lætati-sunt (46).

§. VIII. *Regni* Teng *regulus* Wen koung interrogavit-de gubernando regno.

Meng tseu ait : Populi res (47) non debent remisse-

effundat, ac parentes et magistratus, tam insigni pietatis exemplo commoti, una condolebunt atque ipsi acquiescent.

(41) Olim imperatore defuncto, filius imperii hæres ex vimine et ex fragmentis ligneis aut sarmentis extra secundam palatii portam ad orientalem partem, erigebat tuguriolum in quo patrem toto triennio lugebat. (*Noel*).

(42) I. e. II : nulla promulgavit edicta atque omnem a se amandavit regiminis curam.

(43) Interpres *Khing youan fou* (3,032-5,126-10,899), cui assentit G, locum mendosum esse suspicatur, ac litteræ *kho* (1,120) litteram *kiai* (6,490) substituendam esse censet. Hanc lectionem secutus sum.

(44) Perperam Noel : *innumerabilis hominum multitudo ex quatuor imperii partibus, videndi causâ, undequaque confluxit.* J : verba *sse fang*, quatuor partes regni *Teng* indicant.

(45) J : Vicinorum regulorum legati qui funebrem pompam comitaturi venerant.

(46) E : *Sc.* videntes eum parentales ritus tamdiu obsoletos, ut pium filium decet, perfecte implevisse.

(47) J : intelligit agriculturam.

curari°. *Liber* Chi *king* (48) ait : « Interdiu° eamus-collectum stipulas (49) ; noctu° *torqueamus-funes (50) ; celeriter ipsi ascendamus-in domum *nostram. Mox* ipsi incipiemus serere centum fruges. »

§. IX. *Hæc* populi° est (51) via°. Qui habent constantem rem-familiarem (52), habent constantem cordis *honestatem.* Qui carent constanti re-familiari, carent constanti cordis *honestate. Si* careat constanti cordis *honestate*, (53) *tunc in* recti-violatione, *in* animi-pravitate, *in* morum-nequitia *atque* effrænata-licentia, nihil-est *quod* non faciat°. *Si* postquam incidit in crimen, deinde *persequendo plectas illum, *hoc* est retibus-includere populum°. Quomodo fieret *ut* humanus vir stans-in *regia* sede τὸ (54) retibus-includere populum° posset facere°?

§. X. ¶ *Idcirco sapiens (55) princeps certe observantiæ plenus *et* parcus *est;* observat inferiores *suos*, *atque*

(48) A: *Chi king*, libro *Pin foung* (10,371-12,271), oda *Thsi youeï* (3-4,027).

(49) H : Quibus domus contegatur.

(50) I : Stramineos funes ad colligandum hujusmodi stipulas aut juncos.

(51) H. Quasi diceret : hæc est populi natura.

(52) H : I. e. agros illis a principe datos, quorum fructibus, per totam vitam ali possint.

(53) J: *Fang*, dicitur de eo qui Rationi resistere incipit ; *pí* qui indulget libidini ; *sie* qui patrat malum ; *tchhi*, qui in vitium, laxis habenis, ruit.

(54) I : Quomodo populum retibus includere posset? H : Litteræ *wang min* intelliguntur de principe qui, re familiari populo non attributa eum in justitiæ retia ac proinde in necem protrudit.

(55) J: *Sc.* humanus princeps de quo supra.

exigendo *tributum* a populo (56) servat modum. Yang hou (57) aiebat : *Qui* exercet divitias (58) non *est* humanus, *qui* exercet humanitatem non *est* dives°.

§. XI. ** Principes-familiæ-Hia *ex* * quinquaginta (59) *jugeribus*° exigebant-tributum-Koung. *Familiæ* In homines *ex* *septuaginta (60) *jugeribus* °exigebant-tributum Tsou. *Familiæ* Tcheou homines *ex* centum jugeribus° exigebant-tributum-Tchhe (61). *In* (62) eorum realitate,

(56) J : Non exigit magis quam par est.

(57) J : Idem ac *Yang ho* (10,424). E : erat quidam regni *Lou* reguli minister ex familia *ki* (2,072) oriundus.

(58) I. e. A: qui lucro unice intentus, nimia exigit (J) vectigalia. Gallice : *Celui qui* (*en levant des tributs*) *ne songe qu'à* faire de l'argent (*weï-fou*). Perperam Noel : *esse* dives. I : *weï*, aliquam exercitationem significat.

(59) J : Singuli agricolæ quinque jugerum fruges (i. e. frugum omnium decimam partem) principi in tributum solvebant.

(60) G, J : 630 parva jugera dividebantur in novem quadrata; hæc novem quadrata vocabantur unum *Tsing*, i. e. figura quadrangula referens litteram sinicam *Tsing* (76, *quam vide*). Unumquodque quadratum continebat septuaginta jugera; quadratum in medio positum dicebatur publicum aut commune, quia debebat arari ab octo simul colonis reliquorum octo quadratorum, pro publicis regis sumptibus ac (J, *not.* 81) annuis virorum in rem publicam bene meritorum reditibus. Quadrata octo lateralia erant singula singulis colonis propria absque tributo.

(61) J : Tributum *Tchhe*, comprehendit tributum *Koung* et tributum *Tsou*. G : familiæ *Tcheou* imperatores assignarunt unicuique patrifamilias centum parva jugera, et in agris quidem urbi adjacentibus imitati sunt normam familiæ Hia : decem patresfamilias colebant mille parva jugera dicta unum *Keou* (5,132), i. e. terminata circumducto canali. In agris remotioribus imitati sunt normam familiæ *In* : Octo patresfamilias una colebant novem quadrata seu nongenta parva jugera dicta unum *Tsing* (76); *Vid.* supra

simul *ex* decem unum°. *Tchhe *est* (63) æqualiter-dividere°; *Tsou *est* commodare-operam°.

§. XII. Loung tseu (64) aiebat : *Ad* disponendas (65) terras nihil (66) bonum præ Tsou, nihil *malum (67) præ Koung. *Tributum* *Koung (68) computat plurium annorum° medium ut faciat (69) regulam. *In* lætis annis,

not. 60. J : Verbum *tchhe* duplici sensu pollet; nempe communitatem, et æqualem divisionem significat; communitatem, quia communi opera mille parva jugera simul arabant; æqualem divisionem, quia, messis tempore (A), decem patresfamilias, in agris urbi adjacentibus, uniuscujusque *Keou* (*vid. supra*), et octo patresfamilias, in agris remotioribus, uniuscujusque *Tsing* (*vid. supra*), proventum æqualiter dividebant; ita ut tam hi quam illi ex decem fructuum partibus unam in tributum penderent.

(62) Gall. *Au fond, en réalité.* C : Licet tributa *Koung*, *Tsou*, et *Tchhe*, nomine differant, re tamen in unum et idem recidunt, quia in unoquoque decima pars frugum in tributum solvebatur.

(63) Sic vers. Tartarica. Cum tamen hic littera *Tchhe* duplici sensu polleat quem latine unico verbo reddere nequeas, meminerit lector eam esse intelligendam sicut supra *not.* 61, *lin.* 1.

(64) G : *Loung tseu* erat vir inter veteres sapientia sua insignis. I : verba sapientis *Loung tseu* in medium adducit ut ostendat oportere nunc exigere tributum *Tsou.*

(65) J : *Tchi* est dividere agros. E : *Tchi* est definire agrorum tributa.

(66) I. e. Ex hisce tributis nullum melius est quam tributum *Tsou*, nullum pejus quam tributum *Koung.*

(67) I : Intelligit tributum *Koung* quale illud exigebant pravi posteriorum ætatum principes, non vero quale sub optimis imperatoribus familiæ *Yn* (7,106) viguit.

(68) Gallice : (*Par le tribut Koung*) *le prince prend le terme moyen entre* (II) *les bonnes et les mauvaises années, et exige toujours la même valeur.*

(69) J : *tchhang* i. e. semel statam frugum mensuram.

quando, *oriza *abundante (70), τὸ multum exigere°° non esset sævitia, tunc (71) parum exigit°. *In* infelicibus annis, *quando, vel* (72) stercorare suos agros° non sufficit *agricola*, tunc certe (73) exigit (74) plenum°. *Quando vir* est populi pater *et* mater, *si* efficiat *ut* homines** trucibus-oculis-intuentes* usque-ad-finem (75) anni, *assiduis-laboribus-conficiantur, nec possint ut alant (76) suum patrem *et* matrem, *ac* præterea *mutuum-fenori-accipiant, ut compleant (77) illud; *si* efficiat *ut* senes *et* pueri (78) sese-devolvant in *aquarias-fossas, (79) ¶ in-quo consistit τὸ ejus esse populi pater *et* mater°?

§. XIII. °*Hæreditaria-stipendia (80) *regnum* Teng jam-dudum (81) agit°°. Chi *king* (82) ait: « *Cœlum* im-

(70) C: *Lang li* dicitur de messe abundantiori quæ, suarum frugum pondere gravata, confuse et promiscue jacet. — Lætis, i. e. fertilibus.

(71) J: Juxta definiti tributi canonem. Sed leve hoc est, si attendas ad frugum ubertatem.

(72) J: Quando vel meras stercorationis impensas sustinere nequit.

(73) *Sc.* Princeps, vel tributum.

(74) J: I. e. integram statuti tributi mensuram.

(75) Sic interpres E: *tchi* (8,676) *tchoung souï.*

(76) H: Quia nempe quidquid frugum collegerunt in tributum effunditur.

(77) Vide supra notam 74.

(78) *Sc.* Præ miseria et fame.

(79) I. e. quomodo vocari poterit populi pater et mater?

(80) J: Olim principes filiis et nepotibus præfectorum qui suis in rempublicam meritis claruerant, annua stipendia assignabant.

(81) J: I. e. illa assignat. Cum vero hæc annua tributa ex publicis regiorum jugerum quadratis desumantur, ac reipsa sint necessa-

bre-irriget nostrum publicum (83) agrum, et statim *deinde* attingat (84) nostrum (85) proprium. » Solummodo *vigente* tributo-tsou *existebat publicus ager. Ex his *versibus* patet illud : *sc.* licet (86) *familia* Tcheou etiam exigebat-tributum-tsou°.

XIV. *Suade-erigi *scholas* (87) Tsiang, Siu, Hio *et* Hiao ad docendum illos. *Tsiang *est* (88) alere°; *Hiao *est* *edocere°; *Siu (89) *est* jaculari°. *Sub familia* Hia dicebatur Hiao; *sub* In dicebatur Siu; *sub* Tcheou dicebatur Tsiang. *Quantum ad* Hio, tunc tres *illæ* (90) Familiæ simul-habuerunt illud. Omnes *id sunt* * quo clare-

ria tributi *Tsou* appendix, qui fit ut tuus princeps tributum *Tsou* non exigat?

(82) J : Libro *Siao ya* (2,203-11,889), oda *Ta thian* (1,797-6,170).

(83) H : Publicus i. e. principis ager. Vid. *not.* 60. Tart. vers.: tributi ager.

(84) I. e. imbre irriget.

(85) H. J : Agri erant quos, ut vidimus (*not.* 60) octo patresfamilias sibi quisque colebant.

(86) J : I. e. non solum sub familia *In* sed etiam dum familia *Tcheou* maxime florebat.

(87) J : Litteræ *Tsiang*, *Siu*, *Hio*, et *Hiao*, sunt scholarum nomina ; sed *Hio*, de sublimiori regiæ urbis schola dicebatur ; in cæteris, populus vicorum urbi conterminorum edocebatur.

(88) Littera *yang* hic tropice accipitur. H : *alere senes*, i. e. discere quo honore et qua reverentia juvenis senes prosequi debeat. Sic et C.

(89) A : Dicebatur *Siu* quia veteres jaculo scopum petere jubebant illos de quorum virtute certiores fieri cupiebant. G : si intus, mens perfecta sit, extra, corpus erit rectum. Jaculator, si sagitta scopum feriat, immutabile virtutis medium tenere dici potest.

(90) J : Familiæ *Hia*, *Chang* et *Tcheou* scholas *Hio*, eodem sub nomine, habuerunt.

explicantur hominis ordines (91) *seu* officia°. *Quando* hominis officia clare-explicata-fuerunt (92) in superiori *gradu*, exigui homines *se invicem* diligunt in inferiori *gradu*.

§. XV. *Si* eveniat *ut* *imperator *aliquis* exoriatur, certe veniet accepturus (93) exemplum. *Sic* ille fiet *imperatoris magister°. ¶ Chi *king* ait: « *Regnum* Tcheou quamvis *sit* antiquum regnum, ejus imperium° (94) *est semper* novum. » *De* Wen wang° loquitur°. *Si* tu (95) enitaris agere illud, etiam *potes* ut renoves tuum° regnum.

§. XVI. Misit Pi tchen (96) interrogatum-de *terris-in-quadrata-divisis.

Meng tseu ait : *Cum* tuus° princeps *cupiens-exercere (97) humanum regimen, *inter omnes* *eligendo°, miserit te, tu debes totis-viribus-conari° (98). °Humanum regimen debet a delineatione limitum inchoari. *Si* delineatio limitum non *sit* recta, *agrorum-quadrata non *erunt* æqualia *ac* frugum stipendia (99) non *erunt* æqua. *Idcirco immites principes *et* viles ministri certe negligunt hanc

(91) Vid. *Basilii* dictionar. verbo *lân* (310).

(92) J : Si princeps omnia humanæ conditionis officia mente teneat ac præceptis et exemplo suo clara in luce collocet.

(93) I : *Sc.* a regno tuo *Teng.*

(94) A : Intelligit imperium quod *Wen wang* a Cœlo acceperat.

(95) H : Indicat principem *Wen koung.*

(96) J : *Pi tchen* erat quidam reguli *Wen koung* minister.

(97) J : Agrorum in quadrata jugera divisionem innuit.

(98) J : Ut conceptam de te spem impleas, munereque tibi commisso egregie fungaris.

(99) H : Stipendia quæ e frugibus a populo in tributum datis proveniunt. Præfectis (*Ibid.*) et virorum de republica bene meritorum filiis assignantur.

delineationem limitum. *Quando* delineatio limitum *semel-recte-facta-est, divisio agrorum *ac* distributio stipendiorum possunt *vel* sedendo ° (100) determinari°.

§. XVII. ° *Licet regni* Teng * territorium angustum *sit et* exiguum, (101) * oportet-ut-sint (102) *sapientes°; *oportet-ut-sint * rustici-homines°. *Si* non-sint *sapientes, nemo reget* rusticos homines, *si* non-sint * rustici-homines, nemo alet *sapientes.

§. XVIII. Velim *ut*, *in* campis-ab-urbe-remotis (103), *ex* novem unum ° communi-labore-coleretur; *ut*, *in* (104) regni medio, *e* decem unum juberes ipsos in-tributum-solvere.

XIX. ¶ * Summi-præfecti * usque-ad-inferiores (105), oportet *ut* habeant * mundum-agrum; * mundus-ager (106)

(100) I : I. e. sine ullo labore, facillime.

(101) A: *Tsiang wei*, i. e. *pi yeou* (2,728-4,028). Gallice : *Il faut des magistrats, mais il faut aussi des cultivateurs.*

(102) I : *Kiun tseu*, hic de eo dicitur, qui in palatio munere aliquo fungitur, vel in regno magistratum exercet.

(103) C : In terris ab urbe regia remotioribus unumquodque stadium partiaris velim in novem quadrangula, quorum medium ab octo lateralium quadrangulorum colonis, cura et labore communi, colatur, ad suppeditandum magistratibus annua stipendia (*Ibid.*), ac pro publicis principis sumptibus. H : Hoc est exigere tributum *Tsou.*

(104) C : In agris urbi regiæ propioribus, ubi populus et pagi frequentiores sunt ac quadrangularis partitio vix fieri potest, assigna unicuique patrifamilias centum jugera colenda, atque e decem frugum partibus unam solvant in tributum.

(105) C : A summis magistratibus usque ad inferiores præfectos (*inclus.*), omnes, etc.

(106) C : Ager cujus fructus faciendis cæremoniis *Tsi* (7,039) destinantur.

contineat *quinquaginta jugera; superadditus vir (107) *habeat** viginti quinque jugera.

§. XX. *Licet* moriantur (108) *aut* mutent-sedem, non exibunt-e *suo* pago; *si* pagi *hujus* agri *dividantur in* communia quadrata (109), foris (110) *et* intus, unà societatem-inibunt; (111) custodiendo *et* speculando *se* invicem adjuvabunt; *in* * morbis, *sibi* invicem* opitulabuntur, *et* tunc centum familiæ * conjunctissime-vivent.

§. XXI. *Ex* quadrato stadio * *fac unum* Tsing; *hoc* Tsing *contineat* * nonagenta jugera (112). *Quadratum in* eorum medio sit publicus ager; octo familiæ, omnes-pariter propria-habentes centum jugera, una excolant (113) publicum agrum; publici *agri* (114) negotiis peractis, *deinde audeant curare propria (115) negotia. *Illud est* *quo distinguuntur (116) rustici homines*.

(107) I: Frater minor sexdecim annos natus, vocatur *Yu fou;* ei datur viginti quinque jugerum ager, ut vestes et cibos suo sibi labore subministret.

(108) E: *Sse* idem ac *tsang* (1,674) *sepelire* mortuos.

(109) H: Indicat novem quadrangula superiùs dicta, quæ, vigente tributo *Tsou*, octo coloni communi labore arabant.

(110) A: Iter facientes, sese mutuo defendent ne a prædonibus lacessantur.

(111) A: Diu noctuque alii pro aliis vigilabunt ac excubias agent, ne fures domos spolient, vel horrea deprædentur.

(112) I. e. Singula novem quadrata contineant centum jugera.

(113) H: *Yang*, hic significat omnem operam quæ tum ad culturam, tum ad messionem pertinet.

(114) H: *Sse* indicat culturam et messionem agri publici.

(115) H: *Tchi sse sse* i. e. suos ipsorum agros excolere, vel curare.

(116) H: Illud est quo nobiles ab ignobilibus, et princeps a populo, distinguuntur.

§. XXII. Hoc ejus (117) *est* *compendium°. Quoad* (118)° τὸ *mollire-*et*-temperare illa, tunc *illud* est-penes principem et te°.

§. XXIII. Fuit *vir* qui (119) prætendens *imperatoris* Chin noung° verba, *nomine* Hiu hing, e *regno* Thsou transiit-in *regnum* Teng. *Ut* pervenit-ad portam°, allocutus-est *regulum* ¶ Wen koung dicens: *Nos*, longinquæ regionis (120)° homines, audivimus principem exercere humanum (121) regimen; optamus accipere unam habitationem et esse *ejus* (122) populus.

Wen koung dedit illis locum (123). Ejus sectatores, aliquot decem homines, omnes induebant vilioris-lanæ-vestes; *alii* texebant paleares-soleas, *alii* texebant juncinas-storeas ad comparandum cibos.

§. XXIV. *Quidam magistri* (124) Tchhin liang° discipulus, *nomine* Tchhin siang, cum suo fratre-minore

(117) E : *Sc.* divisionis in quadrata jugera compendium.

(118) A, G, J : Quod spectat ad artem leges illas et statuta præsenti tempori populique animis accomodandi, ita tamen ut ab antiquorum imperatorum mente et exemplo non recedant..

(119) J : *Wei*, i. e. *Kia tho* (318-9,957) *prendre un prétexte spécieux*. B : *Tho* (9,957) *s'appuyer, se fonder sur*. A alium sensum affert, nec omnino spernendum : *wei*, i. e. cum laude, vel, magnifice exponere. — Illi imperatorem *Chin noung* (J) aratri et agriculturæ inventorem, suam instituisse sectam jactabant.

(120) J : Indicant regnum *Thsou* (4,379).

(121) J : Indicant agrorum divisionem in quadrata novem, dicta unum, *Tsing* (70), quæ (I) sub imperatoribus *Tchhing thang* et *Wou wang* (3,176-5,124-4,638-5,884 *bis*) vigebat. Vid. *not.* 60.

(122) J : *Meng* est ruris populus. — (123) I : Habitationem.

(124) J : *Tchhin liang* erat doctor quidam e regno *Thsou*; *Tchhin siang* oriundus erat regno *Soung* (2,103).

Sin, humeris-bajulantes * aratrum°, e *regno* Soung transierunt-in *regnum* Teng *ac* dixerunt: Audivimus principem exercere (125) sanctorum virorum ° regimen; *si* * ita-sit, *ille* etiam sanctus homo *est*°. Optamus esse sancti viri populus.

§. XXV. Tchhin siang viso Hiu hing ° magnopere (126) lætatus-est. Omnino abjecit (127) sua studia et studuit°.

Tchhin siang invisens Meng tseu exposuit *magistri* Hiu hing ° verba *atque* ait: *regni* Teng princeps, tunc vere sapiens princeps *est*°. * Quamvis res-ita-sit, nondum audivit (128) normam°. * Sapiens cum populo una arat et comedit; * concoquit-cibos (129) *suos* et (130) gubernat. Nunc ¶ vero *regni* Teng *regulus* habet * horrea *et* * æraria; tunc *illud* est vexare populum° (131) ut se-ipsum alat°. Quomodo potest *vocari* sapiens?

§. XXVI. Meng tseu ait: *Numquid* * Hiu profecto serit milium et deinde *eo* vescitur°?

(125) J: Indicat imperatores familiarum *Hia*, *Chang* et *Tcheou* (1,780-1,299-1,187).

(126) J: Sermones quibus *Hiu hing*, regni administrationem cum agricultura conjungendam (vid. infra *not.* 130) ac merces eodem omnes pretio (vid. infra *not.* 214) esse vendendas docebat, ipsi valde placuerunt.

(127) J: Abjecit rectissimam doctrinam quam a magistro *Tchhin liang* acceperat, atque perversis sophistæ *Hiu hing* dogmatibus animum applicuit.

(128) H: Tacite innuit imperatoris *Chin noung*, vel potius sophistæ *Hiu hing* doctrinam.

(129) Sic E. H: Litteræ *Young* et *Thsan* jentaculum et cœnam significant.

(130) A: I. e. nec ea cura ab administratione regni distrahitur.

(131) A, E conjunctionem *eul*, utpote inutilem, reciduunt.

Tchhin siang ait : Ita *est.*

M. t. ait : Numquid * Hiu profecto texit cannabinam-telam et deinde *ea* vestitur°?

— *T. s.* ait : Neutiquam. * Hiu induit (132) * laneas-vestes. »

— *M. t. ait : numquid* * Hiu gestat-pileum°?

— *T. t.* ait : gestat-pileum.

— *M. t.* ait : (133) Quomodo pileum?

— *T. t.* ait : Pileum (134) *e* tela-sine-ornatu.

— *M. t.* ait : *An* ipsemet texit (135) illa°?

— *T. t.* ait : Minime. Cum milio permutat illa.

— *M. t.* ait · * Hiu * quomodo non ipsemet texit *illa?*

— *T. t.* ait : *Illud* noceret in (136) agriculturam.

— *M. t.* ait : *Numquid* * Hiu utitur vase-æneo *et* vase-testaceo *ad* coquendos-cibos? *Numquid* utitur ferreo-*vomere ad* arandum°?

— *T. t.* ait : ita-*est.*

— *M. t. ait : numquid* ipsemet conficit illa°?

— *T. t.* ait : Minime. Cum milio permutat illa.

— §. XXVII. * *M. t. Si ille* (137) *qui* cum milio permutat arma *aratoria et* vasa *coquinaria* non censetur (138) vexare

(132) C : *Tchhin siang* Menciani argumenti vim hoc diverticulo effugere frustra conatur; namque tela sive cannabina sive lanea textoris opera pariter conficitur.

(133) I : I. e. qualem pileum? Gallice, sed ineleganter, *un bonnet comment?*

(134) I : *Sou pou* (7,786).

(135) B, J referunt litteram *tchi* ad pileum, C vero et H, ad pileum ac laneas vestes de quibus supra.

(136) Gallice : *Nuirait à l'agriculture.*

(137) *Sc.* agricola.

(138) H : Contra, ea permutatione, sibi mutuum præstant auxilium.

figulum *et* fabrum-ferrarium, *tunc* figulus *et* faber-ferrarius qui pariter cum suis armis *aratoriis et* vasibus *coquinariis* ¶ permutant milium, numquid censentur vexare *agricolam°? Porro *Hiu (139) *quidni agit figulum *et* fabrum-ferrarium? Tantummodo (140) *hæc* omnia desumeret ex suæ domûs medio et uteretur illis. *Qua-de-causa ** trepidus-et-negotio-plenus cum centum opificibus *mutuum-commercium-exercet? Quomodo *Hiu° non timet *tot* molestias?

T. t. ait: Centum (141) opificum° res profecto non possunt arando insuper peragi°.

§. XXVIII. *M. t.* *Si-res-ita-sit, *numquid* administratio *imperii sola potest arando insuper peragi°? *Alii* habent (142) magnorum hominum °negotia; *alii* habent° exiguorum (143) hominum °negotia. Porro *utendo* unius viri° (144) persona°, (145) illa-quæ centum opifices° conficiunt, præparata *adsunt*. Si necesse-haberes *ea* ipsemet conficere, ut deinde utereris illis, *illud* esset compellere

(139) *Hiu hing* ac ejus sectatores intelligit.

(140) Perperam Noel : *Eccur hæc omnia in opificum domibus ac officinis solum mercando accipiunt ac postea ad suum usum adhibent?* C : Si fabrum ferrarium et figulum ipsimet agerent, tunc omnia quæ illi conficiunt vasa in propria domo desumerent (*ils n'auraient qu'à les prendre chez eux*); quanto commodius illud esset quam indesinenter, modo ad hunc, modo ad illum opificem cursitare! — Nemo non videt ironice hæc esse accipienda.

(141) Sic J : Centum, i. e. omnium ; numerus definitus pro indefinito ponitur.

(142) H : Indicat eos qui imperium gubernant.

(143) H : Indicat agricolam.

(144) H : *Jin* indicat agricolam de quo supra.

(145) Sic I. H : Solus et nullo auxiliante, omnia vasa usui suo

* imperium (146) ad (147) cursitandum-per-vias°. Itaque dicitur: Alii laborant mente, alii laborant viribus. Qui laborant mente regunt homines; qui laborant viribus reguntur ab hominibus. Qui reguntur ab hominibus alunt (148) homines, qui regunt homines aluntur ab hominibus; *In* *mundo°, *hæc est* universalis (150) æquitatis *lex*°.

§. XXIX. ¶ In *imperatoris* Yao° tempore, *imperium *nondum-adhuc tranquillum *erat*. Vastæ aquæ transverse (151) fluentes *inundaverant in *imperium; plantæ *et* arbores *luxuriantes-pullulaverant; volucres *et* feræ *ingenti-numero-abundabant; quinque fruges non maturescebant; volucres *et* feræ 'damna-inferebant hominibus (152); ferarum vestigiorum *et* volucrum vesti-

necessaria, unico laboris sui fructu, præsto sibi comparare potest. I : Quod multo commodius est quam si hæc omnia ipsem etconficiat; etenim alteri rei vacare nequit quin alteram statim negligat.

(146) Imperium, i. e. imperii homines.

(147) C : Hinc patet quanto minus imperator, qui tot et tantarum rerum onus sustinet, agriculturam cum regni administratione conjungere possit.

(148) J : *Sc.* annua tributa solvendo.

(149) H : Litteræ *thian hia* (imperium), omnia tempora, omnes locos et homines complectuntur.

(150) I : Imperator mentem et ingenium, agricola corporis vires exercere debet (2,108).

(151) H : i. e. Supra ripas se se effundentes.

(152) Hunc locum valde intricatum imo mendosum, cum plerisque interpretibus, existimo. Littera enim *tao* redundare videtur. Ideo eam multi, inter quos tartaricus interpres, deleverunt. Hanc tamen servare potes si peritam interpretis E emendationem sequaris : *Cheou-ti-niao-tsi-kiao-iu-tchoung-koue-tchi-tao*, animalium vestigia intermiscebantur (*H : se croisaient en tous sens*) in medii

giorum ° viæ intermiscebantur in (153) * regni-medio. Yao solus (154) mœstus-fuit illis *damnis*. Promovit Chun ut (155) *latius* extenderet regimen °. Chun (156) jussit *ministrum* (157) I præesse igni. *Cum* I injecto-igne-in montes *et* loca-paludosa ° (158) combussisset illa, volucres *et* feræ fugerunt *procul ac* se-abdiderunt.

Yu cursum-aperuit (159) novem fluviis, deduxit *fluvios*

imperii viis. Cum mihi textum emendare non liceat, sequor H : *tao*, i. e. viæ quibus volucres et feræ ibant. Sensus tamen in idem recidit. Non assentit G, sive *Tchou hi*.

(153) Noel verba *tchoung koue* perperam interpretatur *Chinam*, ut usu venit. H, I : *Iu tchoung koue* i. e. *iu koue tchoung*, gallice : *Jusqu'au centre, jusqu'au milieu de l'empire;* quasi diceret in iis locis quæ populo frequentiores erant.

(154) Gallice : *Etant seul.* C, I : Tot et tanta erant damna, ut illis solus mederi non posset.

(155) J : Ut scilicet mala ubique grassantia dispelleret.

(156) *Chun* imperatoris *Yao* minister, munus commissum viribus suis majus existimans, etiam adjutore *Pe i* usus est.

(157) J : Sc. *Pe i* (138).

(158) I : *Ye*, stagna in quorum margine crescunt herbæ et arbores. Aliter C : Loca in quibus crescunt herbæ et arbores.

(159) A : Inter omnes orientis et septentrionis fluvios, nullus erat vastior nec violentior fluvio *Hoang;* oppositæ enim moles aquarum ejus impetum coercere nequibant. Ut igitur ejus vim imminueret, illum in novem fluvios minores divisit. Videlicet, E : *Tou-haï* (2,693-12,514); *Thaï-sse* (1,799-1,123); *Ma-kie* (12,469-12,223); *Fo-fou* (9,859-11,384); *Hou-sou* (5,108-9,312); *Kian* (7,599); *Kie* (5,227); *Keou-phan* (11,400-6,570); *Ke-tsin* (12,733-4,958). His novem fluviis alia etiam dabantur nomina. E, *ibid.* : *Hou-kiang* (5,421-4,857); *Pang-kiang* (9,401); *Hou-pe-kiang* (5,421-6,483); *Kia-mi-kiang* (1,400-12,036); *Kiun-kiang* (7,505); *Thi-kiang* (3-469); *Lin-kiang* (2,575), *Youan-kiang* (5,126), *Khiouan-kiang* (6,199).

Tsi *et* Ta, et fluere-fecit *eos* (160) in mare. Liberiorem-viam-dedit *fluviis* Jou *et* Han (161), expedivit-cursum *fluviorum* Hoaï *et* Sse et fluere-fecit illos *in fluvium* Kiang. * Deinde *in* medii regno *homines* potuerunt (162) obtinere ut comederent°. In hoc tempore* Yu (163) octo annis *fuit* * foras; ter transivit-ante suæ *domûs* portam, et non ingressus-est. Quamvis voluisset arare, *numquid* potuisset°?

§. XXX. ¶ Heou tsi (164) docuit populum τὸ serere *et* metere. *Ubi* seminatæ *et* lolio-expurgatæ-sunt quinque fruges, quinque fruges maturuerunt et populi homines habuerunt-alimoniam.

Homines* habent (165) rationem°. *Si vero* * ad-saturitatem-comedant, *si* calide vestiantur, *si* * commoda-habitatione-utantur et careant educatione, tunc accedunt ad *animalia.

Sancti viri (166) iterum (167) mœsti-fuerunt illis. *Chun* (168) jussit Sie agere * educationis-præsidem *et* docere

(160) A : *Sc.* fluvios *Tsi* et *Ta* nec non novem fluvios supra dictos.

(161) I : *Kioue, phaï*, i. e. oppositos illis obices removit.

(162) A : Homines arare potuerunt ut cibos sibi compararent.

(163) J : Quamdiu coercendis et deducendis aquis vacavit.

(164) J : Imperator *Yao* rei agrariæ præfecit *Heou tsi*.

(165) J : Homines omnibus virtutibus a Cœlo imbuti nascuntur (*ils apportent en naissant le germe de toutes les vertus*). Sensus litteræ *tao* latissime patet; hic significat (H) *ping-i* (7,121-2,654) *the moral principle instilled by Heaven in human nature.* Morrison, Syllabic Dictionary.

(166) H : Scilicet *Yao* et *Chun*.

(167) A, C : *Yeou* (4,028) i.e. *yeou* (1,089) iterum.

(168) Perperam Noël : *Sapientissimus imperator (Yao) jussit, etc.* H cæterique interpretes : *Chun jussit.*

populum de hominis officiis : *sc. ut* pater *et* filius habeant (169) amorem, *ut* princeps *et* minister habeant (170) æquitatem ; *ut* maritus *et* uxor habeant (171) discrimen ; *ut* senior *et* junior (171[a]) habeant ordinem ; *ut* * amici-et-socii habeant fidem.

Fang hioung (172) aiebat (173) : « Adhortare illos ; advoca illos ; ad-virtutem-reduc illos ; emenda illos ; adjuva illos ; promove illos ; effice (174) *ut* per-se-ipsos obtineant illud ; insuper * deinde (175) * beneficia-confer illis ». *Cum* sancti viri ° sollicitudine-afficerentur-causâ populi * hoc-modo °, *numquid* otium-habebant arandi° ?

§. XXXI. Yao (176) ex τῷ non invenire Chun faciebat suam sollicitudinem ; Chun ex τῷ non invenire Yu *et* Kao yao faciebat suam sollicitudinem. ° Qui propter τὸ cen-

(169) J : *I. e.* pater diligit filium ; filius pium se præbet in patrem.

(170) A : Princeps imperat ministro secundum ritus ; minister servit principi secundum cordis rectitudinem. — *I* intelligitur de officiis quæ principem et ministrum sibi mutuo exhibere oportet. Vide supra *not.* 150.

(171) Mariti erga uxorem et uxoris erga maritum officia, non eadem sunt ; maritus (J) ducit, uxor sequitur ; i. e. hic imperat, illa obsequitur.

(171[a]) C : Frater-major primo-loco-habetur, frater-minor secundo. Hic *siu* (2,605) ordo est qui inter eos intercedit.

(172) *Yao*, cognomine dictus *Fang hioung*, i. e. immensorum meritorum vir.

(173) I : Suo fratri *Sie* (360).

(174) B : Effice ut nativæ bonitatis ductum sequantur.

(175) Sic E et J : *Kia-'gen-hoeï* (8,68–2,839–2,924.)

(176) I. e. *Yao* antequam reperisset sapientem ministrum *Chun* animo maxime angebatur. A : Ipsi enim, non levis momenti res, sed

tum jugera° non excoli facit suam sollicitudinem, * agricola *est*° (177).

§. XXXII. (178) Τὸ dividere hominibus ex *suis* divitiis, vocatur° beneficentia, τὸ edocere homines de virtute vocatur° rectitudo; τὸ (179) causâ * imperii (180) obtinere hominem° vocatur° humanitas. * Idcirco τὸ ex * imperio (181) donare *aliquem* hominem, facile *est;* τὸ causâ * imperii obtinere hominem, difficile *est.*

§. XXXIII. * Confucius aiebat: * Quam-magnum-in-modum Yao° agebat principem! Solum Cœlum est magnum, solus Yao imitatus-est illud. ** Proh-quam-vastus-et-immensus! Populi non potuerunt (182) nominare *illum*°. * Quantus-princeps *erat* Chun°! ** Proh-quam-excelsus-et-sublimis! Habuit * imperium et non ad (183) *se*°.

Yao *et* Chun° *dum* regerent * imperium, numquid non-

universi imperii nondum placida pace compositi administratio curanda incumbebat.

(177) B : Illud exigui hominis res est ac levis momenti sollicitudo; numquid cum gravi imperatoris *Yao* et ministri *Chun* sollicitudine conferri potest?

(178) J : I. e. qui dividit suas divitias ut eas det hominibus, exiguum præstat beneficium.

(179) *Causâ imperii*, i. e. ad gubernandum imperium.

(180) Invenire sapientem virum (A) sicut *Yao* ministrum *Chun*, et *Chun* ipse ministros *Yu* et *Kao yao*.

(181) J : I. e. universi imperii dominium alicui committere.

(182) J : I. e. populus ejus animi et virtutis magnitudinem sat præclaro nomine depingere nequivit.

(183) A : Omne imperium, tanquam (C) privatus homo, possidebat, nec tam excelsa dignitate magis lætabatur, quam si ad se (*iu-khi*, 8,702-2,354) nullatenus pertineret.

habuerunt (184) *satis negotii in* quo impenderent suum animum°? Etiam non impenderunt *illum* in agricultura°.

§. XXXIV. Ego audivi *fuisse viros* qui utentes (185) Hia immutaverunt barbaros; nondum audivi *fuisse Sinas* (186) qui immutati-fuerint a barbaris°. Tchhin liang (187), *regni* Thsou proles*, amore-captus *principis* Tcheou koung *et* *Confucii° doctrinæ (188), in-septentrione studuit in medii regno. Borealis regionis° *litterati (189) ¶non potuerunt fortasse illum antecellere°. Ille *is est* quem voces *virtute-et-ingenio-præstantem • litteratum°. Vos° (190), frater-major *et* frater-minor, serviistis illi (191)

(184) J : Indicat laborem quem *Yao* et *Chun* edocendo, alendo et damnis omnibus eximendo populum, insumpserunt.

(185) J : Audivi fuisse viros qui ope sublimis doctrinæ, ab imperatoribus familiæ *Hia* nobis traditæ, barbarorum mores emollierunt ac emendarunt.....

(186) J, A : Nondum audivi fuisse viros qui, sublimi doctrina familiæ *Hia* imbuti, insulsis barbarorum præceptis, se perverti siverint. — Sophistam *Hiu hing*, inter orientis barbaros natum, perstringit.

(187) C: In exemplum adducit *Tchhin liang*, quem licet inter australes barbaros natum sinica doctrina emollivit ac virtutis illicio penitus immutavit.

(188) I : Rationem et æquitatem intelligit.

(189) Perperam Noël : *Quamvis hujus doctrinæ, quam didicerat, notitia et perfectione, boreales litterarum alumnos fortasse non antecelluerit.* A, B, C, E: ex borealium regionum (i. e. imperii sinensis) litteratis, nemo forte doctrina et sapientia doctorem *Tchhing liang* antecelluit.

(190) J : Frater-major, *sc. Tchhin siang*, frater-minor, *sc. Tchhin sin.*

(191) J : *Illi*, indicat doctorem *Tchhin liang. Sse*, servire, i. e. E, H ; (2,430) aliquem habere-pro-magistro, *seu* doctore.

aliquot decem annis. Magistro mortuo° statim defecistis ab (192) illo.

§. XXXV. *Olim *Confucio mortuo (193), tribus annis *elapsis (194), *discipuli compositis sarcinis *jam-jam-redituri, ingressi-sunt *ut* valedicerent (195) ad Tseu koung. *Ut* *in-mutuo-conspectu-steterunt°, luxerunt *ac* omnes (196) amiserunt vocem. *Deinde (197) reversi-sunt.

Tseu koung (198) rediit. Exstruxit domum in parentali-area (199) *et* solus *ibi* habitavit tribus annis. *Deinde reversus-est.

Aliis diebus (200), Tseu hia, Tseu tchang *et* Tseu yeou, propter τὸ Yeou jo (201) referre sanctum virum, volebant, secundum* id-quo servierant *Confucio, ser-

(192) H : *Peï*, idem ac *peï* (8,450) G. Gallice : *Tourner le dos à quelqu'un.* Innuit eum insulsa sophistæ *Hiu hing* dogmata esse amplexum. A : Illud est sinere se a barbaris immutari ac perverti.

(193) A : Mencius ut vehementius redarguat *Tchhin siang*, ostendit quanto honore Confucium discipuli prosequerentur.

(194) I : *Waï*, i. e. *heou* (2,688) post. J : Magistrum suum tribus annis, tanquam patrem, sed sine lugubri veste, luxerunt.

(195) J : Cum *Tseu koung* Confucii exsequiis præfuisset, eo insalutato, alii ab aliis discedere noluerunt.

(196) J : *Sc.* Præ doloris acerbitate.

(197) A : In varia imperii regna, alii alio abierunt.

(198) C : Rediit prope magistri sui tumulum.

(199) E : *Tchang* erat area (H) juxta tumulum in qua defuncto sacrificia offerebantur. H : Hinc patet discipulum *Tseu koung* magistrum ex animo et memoria non ejecisse.

(200) J : Quando absolutis exsequiis redierunt.

(201) J : Voce, incessu et oris habitu magistrum referebat.

vire (202) illi. *Cum* urgerent (203) Tseng tseu, Tseng tseu ait: (204) Non licet.° (205) *Si quid*** in-*fluviis*-Kiang-*et*-Han abluas°; *si* ** ad-autumni-solem exsicces°, **proh-quam-nitet! (206) Non potest superari° (207).

§. XXXVI. *Nunc-vero *iste* australis barbarus *avis* kioue lingua °homo, non-*habet* pristinorum regum °doctrinam. *Cum* tu defeceris-a tuo °magistro ¶ et studeas illi, etiam differs a Tseng tseu° (208)!

(202) J : Eum eodem quo olim Confucium honore prosequi cupiebant.

(203) C : Ut idem faceret.

(204) C : Ad virtutis et doctrinæ, non ad vultus similitudinem attendendum est.

(205) Perperam Noël: *Quemadmodum aqua fluviorum Kiang et Han est nitida ad lavandum corpus et autumni soles clari ad illustrandam terram, ita Confucii doctrina et virtus præstat ad animos abluendos et illustrandos.* C: Mencius Confucii virtutem neque cum fluviis *Kiang* et *Han*, neque cum autumni solibus, confert, sed cum rebus quæ tum in horum fluviorum aquis abluta, tum ad autumnales soles exsiccata sunt.

(206) Perperam Noël: *Nihil nitoris et claritatis illi (virtuti) addi potest.* C : Verbum *kao* repetitum, ad ea simul refertur quæ in fluminibus *Kiang* et *Han* abluta sunt, et ad ea quæ ad autumnales soles sunt exsiccata.

(207) J: Quomodo ad eum discipulus *Yeou jo* vel minimum accedere posset? Hinc patet (I) quantum *Tseng tseu* magistrum honoraret, quantum a Confucio, sicut *Tchhin siang* et *Tchhin sin*, deficere ipsum puduisset!

(208) J : *Kioue*, avis cantu ingratissimo, cui australium barbarorum loquela simillima est. Ideo dicit Mencius sophistam *Hiu hing* avis *kioue* lingua instructum. *Kioue-che-tchi-gin*, i. e. homo qui habet linguam avis *kioue*.

§. XXXVII. Ego audivi (209) τὸ egredi ex obscuris vallibus *et* conscendere in (210) altas arbores°, non audivi τὸ descendere-ex altis arboribus et ingredi in umbrosas valles°. Lou tsoung (211) ait: « *Occidentales-*et*-septentrionales-barbaros° profligavit, *regna* King (212) *et* Chou° perdomuit. » *Quos* (213) Tcheou koung *adhuc debellasset°, tu tunc *sub* illis studes! Etiam censeo non pulchrum *esse sic* mutari°!

XXXVIII. *Tchhin liang ait:* Sequendo *doctoris* *Hiu° doctrinam (214), tunc, in foro, pretium non *est* duplex (215) *ac in* regni medio non-est fraus. Quamvis mittas quinque (216) cubitorum° puerum ire-ad forum, nemo eum forte

(209) C: Liber carminum, tom. *Siao ya*, oda, *Fa mo* ait, etc. — Sapiens, artem seu vitæ institutum eligat, velut avis locum ubi nidificet.

(210) J: Per *altas arbores* innuit *Tchhin liang*, qui sanctorum regum doctrina imbutus, clarissimi ingenii ope, procera velut arbor, sublime inter alios caput extulit; per *obscuras valles* innuit insulsa dogmata sophistæ *Hiu hing*, in qua *Tchhin siang* et frater ejus ex altiori doctoris *Tchhin liang* doctrina delapsi, se se imprudentes præcipitarunt. A: *Tchhin siang* et *Tchhin sin* secus egerunt ac aves, quæ tamen prudentia et ratione carent. — Ego audivi: quasi dicat, ego legi in libro Carminum.

(211) G: Liber carminum, tom. *Lou soung*, (12,787-12,792) oda *Pi koung*. (11,674-2,128). Perperam Noël: *Lu tsum*.

(212) J: Pristinum nomen regni *Thsou*. *Chou*, exiguum regnum quod regno *Thsou* vicinum erat.

(213) *Hiu hing* natus est inter barbaras gentes, rectæ rationi et doctrinæ inimicas, quas *Tcheou koung*, si nunc superstes, debellare arderet; porro tu...

(214) J; Indicat ejus de negotiatione doctrinam.

(215) J; I. e. non duplicis speciei.

(216) H: Puer tredecim circiter annos natus.

decipiet. *Si* tela-cannabina *et* tela-serica longitudine *aut* brevitate pares *sint*, tunc pretium mutuo (217) idem-est. *Si* (218) * fascis-cannabi *et* * fascis-serici levitate *aut* gravitate pares *sint*, tunc pretium mutuo idem-est. *Si* quinque fruges multitudine *aut* paucitate *sint* pares, tunc pretium mutuo idem-est. *Si* calcei magnitudine *aut* parvitate pares *sint*, tunc pretium mutuo idem-est.

§. XXXIX. *Meng tseu* ¶ ait : ° Rerum ° * inæqualitas (219) *est ipsa* rerum ° natura °. Quædam *res* inter-se duplo *vel* quintuplo, quædam inter-se decies *vel* centies, quædam inter-se millies *aut* decem-millies *differunt*. *Si* tu confundas (220) et exæques illa, *illud* est perturbare * imperium °. *Si* (221) magni calcei *et* parvi calcei eodem pretio *sint*, homines numquid facient illos °? Tò sequi *sophistæ* * Hiu ° *ea de re* doctrinam, *est* mutuo *se* impellere ad exercendam fraudem °°. Quomodo (222) potest regere *suum* regnum *et* familiam?

(217) I. e. utrinsque pretium.

(218) Quidam interpretes quatuor has litteras sic distinguunt. C: *ma* est cruda cannabis ; *liu* est cannabis quæ in stamina fuit divisa (*alii* contorta) ; *sse* est tenue filum quod bombyx ore vomit ; *chou* est sericum vilius (*la soie la plus commune*). Itaque non cannabem cum serico, sed cannabem crudam cum elaborata cannabe, sericum tenuissimum cum viliore serico, conferunt. Quem sensum æque admittere licet.

(219) Litteræ *pou tsi* eam significant inæqualitatem quæ inter res venustas et rudes, inter mercem probam et improbam intercedit.

(220) I, J : Si res quæ sic aliæ ab aliis valore distant, eodem ordine ponas ac simili pretio vendas...

(221) I : Si magni calcei pretio vendantur eodem ac parvi, quisnam volet sutor magnos facere? Pariter, si merx proba non alio pretio ac merx improba vendatur, quis probam in foro venam exponere volet?

(222) Si tam prava vigeat doctrina, quomodo princeps poterit ..?

§. XL. *Quidam sophistæ* *Me-discipulus, *nomine* I tchi, utens-opera *discipuli* Siu phi (223)° quæsivit (224) invisere Meng tseu.

Meng tseu ait : (225) Ego certe cupio videre *eum*. Nunc *vero* ego adhuc ægroto. *Cum* ægritudo melius-se-habebit, ego tunc ibo *eum* invisurus. I tseu non veniat.

§. XLI. *Postero-die iterum (226) quæsivit invisere Meng tseu.

Meng tseu ait: Ego nunc, tunc possum ut videam (226[a]) *eum*°. *Si* non emendem (227) *illum*, tunc doctrina (228) non clarebit (229). Ego proinde emendabo illum. Ego audivi *hunc* I tseu *esse sophistæ* * Me-discipulum. *Porro secta* Me° componens exsequias (230)° ex parcitate facit suam normam°. *Si* I tseu cogitat ad mutandum *imperium (231), quare (232)¶* existimat *illam* non *esse* rectam,

(223) J : *Siu phi* Mencii discipulus.

(224) J : Multis de sophistæ *Me ti* (8,251) doctrina dubiis animum ejus jactantibus, Litteratorum sectam amplecti cupiebat.

(225) A : Mencius nesciens adhuc an *I tchi* errores suos abjurare firmiter statuisset, ægrotum se fingit.

(226) J : Sincero se veritatis amore teneri ostendit.

(226[a]) J : Mencius enim illum non meræ curiositatis causa venire comperit.

(227) J : *Tchi* est verba exhaurire, ut eum rectum-efficiat, i. e. ut ejus errores dispellat.

(228) J : *Sc.* Litteratorum doctrina.

(229) Cæcam ejus mentem non illustrabit.

(230) J : Modicissimas impensas in sepeliendis parentibus faciendas docet. Nempe, feretro interiore, tribus tantum pollicibus denso, absque feretro exteriore, utuntur.

(231) J : I. e. omnium imperii hominum mores et instituta.

(232) J : Quasi diceret : quare in exsequiis non observat impensarum parcitatem, quam ejus secta præcipit ac honori habet ?

et *illam* non honori-habet°? *Tamen I tseu sepelivit suos parentes sumptuose. Tunc *illud* est ex eo-quod vile-habetur servire parentibus° (233).

§. XLII. Siu tseu de *his* monuit I tseu. I tseu ait : *Litteratorum° doctrina *ait* (234) : « Antiquitatis° homines perinde-ac diligebant tenerum infantem. » Hæc verba quid significant°? *Ego* Tchi, tunc *existimo amandum *esse* sine *discrimine; *sed* extendendo (235), a parentibus *esse* incipiendum.

Siu tseu de *his* monuit Meng tseu.

Meng tseu ait : °I tseu vere *ne* *existimat (236) τὸ homines° diligere sui fratris-majoris° filium esse sicut τὸ diligere sui vicini° tenellum infantem°? Illud (237) habet *unde* desumpsit°°.

Si tenellus (238) infans *manibus-et-pedibus-reptans

(233) I : Enimvero, si modicas funerum impensas honori habet, ingentes sumptus eum floccifacere et contemnere necesse est. Hujusmodi hominem (A) non capio !

(234) Sic E. C : Magister, me vituperas quod homines omnes, nullo discrimine, diligam; tamen ea de re Litteratorum secta, a nostra, nullo modo dissentit. Enimvero, in libro *Chou king*, capite *Khang kao* (2,535–1,178) legitur : *Antiquitatis principes populos suos, velut tenellum infantem, diligebant.*

(235) J : *Sc.* conferendo amorem, i. e. diligendo.

(236) I : An putat hominem vicini sui infantem amore eodem ac natu-majoris filium prosequi ?

(237) H, I : Illud *Chou king*, seu ille *Annalium liber*. Unde desumpsit; Gallice : *d'où il a tiré l'idée exprimée dans ce passage.* Causa suberat, sed non ea quam affert *I tchi*, ut auctor sic loqueretur.

(238) A : Si exiguus populus legem imprudenter transgrediatur, illud e principis tantum incuria oritur, quemadmodum parentum negligentia, non culpa sua, tenellus infans in puteum decidit.

* lapsurus-sit-in puteum, non *est* tenelli infantis° culpa°. Porro Cœlum° producendo res (239)° fecit illis (240) unicum principium; cum-tamen I tseu (241) in-duo-dividat principium, ideo *errat*°.

§. XLIII. Porro *in*(242) superioribus sæculis ** nondum-erant qui sepelirent suos parentes°. Eorum parentibus defunctis, tunc efferebant et abjiciebant illos ¶ in montis-canalem (243). * Postero-die *cum* transirent (244)*, *videndo* * vulpes comesisse illos muscas*que et* culices°

C : In eo tantum casu, populum, veluti tenellum infantem, diligendum esse ait *Chou king*. Hinc patet quantum cæcutiant qui eo loco perperam intellecto nixi, Litteratos, nullo discrimine, homines omnes diligere arbitrantur.

(239) J : Res, i. e. homines.

(240) J : Indicat omnes homines vitæ principium a patre et matre ducere.

(241) E : Cum *I tchi* cæteros homines eodem ac parentes amore diligendos esse præcipiat, unicum vitæ principium in duo dividit, *vel*, duplex vitæ principium admittit. Ideo (A, I) maximo in errore versatur.

(242) J : In remotissima antiquitate, quando exsequiarum ritus nondum erant instituti. Perperam Noël : *Quidam filii parentes suos tumulo non mandabant.* De omnibus hominibus, non de quibusdam tantum agitur.

(243) E : *Keou* fossa juxta iter. Aliter H, I, J : Locus in quo aqua de montibus defluens colligitur.

(244) Perperam Noël : *Postero die cum forte illuc pertransirent.* I : Illuc non casu pertransibant. Postquam sic abjecerant parentes, eos tamen oblivisci nequibant. Hinc patet eos vi naturæ cœlitus inditæ fuisse commotos, i. e. vehementem filiorum in parentes amorem a Cœlo illis fuisse infusum. Itaque omnes æque homines amare nequeunt.

(245) depavisse illos, sua fronte habebant sudorem; obliquis-oculis-aspiciebant, et non contra-intuebantur. Illud sudare° non *erat* causâ hominum (246) sudare. *Sed dolore* medio corde penetrabat ad vultum *et* oculos. Porro (247-248) revertebantur *ac* referentes (249) sportas *et* vehiculum-manuale *vel* ligonem°, operiebant illos. *Si τὸ* operire illos vere rectum *sit*°, tunc pius filius *et* humanus homo° *ut* operiant (250) suos parentes, etiam necesse-est *ut* habeant (251) regulam°.

§. XLIV. Siu tseu de *his* monuit I tseu.

I tseu *extra-se-raptus *paulo-mox exclamavit: (252) Edocuit Tchi°.

(245) J: *Kou*, littera auxiliaris.

(246) J: Rubore non suffundebatur nec sudore madebat vultus, quod eos alii homines conspicerent.

(247) I: *Koueï*, i. e. e monte revertebantur; *fan*, e domo ad fossam redibant.

(248) Aliter A, C: Revertebantur ut sumerent sportas et ligones; deinde referebant (*fan*) terram super eos atque cadaver operiebant. Nonnulli interpretes litteræ *fan* litteram *tsiu* (sumere) substituerunt. Assentit vers. Tartarica. Nemo enim non videt litteram *fan*, in sensum interpretis I non nisi violenter cogi. Terra namque ligone quidem, sed non sporta neque vehiculo trusatili invertitur. Unde, mea quidem sententia, rectius interpretaberis (G): *Ils s'en retournaient, rapportaient des paniers*, etc., etc.

(249) G: *Louï*, sporta ad efferendam terram, *li*, vehiculum eidem usui idoneum. Aliter E: *Li* est instrumentum ad terram invertendam.

(250) I: Indicat exsequiarum ritus. Si parentes sepelire, pium filium deceat, etc.

(251) J. I. e. Certum canonem de ritibus inter exsequias servandis.

(252) J: *Ming*, i. e. *Kiao* (3,743). — Mencius, iis argumentis, quæ mihi refers, omnem erroris nebulam menti meæ offusam dispulit. Sophistæ *Me ti* errores prorsus abjicio. — *Tchi*, i. e. *I tseu* sive *I tchi*.

CAPUT VI.

Tractatus Teng wen koung pars posterior.

§. I. Tchhin taï (1) ait : Tò non invisere *regulos, *videtur *quid* (2) exiguum°. Nunc semel invisendo illos, *si* (3) multum, tunc (4) perduces-ad regnandum-imperatoris-instar; *si* parum, tunc perduces-ad regnandum-archontis-instar. Porro historia ait : « Curvatus *unius* cubiti, et erectus octo-cubitorum *est* (5). » *Videtur (6) posse fieri°.

¶ Meng tseu (7) ait : Olim *regni* Thsi *regulus* King

(1) J : *Tchhin taï*, Mencii discipulus.

(2) J : *Siao*, i. e. res levis momenti. G, C : Regulos sponte tua adeundo te demittere, est quid valde exiguum, si reputare velis quanta inde utilitas oriri possit.

(3) Perperam Noël : *Si quem majori animi celsitudine præditum inveneris.. Si minori*, etc. J : Si quis tua opera, tuis consiliis *multum* utatur.... Si quis *parum*...

(4) Vide supra cap. III, not. 13, ubi littera *i* (H) idem significat ac *tchi* (8,677) perducere-ad. Sic et E, I.

(5) J : Discipulus hunc locum ipsemet suo modo explicat : sese regulos invisendo demittere, id ipsum est quod historia vocat *kouang tchhi* (homo incurvatus, unius cubiti est); sic et consiliis suis efficere ut regulus imperator vel archon evadat, id est quod vocat *tchhi tsin* (erectus, octo cubitorum est.)

(6) H : *Sc.* te regulos sponte adire posse.

(7) Mencius discipuli sui sententiam, allato exemplo, refellit.

koung venaturus accersivit (8) * regii-septi-præfectos cum (9) vexillo. *Cum* non venissent, * jam-jam-occisurus-fuit illos.

« * Recti-tenax-vir (10) non obliviscitur (11) *se projiciendum* fore-in fossam *aut* montis-canalem. Fortis vir (12) non obliviscitur *se* perditurum (13) *suum* caput. »

* Confucius quare (14) assumpsit°? Assumpsit *quia* sine (15) suo accersitu non venerunt°. Si non exspectans suum (16) accersitum° veniat (17), quomodo°!

(8) A, C : Cum regulus aliquem accersebat, nuncius, ut faceret fidem, propriam uniuscujusque tesseram præferebat. Primarii præfecti vexillo, regiorum hortorum præfecti pellito pileo, accersebantur.

(9) Præpositio *cum*, latina licet lingua repugnet, instrumentum denotat.

(10) A : Quo audito, Confucius eos collaudans, ait.

(11) E, H : Vir sapiens, ut integritatem cordis illabatam servet, in paupertate vitam constanter trahere amat, etsi feretro se et funereis honoribus cariturum non ignoret.

(12) Perperam Noël : *Alii sunt bellicæ fortitudinis adeo ardentes ut quamvis media inter agmina irruentes* etc. E : *Young* hic est fortitudo qua quis æquitatem indefesse tuetur. — J : Litteræ *tchhi sse* et *young sse* prædictos præfectos spectant.

(13) A : (pag. 7) Quamvis gladii, serræ aut ahenæ sartaginis cruciatus ipsi immineant, non tamen suum, in propugnanda æquitate, animi ardorem remittit.

(14) J : Quare Confucius eos in exemplum adduxit ac tam præclara laude ornavit?

(15) C : Quia non videntes pellitum pileum quo accersendi erant, venire renuerunt.

(16) C : Littera *tchao* hic munera indicat quibus reguli sapientes

§. II. *Porro* ° τὸ « incurvatus *unius* cubiti, et erectus octo-cubitorum °*est* » de utilitate *a te* dictum-est°. Si *agatur* de lucro (18), tunc (19) τὸ *hominem* curvatum octo-cubitorum *et* erectum *unius* cubiti *esse* ad lucrandum°, *numquid* etiam potest fieri°?

§. III. * Olim (20) Tchao kian tseu jussit (21) Wang liang pro *ministro sibi* (22) gratioso Hi ducere-currum. * Toto-die° non cepit unam feram.

Gratiosus *vir* Hi ¶ referens sermonem ait : * Imperii° (23) vilis artifex *est*°.

Cum aliquis de *his* monuisset Wang liang, *Wang* liang ait : (24) Rogo iterare illud. Obnixe-institit, et deinde *Hi* annuit. *In* uno mane° cepit decem feras.

viros invitabant. A, H : Si sapiens non exspectet donec eum reguli ipsi advocent.

(17) J : An licet ?

(18) J : Littera *li*, non viri sapientis, sed reguli utilitatem indicat, *sc.* τὸ imperatoris vel archontis more regnare. Perperam Noël.

(19) B : Sapiens solam æquitatem, non utilitatem spectat. Nihil enim (A) est quod facere non audeat qui lucro studet. Si ut lucretur, oporteat eum se incurvando fieri octo cubitorum, ac se extendendo unius cubiti (quod corporis naturæ et habitudini repugnat) numquid..? I. e. si (C) vir, leviusculi lucri causâ, famam suam amittere ac puram animi integritatem (v.g. regulos invocatus adeundo) contaminare cogatur, numquid licet ?

(20) G : *Tchao kian tseu* regni *Tsin* (3,920) primarius præfectus.

(21) H : *Wang liang* erat peritissimus auriga.

(22) Perperam Noël : *Subpræfectum Pie hi*. Littera *pi* non est nomen. *Khang-hi* dict. : *pi*, vocatur ille qui, ignobili loco ortus, gratiam apud principem iniit. Assentiunt A, C, I, et vers. Tartarica.

(23) I. e. Omnium imperii aurigarum imperitissimus.

(24) J : *Sc.* Iterum ducere ejus currum.

Gratiosus *vir* Hi ¶ referens sermonem ait : *Imperii° peritus (25) artifex *est*°.

Kian tseu ait : Ego jubeo *illum* regere pro te currum.

Cum monuisset Wang liang, *Wang* liang non voluit, dicens : *Cum* ego causâ ejus (26) secutus essem τὸ meum *impellere-equos, *toto die non cepit unam *feram*. *Cum* causâ ejus (27) transverse obviam-ivissem, *in* uno mane° cepit decem. *Liber* Carminum ait : « *Quando* (28) non amittit τὸ suum regere-equos, emittit sagittas sicut *vir lignum* findens. » Ego non assuevi pro exiguo homine currum-ducere. Rogo (29) me-excusatum-habeas.

§. IV. *Sic*, *aurigam (30) adhuc pudet cum *jaculatore se-adjungere (31). Se-adjungere et capere *feras licet sicut collis *aut* agger, non faceret°.

Si *igitur* (32) incurvet (33) rectam-agendi-normam et sequatur illos (34), quomodo°?

(25) I. e. omnium imperii aurigarum solertissimus.

(26) I : Meæ artis regulas ad impellendos et dirigendos equos accurate sequutus sum.

(27) I, J : Neglectis artis meæ regulis, currum via non jam recta duxi, ita ut *Hi* oblique tantum feris occurreret.

(28) H : Dum auriga, juxta artem suam equos ducit, jaculator feram jaculo semper assequitur.

(29) E : Sinas velim me ejus currum non amplius ducere.

(30) J : *Sc. Wang liang. — Sie tche*, id est *Hi*.

(31) I. e. licet se adjungens ministro *Hi*, effecturus fuisset ut immensam ferarum multitudinem caperet, ejus tamen currum, neglecta arte per transversas vias ducere noluisset.

(32) Alludit ad ea quæ discipulus in medium adduxit : *Kouang tchhi, Tchhi tsin*; vid. supra *not.* 5.

(33) *Kouang*, hic tropice accipitur; *kouang tao* est infringere, transgredi rectam agendi normam. I : Si sapiens, spreta æquitate atque integritatis suæ oblitus, regulos invocatus adeat, an licet?

Porro tu (35), *domine*, errasti°. Qui *enim semel* incurvavit se-ipsum, ** numquam-potest (36) rectos-facere homines°°.

§. V. King tchhun (37) ait: Koung sun yen *et* Tchang i (38) * nonne vere *sunt* magni * viri° ! *Cum* semel (39) iratus-est°, * reguli (40) contremiscunt; *quando* quiete habitat° * imperium pace-fruitur.

¶ Meng tseu ait: *Propter* (41) illud, quomodo possunt dici magni * viri°? Tu nondum *ne* studuisti Rituum *libro*°?

(34) Perperam Noël: *Unam utilitatem sequi.* Juxta omnes interpretes, litteræ *thsoung pi* significant *sequi illos*, i. e. *invisere* regulos de quibus loquitur discipulus.

(35) C: Afferendo et interpretando prædictum historiæ locum, graviter errasti.

(36) J: Sapiens qui, se, regulos sponte adeundo, incurvat, *i. e.* demittit, regem et populum rectos-facere, *i. e.* ad virtutis perfectionem perducere non potest.

(37) E: *King tchhun* sophista, Mencii tempore, erroneis et pravis studiis addictus.

(38) E: Illi viri erant *regione Weï* (12,704) orinndi. Prior vocabatur *Si cheou* (5,671-13,447); erat regni *Thsin* (7,151) reguli nepos, ideo cognominatus fuit *Koung sun. Ibid.* Ministrum egit in regno *Thsin. Tchang i* erat doctoris *Koueï ko* (12,746-10,311) discipulus; minister fuit in regno *Weï* (12,704) ac deinde diem obiit.

(39) A: Regnorum pax aut perturbatio illorum opera semper oriebatur. C: Principem, si alicui regulo irasceretur, ad bellum inferendum incitabant; si vero eum belli tæderet, cæco obsequio, ad pacem componendam adhortabantur.

(40) G: Poterant enim efficere ut reguli sese invicem armis peterent.

(41) I: Vera animi magnitudo in recta ratione et virtute, non in cæca armorum potentia, sita est.

Cum *adolescens° pileum-accipit°, pater edocet illum (42). *Cum* *puella° nubet°, mater edocet illam (43). *Cum* incedit (44), comitatur illam *ad* portam (45) *atque* hortatur illam dicens : *Quando* veneris-ad° tuam domum (46), debes revereri, debes tibi-invigilare; ne resistas *marito.

Tò (47) ex obedientia facere rectitudinem°, *mulieris° norma *est*°.

§. VI. Habitare-in *orbis °ampla domo (48), stare-in *orbis° recta sede (49), incedere-in (50) *orbis° (51) magna via; obtento animi *voto* (52)°, cum populo (53) uti illis; non (54) obtento animi voto, solum agere suam rec-

(42) H, J : Ut juvenilem animi ardorem compescat ac virtutem suam perficiat, etc.

(43) Vide infra, *text. lin.* 4.

(44) H : Quando puella exit nuptura.

(45) H : Maternæ domus portam.

(46) J : *Sc.* Mariti domum.

(47) B, C : Puellæ nuptæ officium et virtus, obedientia est. Porro cum prædicti viri, in omnibus rebus, principi suo morem gererent, haud secus ac imbellis puella marito, ne viri quidem appellari possunt, quanto minus magni viri!

(48) I. e. corde permanere in humanitate (*Kouang kiu.*) C : Litteræ *Thian hia* otiosæ non sunt nec sensu vacuæ; primum enim excellentiæ gradum, summum sublimitatis fastigium exprimunt.

(49) J : Sui corporis habitum intra rituum limites (*tching wei*) firmiter continere.

(50) J : *Hing*, hic de rerum publicarum administratione dicitur.

(51) J : *Ta tao*, æquitatem indicat.

(52) B, J : *Te tchi*, i. e. ad honores evehi, muneri publico præfici.

(53) J : *Yeou tchi*, i. e. tria superius dicta, *sc.* humanitatem, ritus et æquitatem erga populum depromere.

(54) J : *Pou te chi*, i. e. gratia apud principem nondum inita, muneris vacuum esse.

tam-normam (55), divitiis *et* honoribus non posse corrumpi, paupertate *et* abjectione non posse immutari (56), periculis (57) *et* armis non posse infringi (58), hæc° voco *esse* magnum* virum.

§. VII. Tcheou siao (59) interrogans ait : Antiquitatis* *sapientes *numquid* magistratum-obibant°?

Meng tseu ait : Magistratum-obibant.

Annales aiunt : *Si* * Confucius (60) tribus mensibus esset-sine principe, tunc *erat* **sicut-anxius-et-sollicitus *vir* (61)°. *Si* exiret (62) finibus, semper ferebat donum (63).

Koung ming ¶ i aiebat : *Quando* antiquitatis °homines tribus mensibus erant-sine principe, tunc (64) in-luctu-erant.

(55) J : *Tao*, indicat tria superius allata. *Vid. supra* not. 54.

(56) J : Suam animi integritatem mutare vel oblivisci.

(57) *Vid. supra*, not. 13.

(58) J : *Sc.* firmam in virtute constantiam non perfringi.

(59) J : *Tcheou siao*, vir quidam ex regno *Weï* (12,704). C : Mencium vituperat quod (H) regulos, muneris obeundi causâ, non adeat.

(60) H : Si tribus mensibus, amissa dignitate, muneris vacuus remaneret.

(61) J : *Hoang hoang jou*, de eo dicitur qui rem sollicite quæsitam non reperit.

(62) J : Quando Confucius e regno exibat, officium publicum apud vicinos regulos quæsiturus.

(63) H : Munus principi offerendum quando prima vice invisebatur. Interpres *Tchou hi* (4,066-5,524), in libro *Thoung-i-thiao-pian* ait : Orphanus offerebat tigridis aut pardi pellem et sericos pannos ; præfectus agnellum ; primarius præfectus silvestrem anserem ; litteratus phasianam avem ; plebei homines anatem, opifices et mercatores gallinam.

(64) Perperam Noël : *Statim alii omnes ita commiseratione affi-*

§. VIII. *Tcheou siao ait:* Tribus mensibus non-habere principem *et* tunc in-luctu-esse, nonne *est* (65) nimis præceps°?

M. t. ait : τὸ litteratum° amittere *suam* dignitatem° *est* velut τὸ *regulum° amittere *regnum°. Rituum *liber* ait: « *Regulus (66) arat *ac* adjuvatur, ad suppeditandum *milium. *Reguli*-uxor alit-bombyces *atque* evolvit-bombycis-folliculos ad faciendas (67) *vestes. »

Si *victima non *sit* (68) perfecta, *si* *milium (69) non *sit* mundum, *si* *vestes non *sint* paratæ, non audet ut faciat-cæremonias-Tsi.

Si° litteratus non-habeat agrum (70), tunc etiam non facit-cæremonias-Tsi. *Si* *victima-mactanda *vasibus*que* *et* *vestibus non paratis, non audeat ut faciat-cæremonias-Tsi, tunc non audet ut lætetur (71). *Nonne-etiam satis-est *ut* in-luctu-sit°?

ciebantur, perinde ac si illis parentassent. G, I: *Tiao*, intelligitur tantum de acerbo dolore quo ipsemet afficitur.

(65) J: Littera *i* (115) hic sumitur pro littera *thaï* (1,799) nimis, supra modum. *Vide* supra: *Mo-jou-i-meï*, cap. IV, not. 133.

(66) A: Propriis manibus nonnihil terræ arat, ac deinde plebei homines, mundi campi arationem, mutuam commodantes operam, absolvunt.

(67) H: *Sc.* Vestes in sacrificiis *Tsi* necessarias.

(68) C: Si victima pinguis non sit. — Hæc de regulo dignitate sua spoliato intelligenda sunt.

(69) J: *Tching* est oblationis milium in vase suo repositum.

(70) H: Hic *Thian* est mundus ager (*vid.* cap. V, §. 19) cujus fructuum redditu sacrificiorum *Tsi* impensæ suppeditantur. I: Mencius litteratum indicat qui munus suum amisit.

(71) I: Non potest persolutis pii filii officiis lætari. C: Enim vero

§. IX. *Tcheou siao ait :* (72) τὸ « exiens finibus semper ferebat donum », quid *significat°?*

M. t. ait : (73) Litterati° τὸ munus-obire° *est* sicut *agricolæ° τὸ arare°. *Agricola *numquid exiens finibus relinquit ¶ suum *aratrum°!

§. X. *T. s.* ait : Tsin (74) regnum, etiam (75) τοῦ munus-obire regnum *est°.* ** Nondum-audivi *viros ullos ad* munus-obeundum (76) sicut illud (77)° præcipites *fuisse. Si ad* munus-obeundum sicut illud° præcipitem *esse deceat°,* τὸ *sapientis° (78) ægre munus-obire, quomodo°?

M. t. ait : (79) *Ut* *vir natus-est°, cupiunt (80) pro eo habere uxorem; *ut* *fœmina nata-est°, cupiunt pro ea

unum e quatuor anni sacrificiis *Tsi* præ inopia omittere cogitur. Nonne illi justissima est doloris causa ?

(72) *Vide supra*, not. 62. II : Quid significant illa verba?

(73) J : Litteratus ex suo munere, velut agricola ex agricultura, vivit. Quemadmodum igitur hic sine aratro terram invertere nequit, sic nec ille sine prædicto donario (*tchi*) principem invisere potest ac proinde ad munus obeundum evehi. Hinc patet non posse litteratum e regno suo exire quin secum donarium illud ferat.

(74) J : *Tsin*, i. e. regnum *Weï*. Regnum *Tsin* olim divisum fuerat in tria regna, *sc. Han*, *Tchao* et *Weï*. Vid. cap. I, not 86.

(75) J : Aliorum regnorum sapientes regnum *Tsin* sæpe etiam adeunt, ut ibi variis administrationis muneribus præficiantur.

(76) Litteræ *jou thseu*, i. e. *tantopere*, indicant superius dicta : *San-youeï wou kiun*, etc. *Vid.* not. 60, 61.

(77) Interpret. A, E litteram *tchi* (47) particulam expletivam, litteræ *khi* (618) substituunt; illam vers. Tart. utpote inutilem, recidit.

(78) J : Tacite innuit Mencium, qui regulos invisere renuit.

(79) Sapiens non minus officium gerere quam vir et mulier nubere, exoptat, sed neque hic, læsa æquitate, ad magistratum, neque illi, spretis ritibus, ad connubium accedere debent.

(80) Perperam Noël : *Quod maxime in vita optat vir est uxorem*

habere maritum. *Hunc* patris *et* matris° animum (81) homines omnes habent°.

Si non exspectantes patris *et* matris° voluntatem, *et* *matrimonii-conciliatoris° verba, terebrent *in pariete* *foramen *ac se* invicem furtim-speculentur; *si* transiliant murum *ac se* invicem (82) sequantur, tunc pater *et* mater *ac* regni homines simul contemnunt illos.

Antiquitatis °homines **numquam-non (*i. e.* semper) cupiebant munus-obire°; (83) *sed* adhuc oderant non sequi (84) suam viam. Τὸ non sequi suam viam et ire°, cum τῷ terebrare *foramen° simile *est*°.

§. XI. Pheng keng (85) interrogans ait: Post, currus (86) aliquot decem°, *comitantes (87) aliquot centum homines. Cum *iis* (88) circumcursando (89) ali ¶ a *regulis nonne *nimis *est* (90)° ?

ducere et mulier nubere. C, J : Litteræ *youan weï tchi* non indicant filium aut filiam qui matrimonio jungi cupiunt, sed parentes qui filio uxorem et puellæ maritum habere, i. e. invenire, cupiunt.

(81) Perperam Noël : *Innatum illud paternæ et maternæ conditionis desiderium omnes a natura habent.* C, J : Hæc a phrasi superiore fluunt : quicumque pater et mater sunt uxorem filio, maritum filiæ invenire semper exoptant.

(82) Sic J, I : Si se invicem furtim adeant (J) ad fornicandum.

(83) I : Nec liberi nubiles qui parietem terebrant (*vid. supra lin.* 4.) nec sapiens qui suam animi dignitatem, regulos adeundo, demittit, rectam æquitatis viam sequuntur. — *Khi tao*, non est simpliciter *eorum via*, sed via quam eos sequi decet..

(84) Gallice : *Obtenir un emploi par des voies illicites.*

(85) J : *Pheng keng* Mencii discipulus.

(86) I : Tres illæ phrases tacite indicant *Meng tseu.* G : Hi sunt Mencii discipulorum, non ipsius Mencii, currus.

(87) G : Mencii discipuli.

(88) *Sc.* curribus (A, H) i. e.: (I) gallice : *Sur ces chars.* Hic præ-

Meng tseu ait : (91) Sine sua via, tunc una scutella orizæ-coctæ non debet accipi ab hominibus ; si (92) sua via, tunc τὸ *ministrum* Chun accipere *imperatoris* Yao° *imperium (93) non * censetur (94) nimis. Tu *ne* * existimas ·*illud esse* nimis° ?

§. XII. *T. s.* Ait : Minime. — Litteratus non-habet negotium (95) ; *si* tamen comedat (i. e. stipendia accipiat), non licet°.

M. t. ait : (96) *Si* tu non communicas (97) merita, *si non* permutas res, *ut* (98) ex superfluo suppleas *quod* non sufficit, tunc agricola habebit superfluum milium ; mulier

positio *cum* (*avec*) instrumentum denotat. I : Non solum Mencius, sed etiam omnes qui eum comitabantur discipuli, communi (F) regulorum sumptu, alebantur.

(89) A : *Tchhouan*, ire et redire, undequaque ire. Sic et C (*Tcheou lieou*, 1,817, 4,977) circumquaque iter facere.

(90) Litteræ *i thaï* conjungendæ sunt, ut in unum et eumdem sensum coalescant (H).

(91) I : I. e. si æquitas oblatum donum accipi non sinat. *Vid. supra*, not. 79, 83, 84.

(92) I : Si æquitas oblatum donum accipi jubeat.

(93) I : Pro immensis meritis nimiam accepisse mercedem dici non potest.

(94) I : Litteræ *thian hia* non imperatoris sedem, sed universi imperii reditus et tributa designant. Sic et H.

(95) G : Nullatenus de regni hominibus bene meretur. C, H : Primariam præfecturam, vel præfecturam nondum exercuit, neque agricolam, neque opificem aut mercatorem agit.

(96) C : Quilibet homo in eo quod facit suum etiam habet meritum ; sed litterati in omnes merita primum locum obtinent.

(97) I. e. si non efficias ut omnes omnium meritis (i. e. laboribus), mutua rerum atque officiorum permutatione, fruantur..

(98) I. e. : Ut homines, iis quibus abundant permutatis ea coemant quibus omnino carent.

(99) habebit superfluam telam. Tu *si* communices illa, tunc *faber-lignarius *et* *curruum-artifex simul possunt ali a te.

In hoc *loco* est (100) vir°. Intus, tunc pius; foras, tunc obediens-superioribus *fuit.* Propugnat pristinorum imperatorum° (101) normam, ut exspectet (102) *eos* qui postea° studebunt; *cum* tamen non obtineat ali a te, tu quare (103) magni-facis *fabrum-lignarium *et* *curruum-artificem, ac parvi-facis *illum* qui exercet humanitatem *et* æquitatem°?

§. XIII. *T. s.* ¶ ait: *Faber-lignarius *et* *curruum-artifex: eorum intentio in-eo-est (104) ut quærant cibos°. *Sapiens° (105) *qui* exercet rectam-normam°: *an* ejus intentio etiam in-eo-est ut quærat cibos°?

M. t. ait: Tu, quare (106) *perpendis ejus intentionem°? *Ubi* ille habuit meritum (i. e. bene meruit) erga te, debet ali et alis illum°.

§. XIV. Porro, tu (107) alis *ne* intentionem°? alis *ne* meritum°?

(99) *Sc.* mulier quæ telam texit.

(100) J: Mencius se ipsum tacite indicat.

(101) J: *Sc.* humanitatem et æquitatem.

(102) H: Sperat sapientiæ alumnos, tum in præsenti, tum in futuro ævo, exemplum ab ipso sumpturos. B: Illum, multo magis quam prædictos artifices, de hominibus bene mereri patet.

(103) H: Littera *tsun* indicat τὸ obtinere cibos, *seu* stipendia.

(104) I, H: *Tsiang i*, i. e. Gallice: *Il emploie ce moyen pour.*

(105) H: Prædictum sapientem indicat. *Vid.* supra, text. *lin.* 4.

(106) A, I: Quid de viri sapientis intentione loqueris, quid (G) eam spectas?

(107) I. e. virum-ne propter intentionem, an propter meritum alis?

T. s. ait : Alo intentionem.

M. t. ait : *Ecce* est vir in hoc *loco.* Perfringit tegulas *tuæ domus, atque atris* lineis-fœdat parietum-ornamenta. *Si* ejus intentio in-eo-sit ut quærat cibos°, tunc tu alis *ne* illum°?

T. s. ait : Minime.

M. t. ait : *Si-res-ita-sit, tunc tu non alis intentionem°, *sed* alis meritum°.

§. XV. Wan tchang interrogans ait : Soung exiguum regnum *est*°. Nunc cupit exercere *priscorum* imperatorum regimen. *Si regna* Thsi *et* Thsou oderint et armis-impetant illud, tunc ** quomodo (108)?

§. XVI. Meng tseu ait : *Cum* Thang habitaret *regionem* Po, cum (109) *regno* Ko erat vicinus. *Cum regni* Ko regulus sine-lege-vivens°, non sacrificaret (110), Thang missis ¶ hominibus interrogavit illum dicens : *Quare non sacrificas? — Ait : « Non-habeo unde *mihi* suppeditem *victimas° (111). Thang jussit mitti illi boves *et* oves. *Regni* Ko regulus comedit illos, *ac* iterum non *potuit* ut sacrificaret. Thang iterum, missis hominibus, interrogavit illum dicens : *Quare non sacrificas? — Ait : « Non-habeo unde *mihi* suppeditem **oblationis*-milium°. » Thang jussit *regionis* Po multitudinem (112) ire *ut* pro

(108) H : Quid illi agendum est ut ab istis regulis non subjiciatur ?

(109) I. e. regno *Ko* vicinus erat.

(110) H : Defunctis avis sacrificia non offerebat.

(111) H : Fictam affert causam quo culpam excuset.

(112) J : *Sc.* reguli *Thang* populum.

eo ararent, *jussit etiam* senes *et* debiles(113) afferre cibos. *Regni* Ko regulus educens suum populum, (114) præclusit-iter iis qui habebant vinum, orizam *et* * milium, *ac* abstulit illis. *Eos* qui non dabant, occidebat°. Fuit * puer *qui* ex milio *et* carne cibaria-afferebat. *Regulus* occidit *cum* et abstulit illa. Chou *king* (115) ait: « *Regni* Ko regulus hostiliter-habuit annonæ-latorem. » Illud °dicit°.

§. XVII. Quia ille occiderat hunc * puerum°, *Thang* debellavit illum. *Tunc* quatuor marium° interius (116) simul ait : Non *ut* ditescat * imperio°, *sed ut* (117) pro * privato-viro *et* privata-muliere * repetat-pœnas°.

§. XVIII. « Thang(118) incipiens debellare, a *regno* Ko cœpit. * Undecim *regulis* debellatis°, *jam* non-habuit hostem *ullum* in * imperio. *Si* * ad-orientem° ¶ debellaret, occidentales barbari querebantur; *si* * ad-meridiem° debellaret, septentrionales barbari querebantur, dicentes: Quare * posteriores-facit nos?

Populi° anhelabant illum, veluti, magna siccitate-facta°, anhelant imbres°. Qui ibant-ad nundinas, non impe-

(113) J : Viris robustis impii reguli agros arantibus, cibos afferebant.

(114) Sic H, I, J, *Vide* supra, Cap. IV, *not.* 30.

(115) J : *Chou king*, capite *Tchoung-hoeï-tchi-kao* (117-9,393-41-10,089). H : Hic locus pueri necem clare indicat.

(116) I. e. omnes imperii gentes.

(117) Perperam Noël : *Sed ut privato marito et uxori qui acerbam filii sui mortem ulcisci nequeunt, debitas injuriæ illatæ pœnas repetat.*. I, C, G : Hæc verba non indicant occisi pueri parentes, sed populum universum qui immitem regni *Ko* reguli tyrannidem diu passus fuerat.

(118) Hæc superius explicata sunt. *Vid.* pag. 75, not. 186-192.

diebantur; qui zizania-evellebant *seu* arabant, non mutabantur. Interficiebat eos regulos, et consolabatur eos populos; *ita ut*, perinde-ac opportuno-tempore imbribus decidentibus, populi multum lætarentur. Chou *king* ait : Exspectamus nostrum principem ; *ubi* princeps venerit, ipsi erimus-sine (119) suppliciis. »

§. XIX. Erant (120) *viri* qui non * obediebant. *Wou wang* (121) ad-orientem *eos* debellaturus *ivit*. *Cum* tranquillaret eorum viros *et* mulieres, *illi in*-calathis-*reponentes* suum nigrum *et* flavum *sericum*, *dixerunt :* (122) Continuando-servire nostro *familiæ* Tcheou imperatori, * beneficiis-cumulati-sumus. *Statim°* (123) * iverunt-se-subjectum in (124) magna urbe *familiæ* Tcheou. »

Ejus * sapientes (125) impleverunt (126) nigrum *et*

(119) J : Tunc sævi reguli suppliciis, i. e. tyrannide, liberabimur.

(120) C : Imperatori *Thang* successit *Wou wang*. Quamvis universum imperium *Tcheou* (1,187) familiæ sese subjecisset, nonnulli remanebant qui tyranni *Tcheou* (7,750) partes olim secuti, novum imperatorem detrectabant.

(121) J : Quia nempe *Tcheou* (7,750) in oriente, ut *Wou wang* in occidente, regnabat.

(122) A : Tunc, in calathis nigrum et flavum sericum reponentes, obviam venerunt exercitui reguli *Wou wang* et dixerunt : Nos (I) cœpimus servire *Tcheou* (7,750), atque, eo sublato, alium dominum (H) statim nacti, nunc servimus *Tcheou* (1,187).

(123) A : Statim (pergit liber *Chou king*) omnes corde læto vere paruerunt, et, nemine excepto, in imperialem familiæ *Tcheou* civitatem, clientelam suam professuri confluxere. » Ita (A, B, C, H, I, J) *Chou king*; deinde loquitur Mencius. Noël totum hunc locum cum Mencii verbis imprudenter commiscuit.

(124) J : I. e. in imperiali urbe.

(125) J : Prius *Kiun'tseu* indicat ministros familiæ *Chang* (1,299); posterius, imperatoris *Tcheou* (1,187) duces.

flavum *sericum* in calathis, *et* cum *his muneribus* obviam-venerunt ejus * sapientibus. Ejus (127) exigui viri *tulerunt in* cistellis orizam-coctam *et in* vasibus vinum, *ac* cum *his* obviam-venerunt, ejus exiguis hominibus. Liberabat populos ex aquæ *et* ignis° medio (128); comprehendebat (129) eorum tyrannos * et-nihil-amplius°.

§. XX. Thaï chi (130) ait : « Mea formidanda-majestas *late*° diffusa-est; *ubi* impetum-fecero-in° ejus fines (131), tunc comprehendam °tyrannum. Tò occidere *et* debellare (132) inde ¶ *multum* accrescet, *atque* (133) super *ipsum* Thang habebo splendorem. »

§. XXI. *Quia* non (134) agit *priscorum* imperatorum

(126) I. e. calathos serico nigro et flavo impleverunt.

(127) J : Prius *Siao min* populum familiæ *Chang* (1,299), posterius vero regis *Tcheou* (1,187) milites indicat.

(128) J : Sævam regulorum tyrannidem indicat.

(129) J : *Wou wang* eos interficiebat qui populum immiti regimine premebant.

(130) A : *Chou king* capite *Thaï chi.*

(131) H : Fines regni *Tch ou* (7,750). Utraque littera *Iu* est particula auxiliaris. H : Innuit se regulum *Tcheou* (7,750) debita pœna mulctasse.

(132) I : Gloria quæ ex tyrannis occisis aut debellatis oritur, (A) inde (*young*) accrevit.

(133) Perperam Noël : *Nec minus quam* Thang *gloriæ decus consequar.* G vituperat interpretes qui litteram *iu* per *velut*, *similiter*, explicant, cum sæpius significet *super* (*par dessus*), *magis quam.* Igitur ait : Si me cum *Thang* conferas, eum gloria et nominis splendore longe superavi. — J : Innuit victoriam quam *Thang*, debellato *Kie* (4,220) retulit.

(134) J : Nunc vero regnum *Soung* non exercet humanum regimen, idcirco a regnis *Thsou* et *Thsi* legem accipit, atque (I) ab illis armorum vi impetitur.

regimen *ita-est. Si exerceat (135) *priscorum* imperatorum regimen, quatuor marium ° interius simul attollent caput, et longe-prospicient eum, cupientes ut sit *eorum* princeps. *Regna* Thsi *et* Thsou licet magna *sint*, numquid formidabit *illa*°?

§. XXII. Meng tseu alloquens (136) Thaï pou ching ait: Tu cupis *ne* tuum° regem °*fieri*-bonum°? Ego clare monebo (137) te. *En* adest *regni* Thsou *præfectus (138) in hoc *loco*. *Si* cupiat suum filium (139) ° *regni* Thsi sermonem-loqui°, tunc, jubebit*ne* *regni* Thsi hominem edocere *illum*°, jubebit*ne* *regni* Thsou hominem edocere *illum*°?

T. p. ch. ait: Jubebit *regni* Thsi hominem edocere illum.

M. t. ait: *Si* unicus (140) *regni* Thsi homo edoceat illum, *ac interea* omnes *regni* Thsou homines (141) obstrepant illi, quamvis quotidie flagello-cædat *illum* ut quærat eum *regni* Thsi-*sermonem-loqui*°, non poterit obtinere°. *Si vero* ducat *et* collocet illum *in vici* Tchouang

(135) J: Si vero, perinde ac *Thang* et *Wou wang*, gementes populos, benigni regiminis humanitate, solari, tyrannosque debellare nitatur..

(136) J: *Taï pou ching*, minister regni *Soung*.

(137) J: Ego te clare docebo qua ratione rex ad virtutem perducendus sit.

(138) J: Mencius ministrum *Taï pou ching* cum hoc regni *Thsou* præfecto confert.

(139) J: Hac comparatione principem regni *Soung* innuit, qui rectam regnandi normam docendus est.

(140) J: Innuit unicum sapientem *Sieï kiu tcheou*. Vid. *infra*.

(141) H: Innuit omnes abjectæ indolis viros qui pessimis consiliis et sermonibus, regem virtutis amore jam captum avocant ac pervertunt.

yo° (142) medio *per* plures annos, quamvis quotidie flagello-cædat *illum*, ut quærat illum *regni* Thsou-*sermonem loqui*, etiam non poterit obtinere° (143).

§. XXIII. ¶ Tu, *domine*, dixisti Sieï kiu tcheou (144) *esse* virtute-præditum virum°, *ac* effecisti *ut* ille resideret in *regis-palatio. *Si illi* qui sunt-in *regis-palatio, seniores *et* juniores, ignobiles *et* nobiles, omnes *sint* (145) *alii* Sieï kiu tcheou°, *tunc* rex *quonam-cum *viro* faciet *malum? *Si illi* qui sunt-in *regis-palatio, seniores *et* juniores, ignobiles *et* nobiles, omnes non *sint alii* Sieï kiu tcheou, *tunc* rex *quonam-cum *viro* faciet bonum? *Si igitur* unicus *sit* Sieï kiu tcheou, solus quoad *regni* Soung regem, quomodo (146)?

§. XXIV. Koung sun tchheou interrogans ait : Non invisis *regulos : *quid-causæ *est?*

Meng tseu ait : (147) *veteres, *quando* non *egerant-magistratum, non invisebant.

(142) H : *Tchoang yo*, vicus regni *Thsi* ingenti populo frequens.

(143) J : Si ita foret de puero, quanto magis de rege!

(144) H : Erat regni *Soung* minister.

(145) H : Si huic viro virtute similes sint.

(146) I : Ille quoad regis perfectionem, quomodo? Id est : Si solus sit, tunc palatium abjectis homuncionibus pravisque præfectis scatebit. Quomodo solus contra omnes, vitia in regis animum ab illis infusa corrigere atque eradicare poterit! *Vid. supra*, *pag.* 218, *lin.* 14.

(147) Perperam Noël : *Quando nullum gerebant in regno magistratum, regulos non invisebant.* Doctus interpres scribere debebat: *quando nullum adhuc gesserant.*. Secus enim, eo tantum tempore quo magistratum gerebant, regulos invisere potuissent. A, H, J : Is tantum aliorum regnorum regulos, muneris obeundi causâ, adire poterat, qui jam, in regno suo, magistratu functus fuerat.

Touan kan (148) mo (149) transiliens murum°, effugit (150) illum. Sie lieou (151) occludens fores° non admisit *illum* (152). *In* hoc (153), uterque * nimius-fuit. *Si enim* obnixe-instet *princeps*, tunc *litteratus* potest ut invisat *illum* °.

§. XXV. Yang ho (154) cupiebat videre * Confucium (155), sed oderat carere (156) urbanitate.

« *Quando* (157) * præfectus * obtulit-munus ad littera-
» tum, *si* (158) non possit ¶ accipere *illud* in sua domo,
» tunc it salutare (i. e. gratias agere) *in* ejus (159) domum. »

Yang ho exploravit * Confucii° absentiam ° et obtulit * Confucio assatum porcellum. * Confucius etiam explora-

(148) Perperam Noel : *Touon yu mo.* Litteram *kan* (2,479) pro *iu* (66) temere accepit.

(149) H : Sapiens vir qui in regno *Weï* (12,764) sapientiâ florebat.

(150) H : *Sc. Wen heou* (3,783–217) regni *Weï* (12,764) regulum.

(151) H : Sapiens vir ex regno *Lou* (12,787).

(152) *Sc.* Principem suum *Mo-koung* (8,012–612).

(153) G : Principes *Wen heou* et *Mo koung* cupiebant hos sapientes invisere ; sed neuter principem domi excipere voluit, quia magistratum in suo quisque regno nondum obierat. Illos tamen (C) nimio integritatis suæ servandæ studio peccasse patet.

(154) G : *Yang ho* erat præfectus in regno *Lou*.

(155) J : Id est : Confucium accersere cupiebat ut ab eo inviseretur.

(156) J : Timebat ne ipsum alii homines, accersito sic Confucio, ritus et urbanitatem infregisse dicerent.

(157) B : Liber Rituum ait.. A : *Yang ho* citato loco fretus, callida hac arte utitur ut Confucium, licet insalutatum, se invisere cogat.

(158) J : Si litteratus forte absens...

(159) J : *Sc.* Præfecti domum. A : Confucius par pari refert.

vit ejus absentiam°, et ivit salutaturus illum. In hoc tempore, *si* Yang ho (160) prior-*venisset*, numquid *Confucius* potuisset non invisere *illum?*

§. XXVI. Tseng tseu aiebat : *Qui* (161) contrahunt humeros *ac* assentatorie rident, (162) desudant magis quam *in* æstatis campis.

Tseu lou aiebat : *Quando* (163) nondum conjunctisunt°, *si* loquantur, videas eorum vultum ** rubore-suffundi. Non *ii sunt* quos *ego* Yeou (164)° capiam° (165). (166) Ex iis examinando°, tunc quod * sapiens °alit potest sciri°°.

§. XXVII. Taï ing tchi (167) ait : Tò (168) *ex* decem unum,

(160) Gallice : *Si* Yang ho *eût fait les premières avances.*

(161) C : *Tseng tseu* servilem assentatorum abjectionem irridet.

(162) A : Viri qui, adulandi ac (C) gratiam vel beneficium aucupandi causâ, risum et hilaritatem mentiri conantur, magis desudant quam aratores, qui, ardente æstate, agros operose colunt.

(163) C : Alios viros contemptu non minori dignos carpit. C: quando cum viris sibi nondum intima amicitia devinctis, loqui coguntur..

(164) G : *Yeou,* nomen doctoris *Tseu lou.*

(165) H : Quasi diceret : Mihi sane contemptu et odio digni videntur.

(166) G : Qui regulos, spretis ritibus, invocatus adit, non minori contemptu dignus est quam illi viri quos *Tseng tseu* et *Tseu lou* tam acerbe carpunt et irrident. — Hinc patet quos animos gerere, quam agendi rationem sapiens tenere debeat. Quasi diceret : Sapienti viro regulos (H) beneficii aut muneris captandi causâ, leviter invisere nequaquam licet. Vid. *not.* 15.

(167) G : Regni *Soung* (2,103) præfectus.

(168) A, I : Decimam frugum partem in tributum, sicut pristini imperatores, exigere.

ac τὸ abrogare regni-portarum (169) *et* (170) fori° vectigal, *nunc nondum potui. Velim imminuere illud, ut exspectem (i. e. usque ad) venientem annum, *et-deinde penitus-abstinebo; *quomodo?

Meng tseu ait: Nunc existit homo qui quotidie subripit suorum vicinorum° (171) gallinas. Quidam alloquens eum ait: Illud ¶ non *est* *sapientis° agendi-ratio. Respondet: Velim (172) imminuere illud *vitium. Singulo-mense* subripiam unam gallinam, ut exspectem (i. e. usque ad) venientem annum, *et-deinde penitus-abstinebo.

Si (173) sciat illud non *esse* æquum, tunc statim abstineat°. Quid exspectat venientem annum?

§. XXVIII. Koung tou tseu ait: Externi (174) homines simul dicunt *quod* *magister amat (*i. e.* tu amas) disputare. Ausim interrogare qua-de-causa°?

Meng tseu ait: Ego numquid amo disputare°! Ego non possum aliter-agere°. *Orbis° natus-est jam-dudum°. Modo bonum-regimen *viguit*, modo anarchia *grassata est.*

(169) II: *Kouan*, portæ seu locus ubi in regni limitibus, atque intra regnum, ad singulas vias, invectitiæ merces tributo taxabantur.

(170) H: Urbis regiæ ac minorum oppidorum nundinas intelligit.

(171) H: Hac comparatione gravia injustaque tributa innuit.

(172) J: Alludit ad principem qui molesta tributa non penitus tollere, sed tantum paulatim imminuere cogitat.

(173) Perperam Noël: *Quid tu de hujusmodi homine sentires? Si revera iniquitatem suam cognoscit*, etc. II, I, J aliique omnes interpretes hæc non de prædicto latrone, sed de principe intelligenda esse censent.

(174) I; Illos intelligit qui Litteratorum doctrinam non profitebantur.

§. XXIX. In *imperatoris* Yao° tempore, aquæ adverse fluentes *inundarant in medii regnum. Serpentes *et* dracones habitabant-in eo; populus non-habebat *locum* quo sedem-defigeret. Qui *erant* (175) infra, faciebant nidos; qui *erant* (176) supra, faciebant *cavas-habitationes (177). Chou *king* (178) ait: « Exundantes aquæ admonent me. » Exundantes aquæ° *sunt* magnæ *diluvii* aquæ°. *Cum* (179) *Chun* ¶ jussisset Yu dirigere eas, Yu excavavit terram et fluere-fecit illas *in* mare. Abegit serpentes *et* dracones et relegavit eos *in* herbosas-paludes. Aquæ (180) sequentes terræ medium fluxerunt; *Fluvii* Kiang, Hoaï, Ho *et* Han *illæ* sunt°. *Periculis *et* obicibus (181) *remotis, volucres *et* feræ° quæ nocebant hominibus, evanuerunt, *et-deinde homines obtinuerunt tranquillam terram et habitarunt-in ea.

§. XXX. Yao *et* Chun *defunctis, sanctorum virorum° doctrina (182) defecit. Sævi principes continuata-generationum-serie exsurrexerunt. Everterunt *domos ad faciendum stagna *et* lacus, *et* populus non-habuit *locum* quo *tranquille-quiesceret. Destruxerunt agros ut face-

(175) J : Qui terram planam habitabant, domunculas, nidorum instar, arboribus pendulas, confecerunt.

(176) J : Qui in locis altioribus degebant.

(177) Sic G, I, J. Aliter H : Aggerabant (*ing*) terram, atque in ea cavernas faciebant.

(178) H : *Chou king* capite, *Ta yu mou* (1,797-7,106-12,210).

(179) H, C : *Chun* (8,727) ex mandato imperatoris *Yao* jussit *Yu*, etc.

(180) H : I. e. intra ambas alveorum ripas.

(181) H, J : Intelligit exundantes diluvii aquas.

(182) J : *Sc.* humanitas et justitia.

rent hortos *et* septa, *ac sic* effecerunt *ut* populus non posset vestiri *et* comedere. Perversi sermones *et* sæva facinora adhuc exsurrexerunt; horti *et* septa, stagna *et* lacus, aquarum-lacunæ *et* herbosæ-paludes abundarunt, ac volucres *et* feræ (183) advenerunt. Ut-pervenit-ad (184) *imperatoris* Tcheou° personam, * imperium iterum valde turbatum-est.

§. XXXI. Tcheou koung adjuvans Wou wang plectit Tcheou *et* aggressus est *regnum* (185) Yan. Tribus annis *elapsis*, peremit ejus (186) principem; expulit Feï lian (187) in maris angulum (188) et occidit illum. ** Extinctis regnis * quinquaginta (189), abegit tigres, pardos, rhinocerotas *et* elephantas (190), *ac* procul-removit ¶ illos. *Tunc* * imperium valde lætatum-est. *Liber* Chou *king* ait (191) : « *Quam* mirifice (192) splenduerunt° *regis*

(183) H : Inveniebant enim densa nemora quibus latitarent.

(184) I : Quando sævus *Tcheou* (7,750) ultimus imperator e familia *Chang* (1,299) rerum summa potitus est.

(185) J : *Yan*, nomen regni quod imperatoris *Tcheou* tyrannidem, facta societate, adjuverat.

(186) J : *Sc.* Regni *Yan.*

(187) J : *Feï lian* ministrum imperatori *Tcheou* (7,750) gratiosum.

(188) J : Illum in regionem remotissimam ac mari adjacentem relegavit.

(189) J : Intelligit regulos tyranno *Tcheou* (7,750) fœdere et societate devinctos.

(190) J : I. e. bestias omnes quas *Tcheou*, oblectationis causâ, in septis alebat.

(191) H : *Chou king*, Capit. *Kiun ya* (1,150-5,639).

(192) A, C : Omnia quæ *Tcheou koung* egit ac instituit (*Sc.* ritus, musicam, administrationis leges et pœnas) clara, magna,

Wen wang consilia! *quam* mirifice subsecuta-sunt° *regis* Wou wang præclara-*merita !* Adjuverunt *et* edocuerunt (193) nostros posteros homines. Omnia juxta perfectionem *sunt*, *et* non-habent *ullam* mendam. »

§. XXXII. *Postea* generatio (194) decidit, recta-norma decrevit; perversi sermones (195), sæva facinora (196) iterum exsurrexerunt. Subditi qui occiderunt suum principem, exstiterunt°; filii qui occiderunt suum patrem, exstiterunt°.

* Confucius *his* exterritus fecit *librum* Tchhun thsieou, *i. e.* Ver *et* Autumnum. *Liber* Tchhun thsieou *imperatoris° res *continet*°. * Ideo * Confucius aiebat : Qui novit me, ille solum *ex* (197) *libro* Tchhun thsieou *me novit° !*

pulchra et eximia fuere. Nihil eorum splendori ac perfectioni addi potest.

(193) J : Indicat familiæ *Tcheou* (1,187) posteros.

(194) A, I, J : Postquam *Phing wang* (2,480-8,884 *bis*) e familia *Tcheou* (1,187) natus, in orientem transiit.

(195) I : Litteræ *sie choue*, litteras *tao weï*, et *pao hing*, litteras *che kiun fou* (occidere principem, patrem, etc.) indicant. Perperam Noël: *fastosa opera invehere.* Principis aut patris cædes, non *fastosum opus*, sed horribile facinus est.

(196) J : *Yeou* (4,028), i. e. *yeou* (1,089).

(197) Locus difficillimus, nec Noëlianæ versionis auxilio, ad verbum unquam intelligendus. Nitidissimam interpretis E explicationem secutus sum. C, G : Confucius librum *Tchhun thsieou*, Ver et Autumnum, seu regni *Lou* anuales, composuit, ut tyrannos ab optimis imperatoribus debellatos, rectamque regnandi normam, remotissimæ posteritati transmitteret. — Ideo ait : Qui norunt me (i. e. leges, ritus, virtutum exempla, etc. quæ posteris tradidi) hanc notitiam (E) libro *Tchhun thsieou* hauserunt ; rebelles subditi tyrannique me oderunt, quia ille quem conscripsi liber æternam ignominiæ notam eorum nominibus inussit.

qui accusat me, ille solum *propter librum* Tchhun thsieou *me accusat*°!

§. XXXIII. *Cum* sancti (198) reges non exsurgant, reguli * effrenæ-nequitiæ-indulgent, * privati-litterati perverse disceptant, *sectariorum* Yang tchou *et* Me ti ° sermones (i. e. dogmata) impleverunt * imperium. * Imperii ° sermones, *si* non sequantur Yang, tunc sequuntur Me. * *Secta*-Yang (198 a) causâ meî: *illud* est non-habere principem°; * *secta*-Me *omnes* simul diligit: *illud* est non-habere-patrem°. Tò non-habere patrem, τò non-habere principem, est ¶ * brutum-animal *esse*°.

Koung ming i aiebat: « *Principis* culina habet pingues carnes, equile habet pingues equos, populus habet famis colorem, campi-deserti habent homines * inedia-mortuos: illud *est* impellere feras ad devorandum homines°. »

Si sectarum Yang *et* Me° doctrina non compescatur *ac* * Confucii° doctrina non exsplendeat, isti perversi sermones decipient populum, obstruent *et* impedient humanitatem *et* æquitatem°. *Si* humanitas *et* æquitas obstruantur *et* impediantur, tunc impellent feras *ad* devorandum homines; homines *enim se* invicem * devorabunt.

§. XXXIV. Ego propter hoc exterritus, tueor pristinorum sanctorum° doctrinam, compesco *sectarios* Yang *et* Me; propulso effrenata *eorum* verba, *ut* perversi sermones° non possint exsurgere. *Ubi* exierunt ex eorum

(198) J: Indicat principes imperatoribus *Yao, Chun, Wen wang* et *Wou wang* similes.

(198 *a*) C, J: Gallice, *La secte Yang rapporte tout à elle; elle s'aime uniquement, et ignore qu'il faut s'oublier soi-même et se sacrifier pour le bien public.*

corde, damnum-inferunt in eorum (199) res; *ubi* exierunt ex eorum rebus, damnum inferunt in eorum (200) regimen. *Si* sancti viri (201) iterum surgerent, non mutarent mea verba°.

§. XXXV. *Olim Yu coërcuit magnas *diluvii* aquas, et *imperium tranquillatum-est. Tcheou koung simul-*debellavit* *australes-*et*-boreales-barbaros, abegit immites feras et centum familiæ placide-quieverunt. *Postquam* Confucius *absolvit *librum* Tchhun thsieou°, turbidi subditi et *prædones contremuerunt.

¶ *Liber* Chi *king* ait: « *Occidentales-*et*-boreales-barbaros° profligavi; *regna* Hing *et* Chou° perdomui, *et* tunc nemo mihi ausus-est resistere. » *Homines* (202) *qui* non-habent patrem, *qui* non-habent principem, *sunt* ii-quos Tcheou koung (203) profligavit°.

§. XXXVI. Ego etiam cupio rectum-facere hominum cor, compescere (204) perversos sermones, oppugnare pravas actiones *et* propulsare effrenata verba, ut succedam (205) tribus sanctis *viris*°. Numquid amo disputare°!

(199) H : Res i. e. mutua principis et subditi, patris et filii officia.

(200) Perperam Noël : *Totus regiminis ordo pervertitur.* H : littera *tching* non significat *regimen*, sc. *regni administrationem*, sed, legem nobis cœlitus insitam, quæ mutua principis et subditi, patris ac filii officia, definit.

(201) Perperam Noël : *Si Confucius resurgeret.* Agitur hic de priscis imperatoribus, quemadmodum idem interpres, cap. III, §. 25, pag. 258, lin. 28.

(202) H : Sectarios *Yang* et *Me* ab istis barbaris nullo modo differre ait.

(203) Vide supra, *not.* 211, Capit. V, §. 37.

(204) H : Indicat exitiosa sectariorum *Yang* et *Me* dogmata.

Ego non possum abstinere, i. e. aliter agere°. Qui potest loquendo oppugnare *sectarios* ** Yang-*et*-Me, sanctorum virorum° discipulus *est*°.

§. XXXVII. Khouang tchang (206) ait: Tchhin tchoung tseu * nonne vere *est* temperans vir°? *Cum* habitaret-in *vico* (207) Ou ling *ac* tribus diebus non comedisset, aures non-habebant auditum, oculi non-habebant visum°. * Juxta-puteum erat pyrus. Vermis qui comedebat fructum, *jam* excederat medium° (208). * Manibus-et-pedibus-reptans ivit, *ac* sumens (209) comedit illud. *Ubi* ter deglutivit, * deinde aures habuerunt auditum *et* oculi habuerunt visum.

¶ Meng tseu ait: Inter Thsi regni° viros, ego certe * existimo *illum* Tchoung tseu *esse* (210) magnum digitum°. * Attamen Tchoung tseu quomodo callet temperantiam? *Si quis velit* (211) adimplere *viri* Tchoung tseu° propositum, tunc fiat-vermis, et deinde poterit°.

(205) J: Ut continuem merita quibus *Yu*, *Tchcou koung* et *Confucius* claruere. Perperam Noël: *Et sane qui potenti sermone valuerit.* Littera *neng* verbum est, non adjectivum. B, C, H: Qui potest facere (B, instituere) sermones quibus, etc. Sic etiam versio Tartarica.

(206) J: *Khouang tchang* et *Tchhin tchoung tseu* erant ambo e regno *Thsi*.

(207) J: Regionis nomen. A: Licet nobili domo ortus, in tam vili pago habitare non refugit.

(208) I: I. e. vermis pyri fructus majori ex parte jam comederat.

(209) I: *Tsiang*, i. e. *tsiu*, capere.

(210) I: I. e. Litteratos hos omnes sane antecellit.

(211) *Meng tseu* irridet *Tchoung tseu* qui temperantiam in cibi et vitæ commoditatum abstinentia consistere, stulte putat.

§. XXXVIII. °Vermis (212) supra comedit siccam humum, infra bibit flavam aquam. Illa-quam Tchoung tseu habitat° domus, *est-ne* ea-quam (213) Pe i° exstruxit°? vel etiam *est-ne* ea-quam latro (214) Tche° exstruxit°? Illud-quod comedit° milium, *est-ne* illud quod Pe i° seminavit°? vel etiam *est-ne* illud-quod latro Tche° seminavit°? Illud nondum potest sciri°.

§. XXXIX. *Khouang tchang* ait : (215) Hoc, (216) *quid-refert°? Ille, ipsemet texit paleares-soleas, *et* uxor texit cannabem, ut permutent illud° (217).

M. t. ait : Tchoung tseu *ex regni* Thsi° *nobili-familia *natus est*°. Frater-major *nomine* Taï, *in urbe* (218) Ho, accipit-in-annuos-reditus decem-millia tchoung. *Existimans fratris-majoris °reditus non *esse* æquos° reditus°, non comedit *illos;* *existimans fratris-majoris °domum non *esse* æquam° domum°, non habitat *illam*°; fugiens fratrem-majorem *et* discedens-a matre, sedem-fixit in *vico* Ou ling. *Cum* alio die rediisset, tunc fuit *vir* qui dono-obtulerat ejus fratri-majori vivum anserem°. Ipse °contracto-supercilio ait : *Cui-usui iste **glacitans *anser* fuit (219) *datus*°?

Alio die, ejus mater occidit hunc *anserem°, *et* dedit

(212) *Supra, infra*, i. e. hinc, inde.

(213) J : *Pe i*, antiquitatis vir temperantia sua notissimus.

(214) J : *Tche*, antiquitatis vir intemperantia sua famosus.

(215) J : Littera *chi* indicat domum et victum.

(216) Ad verbum : quid lædit ? quid mali est ? Illud ejus temperantiæ nequaquam nocet.

(217) J : *Tchi* (41) indicat cibos. Permutet, i. e. ut, permutatione facta emat cibos,

(218) J : *Ho*, urbis nomen.

illi *ut* comederet eum. Ejus frater-major de foris veniens ait: Illud, **glacitantis [*anseris* °caro *est*°. *Tunc* exiit et evomuit illam.

XL. *Tchoung tseu*, quoad maternos *cibos*, tunc non comedit (220); quoad uxorios *cibos*, tunc comedit illos; quoad fratris-majoris° domum, tunc non habitat; quoad *vicum* Ou ling, tunc habitat illum. *An* illud (221) adhuc est *posse adimplere (222) ejus speciem°°? *Vir* qui *est* sicut Tchoung tseu, *si* fiat-vermis, tunc deinde *poterit* adimplere suum propositum°°.

(219) Ita interpres E.

(220) J : Indicat litteras *wa tchi.*

(221) J : *Chi* indicat tres supra phrases.

(222) A, C, J : Cibos ab uxore oblatos comedit, domum in vico *Ou ling* habitat. Cum igitur cibo et domo, ut vermis supra dictus, omnino carere nequeat, illum vel meram temperantiæ quam sibi proposuit (vid. *not.* 211) speciem adimplere (*tchoung khi loui*) non posse patet. Si (A) hujus propositi speciem (*l'apparence*) adimplere nequit, quanto minus integrum temperantiæ propositum! Doctissimmus Noël toto hoc paragrapho cæcutiit.

Nota. Ad calcem secundi tomi, qui nunc prælo subjicitur, Emendationes ac Mencii Index accedent.

FINIS TOMI PRIMI.

爲不義之祿。而不食也。以兄之室。爲不義之室而不居也。辟兄離母。處於於陵。他日歸則有饋其兄生鵝者。己頻顣曰。惡用是鶂鶂者爲哉。他日其母殺是鵝也。與之食之。其兄自外至曰。是鶂鶂之肉也。出而哇之。以母則不食。以妻則食之。以兄之室則弗居。以於陵則居之。是尚爲能充其類也乎。若仲子者。蚓而後充其操者也。

上孟終

孟子曰於齊國之士吾必以仲子爲巨擘焉雖然仲子惡能廉充仲子之操則蚓而後可者也

夫蚓上食槁壤下飲黃泉仲子所居之室伯夷之所築與抑亦盜跖之所築與所食之粟伯夷之所樹與抑亦盜跖之所樹與是未可知也

曰是何傷哉彼身織屨妻辟纑以易之也

曰仲子齊之世家也兄戴蓋祿萬鍾以兄之祿

詩云戎狄是膺。荆舒是懲。則莫我敢承。無父無
君。是周公所膺也。
我亦欲正人心。息邪說。距詖行。放淫辭。以承三
聖者。豈好辯哉。予不得已也。
能言距楊墨者。聖人之徒也。
〇匡章曰。陳仲子豈不誠廉士哉。居於陵。三日
不食。耳無聞。目無見也。井上有李。螬食實者
過半矣。匍匐往將食之。三咽。然後耳有聞。目
有見。

禽獸也。公明儀曰。庖有肥肉。廄有肥馬。民有飢色。野有餓莩。此率獸而食人也。楊墨之道不息。孔子之道不著。是邪說誣民。充塞仁義也。仁義充塞。則率獸食人。人將相食。
吾爲此懼。閑先聖之道。距楊墨。放淫辭。邪說者不得作。作於其心。害於其事。作於其事。害於其政。聖人復起。不易吾言矣。
昔者禹抑洪水而天下平。周公兼夷狄。驅猛獸而百姓寧。孔子成春秋。而亂臣賊子懼。

之。天下大悅書曰。丕顯哉文王謨。丕承哉武王烈。佑啓我後人。咸以、正無缺。

世衰道微。邪說暴行有作。臣弑其君者有之。子弑其父者有之。

孔子懼作春秋。春秋天子之事也。是故孔子曰知我者其惟春秋乎。罪我者。其惟春秋乎。

聖王不作。諸侯放恣。處士橫議。楊朱墨翟之言盈天下。天下之言。不歸楊。則歸墨。楊氏爲我是無君也。墨氏兼愛。是無父也。無父無君。是

使禹治之。禹掘地而注之海。驅蛇龍而放之菹
水由地中行。江淮河漢是也。險阻既遠。鳥獸
之害人者消。然後人得平土而居之。
堯舜既沒。聖人之道衰。暴君代作。壞宮室以爲
汙池。民無所安息。棄田以爲園囿。使民不得
衣食。邪說暴行又作。園囿汙池沛澤多。而禽
獸至。及紂之身。天下又大亂。
周公相武王。誅紂伐奄。三年討其君。驅飛廉於
海隅而戮之。滅國者五十。驅虎豹犀象而遠

非君子之道。曰請損之。月攘一雞。以待來年然後已。

如知其非義。斯速已矣。何待來年。

○公都子曰。外人皆稱夫子好辯。敢問何也。

孟子曰。予豈好辯哉。予不得已也。天下之生久矣。一治一亂。

當堯之時。水逆行。氾濫於中國。蛇龍居之。民無所定。下者為巢。上者為營窟。書曰。洚水警余。洚水者。洪水也。

受於其家則往拜其門陽貨矙孔子之亡也
而饋孔子蒸豚孔子亦矙其亡也而往拜之
當是時陽貨先豈得不見
曾子曰脅肩諂笑病于夏畦子路曰未同而言
觀其色赧赧然非由之所知也由是觀之則
君子之所養可知已矣
○戴盈之曰什一去關市之征今茲未能請輕
之以待來年然後已何如
孟子曰今有人日攘其鄰之雞者或告之曰是

子謂薛居州善士也使之居於王所在於王所者長幼卑尊皆薛居州也王誰與爲不善在王所者長幼卑尊皆非薛居州也王誰與爲善一薛居州獨如宋王何

○公孫丑問曰不見諸侯何義孟子曰古者不爲臣不見

段干木踰垣而辟之泄柳閉門而不內是皆已甚迫斯可以見矣

陽貨欲見孔子而惡無禮大夫有賜於士不得

張于湯有光。

不行王政云爾。苟行王政。四海之內。皆擧首而望之。欲以爲君。齊楚雖大。何畏焉。

○孟子謂戴不勝曰。子欲子之王之善與。我明告子。有楚大夫於此。欲其子之齊語也。則使齊人傅諸。使楚人傅諸。曰。使齊人傅之。曰。一齊人傅之。衆楚人咻之。雖日撻而求其齊也不可得矣。引而置之莊嶽之間數年。雖日撻而求其楚。亦不可得矣。

征西夷怨南面而征北狄怨曰奚為後我民
之望之若大旱之望雨也歸市者弗止芸者
不變誅其君弔其民如時雨降民大悅書曰
徯我后后來其無罰
有攸不為臣東征綏厥士女匪厥玄黃紹我周
王見休惟臣附于大邑周其君子實玄黃于
匪以迎其君子其小人簞食壺漿以迎其小
人救民於水火之中取其殘而已矣
大誓曰我武惟揚侵于之疆則取于殘殺伐用

人問之曰何爲不祀曰無以供犧牲也湯使
遺之牛羊葛伯食之又不以祀湯又使人問
之曰何爲不祀曰無以供粢盛也湯使亳衆
往爲之耕老弱饋食葛伯率其民要其有酒
食黍稻者奪之不授者殺之有童子以黍肉
餉殺而奪之書曰葛伯仇餉此之謂也
爲其殺是童子而征之四海之內皆曰非富天
下也爲匹夫匹婦復讎也
湯始征自葛載十一征而無敵於天下東面而

曰梓匠輪輿其志將以求食也君子之爲道也其志亦將以求食與曰子何以其志爲哉其有功於子可食而食之矣且子食志乎食功乎曰食志

曰有人於此毀瓦畫墁其志將以求食也則子食之乎曰否曰然則子非食志也食功也

○萬章問曰宋小國也今將行王政齊楚惡而伐之則如之何

孟子曰湯居亳與葛爲鄰葛伯放而不祀湯使

於諸侯。不以泰乎。孟子曰。非其道。則一簞食不可受於人。如其道。則舜受堯之天下。不以爲泰。子以爲泰乎。

曰。否。士無事而食。不可也。

曰。子不通功易事。以羨補不足。則農有餘粟。女有餘布。子如通之。則梓匠輪輿皆得食於子。於此有人焉。入則孝。出則悌。守先王之道。以待後之學者。而不得食於子。子何尊梓匠輪輿。而輕爲仁義者哉。

其耒耜哉。
曰。晉國亦仕國也。未嘗聞仕如此其急。仕如此
其急也。君子之難仕。何也。曰。丈夫生。而願爲
之有室。女子生。而願爲之有家。父母之心。人
皆有之。不待父母之命。媒妁之言。鑽穴隙相
窺。踰牆相從。則父母國人皆賤之。古之人未
嘗不欲仕也。又惡不由其道。不由其道而往
者。與鑽穴隙之類也。
○彭更問曰。後車數十乘。從者數百人。以傳食

儀曰。古之人。三月無君則弔。
三月無君則弔。不以急乎。
曰。士之失位也。猶諸侯之失國家也。禮曰。諸侯耕助。以、供粢盛。夫人蠶繅。以、爲衣服。犧牲不成。粢盛不潔。衣服不備。不敢以、祭。惟士無田則亦不祭。牲殺器皿。衣服不備。不敢以、祭。則不敢以、宴。亦不足弔乎。
出疆必載質何也。
曰。士之仕也。猶農夫之耕也。農夫豈爲出疆舍

孟子曰。是焉得爲大丈夫乎。子未學禮乎。丈夫之冠也。父命之。女子之嫁也。母命之。往送之門。戒之曰。往之女家。必敬必戒。無違夫子。以順爲正者。妾婦之道也。

居天下之廣居。立天下之正位。行天下之大道。得志。與民由之。不得志。獨行其道。富貴不能淫。貧賤不能移。威武不能屈。此之謂大丈夫。

○周霄問曰。古之君子仕乎。孟子曰。仕。傳曰。孔子三月無君。則皇皇如也。出疆必載質。公明

反命曰天下之良工也簡子曰我使掌與女
乘謂王良良不可曰吾爲之範我馳驅終日
不獲一爲之詭遇一朝而獲十詩云不失其
馳舍矢如破我不貫與小人乘請辭
御者且羞與射者比比而得禽獸雖若丘陵弗
爲也如枉道而從彼何也且子過矣枉己者
未有能直人者也
○景春曰公孫衍張儀豈不誠大丈夫哉一怒
而諸侯懼安居而天下熄

孟子曰。昔齊景公田。招虞人以旌不至將殺之。志士不忘在溝壑。勇士不忘喪其元。孔子奚取焉。取非其招不往也。如不待其招而往。何哉。

且夫枉尺而直尋者。以利言也。如以利則枉尋直尺而利。亦可爲與。

昔者趙簡子。使王良與嬖奚乘。終日而不獲一禽。嬖奚反命曰。天下之賤工也。或以告王良。良曰。請復之。彊而後可。一朝而獲十禽。嬖奚

於壑他日過之狐狸食之蠅蚋姑嘬之其顙有泚睨而不視夫泚也非爲人泚中心達於面目蓋歸反虆梩而掩之掩之誠是也則孝子仁人之掩其親亦必有道矣

徐子以告夷子夷子憮然爲閒曰命之矣

滕文公章句下

○陳代曰不見諸侯宜若小然今一見之大則以王小則以霸且志曰枉尺而直尋宜若可爲也

以爲非是而不貴也。然而夷子葬其親厚。則是以所賤事親也。

徐子以告夷子。夷子曰。儒者之道。古之人若保赤子。此言何謂也。之則以爲愛無差等。施由親始。徐子以告孟子。孟子曰。夫夷子。信以爲人之親其兄之子。爲若親其鄰之赤子乎。彼有取爾也。赤子匍匐將入井。非赤子之罪也。且天之生物也。使之一本。而夷子二本故也。

蓋上世嘗有不葬其親者。其親死則舉而委之

曰夫物之不齊物之情也或相倍蓰或相什伯
或相千萬子比而同之是亂天下也巨屨小
屨同賈人豈爲之哉從許子之道相率而爲
僞者也惡能治國家

○墨者夷之因徐辟而求見孟子孟子曰吾固
願見今吾尚病病愈我且往見夷子不來
他日又求見孟子孟子曰吾今則可以見矣不
直則道不見我且直之吾聞夷子墨者墨之
治喪也以薄爲其道也夷子思以易天下豈

而學之。亦異於曾子矣。吾聞出於幽谷。遷于喬木者。未聞下喬木。而入於幽谷者。魯頌曰。戎狄是膺。荆舒是懲。周公方且膺之。子是之學。亦爲不善變矣。

從許子之道。則市賈不貳。國中無僞。雖使五尺之童適市。莫之或欺。布帛長短同。則賈相若。麻縷絲絮輕重同。則賈相若。五穀多寡同。則賈相若。屨大小同。則賈相若。

者。未能或之先也。彼所謂豪傑之士也。子之兄弟事之數十年。師死。而遂倍之。

昔者孔子沒。三年之外。門人治任將歸。入揖於子貢。相嚮而哭。皆失聲。然後歸。子貢反築室於場。獨居三年。然後歸。他日子夏子張子游。以有若似聖人。欲以所事孔子事之。彊曾子。曾子曰。不可。江漢以濯之。秋陽以暴之。皜皜乎不可尚已。

今也。南蠻鴃舌之人。非先王之道。子倍子之師

分人以財謂之惠敎人以善謂之忠爲天下得人者謂之仁。是故以天下與人易爲天下得人難。

孔子曰。大哉堯之爲君。惟天爲大。惟堯則之。蕩蕩乎。民無能名焉。君哉舜也。巍巍乎。有天下而不與焉。堯舜之治天下。豈無所用其心哉。亦不用於耕耳。

吾聞用夏變夷者。未聞變於夷者也。陳良楚產也。悅周公仲尼之道。北學於中國。北方之學

后稷教民稼穡樹藝五穀五穀熟而民人育人
之有道也飽食煖衣逸居而無教則近於禽
獸聖人有憂之使契爲司徒教以人倫父子
有親君臣有義夫婦有別長幼有序朋友有
信放勳曰勞之來之匡之直之輔之翼之使
自得之又從而振德之聖人之憂民如此而
暇耕乎

堯以不得舜爲己憂舜以不得禹臯陶爲己憂
夫以百畆之不易爲己憂者農夫也

當堯之時。天下猶未平。洪水橫流。氾濫於天下。草木暢茂。禽獸繁殖。五穀不登。禽獸偪人。獸蹄鳥跡之道。交於中國。堯獨憂之。舉舜而敷治焉。舜使益掌火。益烈山澤而焚之。禽獸逃匿。禹疏九河。瀹濟漯而注諸海。決汝漢。排淮泗而注之江。然後中國可得而食也。當是時也。禹八年於外。三過其門而不入。雖欲耕得乎。

易粟者。豈爲厲農夫哉。且許子何不爲陶冶。舍皆取諸其宮中而用之。何爲紛紛然與百工交易。何許子之不憚煩。曰。百工之事。固不可耕且爲也。

然則治天下。獨可耕且爲與。有大人之事。有小人之事。且一人之身而百工之所爲備。如必自爲而後用之。是率天下、而路也。故曰或勞心。或勞力。勞心者治人。勞力者治於人。治於人者食人。治人者食於人。天下之通義也。

也。滕有倉廩府庫。則是厲民而以自養也。惡得賢。

孟子曰。許子必種粟而後食乎。曰。然。許子必織布而後衣乎。曰。否。許子衣褐。許子冠乎。曰。冠。曰。奚冠。曰。冠素。曰。自織之與。曰。否。以粟易之。曰。許子奚爲不自織。曰。害於耕。曰。許子以釜甑爨。以鐵耕乎。曰。然。自爲之與。曰。否。以粟易之。

以粟易械器者。不爲厲陶冶。陶冶亦以其械器

文公曰。遠方之人聞君行仁政。願受一廛而爲氓。文公與之處。其徒數十人皆衣褐。綑屨織席。以爲食。

陳良之徒陳相。與其弟辛。負耒耜。而自宋之滕曰。聞君行聖人之政。是亦聖人也。願爲聖人氓。

陳相見許行而大悅。盡棄其學而學焉。陳相見孟子。道許行之言曰。滕君。則誠賢君也。雖然。未聞道也。賢者。與民並耕而食。饔飧而治。今

卿以下。必有圭田。圭田五十畝。

餘夫。二十五畝。

死徙無出鄉。鄉田同井。出入相友。守望相助。疾病相扶持。則百姓親睦。

方里而井。井九百畝。其中爲公田。八家皆私百畝。同養公田。公事畢。然後敢治私事。所以別野人也。

此其大略也。若夫潤澤之。則在君與子矣。

○有爲神農之言者許行。自楚之滕。踵門而告

詩云周雖舊邦。其命維新。文王之謂也。子力行之。亦以新子之國。

使畢戰問井地。孟子曰。子之君將行仁政。選擇而使子。子必勉之。夫仁政必自經界始。經界不正。井地不均。穀祿不平。是故暴君汙吏必慢其經界。經界既正。分田制祿可坐而定也。

夫滕壤地褊小。將爲君子焉。將爲野人焉。無君子莫治野人。無野人莫養君子。

請野九一而助。國中什一使自賦。

溝壑。惡在其爲民父母也。

夫世祿。滕固行之矣。

詩云。雨我公田。遂及我私。惟助爲有公田。由此觀之。雖周亦助也。

設爲庠序學校以教之。庠者養也。校者教也。序者射也。夏曰校。殷曰序。周曰庠。學則三代共之。皆所以明人倫也。人倫明於上。小民親於下。

有王者起。必來取法。是爲王者師也。

是故賢君必恭儉。禮下。取於民有制。陽虎曰。爲富不仁矣。爲仁不富矣。夏后氏五十而貢。殷人七十而助。周人百畝而徹。其實皆什一也。徹者。徹也。助者藉也。龍子曰。治地莫善於助。莫不善於貢。貢者。校數歲之中以爲常。樂歲粒米狼戾。多取之而不爲虐。則寡取之。凶年。糞其田而不足。則必取盈焉。爲民父母。使民盻盻然。將終歲勤動。不得以養其父母。又稱貸而益之。使老稚轉乎

命戒百官族人可謂曰知及至葬四方來觀之顏色之戚哭泣之哀弔者大悅

○滕文公問爲國

孟子曰民事不可緩也詩云晝爾于茅宵爾索綯亟其乘屋其始播百穀

民之爲道也有恆產者有恆心無恆產者無恆心苟無恆心放辟邪侈無不爲已及陷乎罪然後從而刑之是罔民也焉有仁人在位罔民而可爲也

謂然友曰。吾他日未嘗學問。好馳馬。試劍。今也。父兄百官。不我足也。恐其不能盡於大事。子爲我問孟子。然友復之鄒問孟子。孟子曰。然。不可以他求者也。孔子曰。君薨。聽於冢宰。歠粥。面深墨。卽位而哭。百官有司。莫敢不哀。先之也。上有好者。下必有甚焉者矣。君子之德風也。小人之德。草也。草上之風。必偃。是在世子。

然友反命。世子曰。然。是誠在我。五月居廬。未有

然友之鄒。問於孟子。孟子曰。不亦善乎。親喪固
所自盡也。曾子曰。生事之以禮。死葬之以禮。
祭之以禮。可謂孝矣。諸侯之禮。吾未之學也。
雖然。吾嘗聞之矣。三年之喪。齊疏之服。飦粥
之食。自天子達於庶人。三代共之。
然友反命。定爲三年之喪。父兄百官皆不欲。曰
吾宗國魯先君莫之行。吾先君亦莫之行也。
至於子之身而反之。不可。且志曰。喪祭從先
祖。曰吾有所受之也。

夫道一而已矣。
成覸謂齊景公曰。彼丈夫也。我丈夫也。吾何畏彼哉。顏淵曰。舜何人也。予何人也。有爲者亦若是。公明儀曰。文王我師也。周公豈欺我哉。
今滕絕長補短。將五十里也。猶可以爲善國。書曰。若藥不瞑眩。厥疾不瘳。
○滕定公薨。世子謂然友曰。昔者孟子嘗與我言於宋。於心終不忘。今也不幸至於大故。吾欲使子問於孟子。然後行事。

○孟子去齊。居休。公孫丑問曰。仕而不受祿。古之道乎。

曰。非也。於崇。吾得見王。退而有去志。不欲變。故不受也。繼而有師命。不可以請。久於齊。非我志也。

滕文公章句上。

○滕文公爲世子。將之楚。過宋而見孟子。孟子道性善。言必稱堯舜。世子自楚反。復見孟子。孟子曰。世子疑吾言乎。

尹士聞之曰。士誠小人也。

○孟子去齊。充虞路問曰。夫子若有不豫色然。

前日虞聞諸夫子曰。君子不怨天。不尤人。

曰。彼一時。此一時也。

五百年。必有王者興。其閒必有名世者。

由周而來。七百有餘歲矣。以其數則過矣。以其

時考之。則可矣。

夫天未欲平治天下也。如欲平治天下。當今之

世。舍我其誰也。吾何爲不豫哉。

不遇故去。豈予所欲哉。予不得已也。

予三宿而出晝。於予心。猶以爲速。王庶幾改之。王如改諸。則必反予。

夫出晝而王不予追也。予然後浩然有歸志。予雖然。豈舍王哉。王由足用爲善。王如用予。則豈徒齊民安。天下之民舉安。王庶幾改之。予日望之。

予豈若是小丈夫然哉。諫於其君而不受。則怒悻悻然見於其面。去則窮日之力。而後宿哉

子爲長者慮而不及子思子絕長者乎長者絕子乎

○孟子去齊尹士語人曰不識王之不可以爲湯武則是不明也識其不可然且至則是干澤也千里而見王不遇故去三宿而後出晝是何濡滯也士則茲不悅

高子以告

曰夫尹士惡知予哉千里而見王是予所欲也

之耳。有賤丈夫焉。必求龍斷而登之。以左右望。而罔市利。人皆以爲賤。故從而征之。征商自此賤丈夫始矣。

○孟子去齊。宿於晝。

有欲爲王留行者。坐而言。不應。隱几而臥。客不悅曰。弟子齊宿而後敢言。夫子臥而不聽請勿復敢見矣。曰。坐。我明語子。昔者魯繆公。無人乎子思之側。則不能安子思。泄柳申詳無人乎繆公之側。則不能安其身。

爲我言之。

時子因陳子而以告孟子。陳子以時子之言告孟子。

孟子曰。然。夫時子惡知其不可也。如使予欲富辭十萬而受萬。是爲欲富乎。

季孫曰。異哉子叔疑。使己爲政。不用則亦已矣。又使其子弟爲卿。人亦孰不欲富貴。而獨於富貴之中。有私龍斷焉。

古之爲市者。以其所有易其所無者。有司者治

之君子。其過也。如日月之食。民皆見之。及其
更也。民皆仰之。今之君子。豈徒順之。又從爲
之辭。

○孟子致爲臣而歸。

王就見孟子曰。前日願見而不可得。得侍同朝
甚喜。今又棄寡人而歸。不識可以繼此而得
見乎。對曰。不敢請耳。固所願也。

他日王謂時子曰。我欲中國而授孟子室。養弟
子以萬鍾。使諸大夫國人皆有所矜式。子盍

以殷畔。知而使之。是不仁也。不知而使之。是不智也。仁智。周公未之盡也。而况於王乎。賈請見而解之。

見孟子問曰。周公何人也。曰。古聖人也。曰。使管叔監殷。管叔以殷畔也。有諸。曰。然。曰。周公知其將畔而使之與。曰。不知也。然則聖人且有過與。曰。周公弟也。管叔兄也。周公之過不亦宜乎。

且古之君子。過則改之。今之君子。過則順之。古

問燕可伐與。吾應之曰可。彼然而伐之也。彼如曰孰可以伐之。則將應之曰爲天吏。則可以伐之。今有殺人者。或問之曰人可殺與。則將應之曰可。彼如曰孰可以殺之。則將應之曰爲士師。則可以殺之。今以燕伐燕。何爲勸之哉。

○燕人畔。王曰吾甚慙於孟子。陳賈曰。王無患焉。王自以爲與周公孰仁且智。王曰。惡是何言也。曰周公使管叔監殷。管叔

財。古之人皆用之。吾何爲獨不然。

且比化者。無使土親膚。於人心獨無恔乎。

吾聞之也。君子不以天下儉其親。

○沈同以其私問曰。燕可伐與。孟子曰。可。子噲不得與人燕。子之不得受燕於子噲。有仕於此。而子悅之。不告於王。而私與之吾子之祿爵。夫士也。亦無王命。而私受之於子。則可乎。何以異於是。

齊人伐燕。或問曰。勸齊伐燕。有諸。曰。未也。沈同

公孫丑曰齊卿之位不爲小矣齊滕之路不爲近矣反之而未嘗與言行事何也曰夫既或治之予何言哉

○孟子自齊葬於魯反於齊止於嬴充虞請曰前日不知虞之不肖使虞敦匠事嚴虞不敢請今願竊有請也木若以美然

曰古者棺椁無度中古棺七寸椁稱之自天子達於庶人非直爲觀美也然後盡於人心不得不可以爲悅無財不可以爲悅得之爲有

齊人曰所以爲蚳鼃則善矣所以自爲則吾不知也。

公都子以告。

曰吾聞之也有官守者不得其職則去有言責者不得其言則去我無官守我無言責也則吾進退豈不綽綽然有餘裕哉。

○孟子爲卿於齊出弔於滕王使蓋大夫王驩爲輔行王驩朝暮見反齊滕之路未嘗與之言行事也。

乎。抑亦立而視其死與。曰此則距心之罪也。

他日見於王曰。王之為都者。臣知五人焉。知其罪者惟孔距心。為王誦之。王曰此則寡人之罪也。

○孟子謂蚳鼃曰。子之辭靈丘而請士師似也。為其可以言也。今既數月矣。未可以言與。

蚳鼃諫於王而不用。致為臣而去

若於齊則未有處也無處而餽之是貨之也焉有君子而可以貨取乎

○孟子之平陸謂其大夫曰子之持戟之士一日而三失伍則去之否乎曰不待三

然則子之失伍也亦多矣凶年饑歲子之民老羸轉於溝壑壯者散而之四方者幾千人矣

曰此非距心之所得爲也

曰今有受人之牛羊而爲之牧之者則必爲之求牧與芻矣求牧與芻而不得則反諸其人

○陳臻問曰。前日於齊。王餽兼金一百。而不受。於宋餽七十鎰而受。於薛餽五十鎰而受。前日之不受是。則今日之受非也。今日之受是。則前日之不受非也。夫子必居一於此矣。

孟子曰。皆是也。

當在宋也。予將有遠行。行者必以贐。辭曰。餽贐。予何爲不受。

當在薛也。予有戒心。辭曰。聞戒。故爲兵餽之。予何爲不受。

慢其二哉。
故將大有爲之君。必有所不召之臣。欲有謀焉。則就之。其尊德樂道。不如是。不足與有爲也。
故湯之於伊尹。學焉而後臣之。故不勞而王。桓公之於管仲。學焉而後臣之。故不勞而霸。
今天下。地醜德齊。莫能相尚。無他。好臣其所教。而不好臣其所受教。
湯之於伊尹。桓公之於管仲。則不敢召。管仲且猶不可召。而況不爲管仲者乎。

王前故齊人莫如我敬王也。
景子曰否非此之謂也禮曰父召無諾君命召不俟駕固將朝也聞王命而遂不果宜與夫禮若不相似然。
曰豈謂是與曾子曰晉楚之富不可及也彼以其富我以吾仁彼以其爵我以吾義吾何慊乎哉夫豈不義而曾子言之是或一道也天下有達尊三爵一齒一德一朝廷莫如爵鄉黨莫如齒輔世長民莫如德惡得有其一以

采薪之憂不能造朝今病小愈趨造於朝我不識能至否乎使數人要於路曰請必無歸而造於朝

不得已而之景丑氏宿焉景子曰內則父子外則君臣人之大倫也父子主恩君臣主敬丑見王之敬子也未見所以敬王也曰惡是何言也齊人無以仁義與王言者豈以仁義為不美也其心曰是何足與言仁義也云爾則不敬莫大乎是我非堯舜之道不敢以陳於

戰必勝矣。

○孟子將朝王。王使人來曰。寡人如就見者也有寒疾。不可以風。朝將視朝。不識可使寡人得見乎。對曰。不幸而有疾不能造朝。

明日出弔於東郭氏。公孫丑曰。昔者辭以疾。今日弔。或者不可乎。曰。昔者疾。今日愈。如之何不弔。

王使人問疾。醫來。孟仲子對曰。昔者有王命。有

攻之。必有得天時者矣。然而不勝者。是天時
不如地利也。
城非不高也。池非不深也。兵革非不堅利也。米
粟非不多也。委而去之。是地利不如人和也。
故曰。域民不以、封疆之界。固國不以、山谿之險。
威天下不以、兵革之利。得道者多助。失道者
寡助。寡助之至。親戚畔之。多助之至。天下順
之。
以、天下之所順。攻親戚之所畔。故君子有不戰。

爲我雖袒裼裸裎於我側。爾焉能浼我哉。故由由然與之偕。而不自失焉。援而止之而止。援而止之而止者。是亦不屑去已。

孟子曰。伯夷隘。柳下惠不恭。隘與不恭。君子不由也。

公孫丑章句下

〇孟子曰天時不如地利。地利不如人和。三里之城。七里之郭。環而攻之而不勝。夫環而

乎與人爲善。

○孟子曰。伯夷。非其君不事。非其友不友。不立於惡人之朝。不與惡人言。立於惡人之朝。與惡人言。如以朝衣朝冠坐於塗炭。推惡惡之心。思與鄉人立。其冠不正。望望然去之。若將浼焉。是故諸侯雖有善其辭命而至者。不受也。不受也者。是亦不屑就已。

柳下惠。不羞汙君。不卑小官。進不隱賢。必以其道。遺佚而不怨。阨窮而不憫。故曰。爾爲爾。我

如恥之。莫如爲仁。
仁者如射。射者正己而後發。發而不中。不怨勝
己者。反求諸己而已矣。
○孟子曰。子路。人告之以有過則喜。
禹聞善言則拜。
大舜有大焉。善與人同。舍己從人。樂取於人以
爲善。
自耕稼陶漁。以至爲帝。無非取於人者。
取諸人以爲善。是與人爲善者也。故君子莫大

之不足以事父母。

○孟子曰矢人豈不仁於函人哉矢人惟恐不傷人函人惟恐傷人巫匠亦然故術不可不愼也。

孔子曰里仁爲美擇不處仁焉得智夫仁天之尊爵也人之安宅也莫之禦而不仁是不智也。

不仁不智無禮無義人役也人役而恥爲役由弓人而恥爲弓矢人而恥爲矢也。

人也。無辭讓之心。非人也。無是非之心。非人
也。
惻隱之心。仁之端也。羞惡之心。義之端也。辭讓
之心。禮之端也。是非之心。智之端也。
人之有是四端也。猶其有四體也。有是四端而
自謂不能者。自賊者也。謂其君不能者。賊其
君者也。
凡有四端於我者。知皆擴而充之矣。若火之始
然。泉之始達。苟能充之。足以保四海。苟不充

○孟子曰。人皆有不忍人之心。
先王有不忍人之心。斯有不忍人之政矣。以不
忍人之心。行不忍人之政。治天下。可運之掌
上。
所以謂人皆有不忍人之心者。今人乍見孺子。
將入於井。皆有怵惕惻隱之心。非所以內交
於孺子之父母也。非所以要譽於鄉黨朋友
也。非惡其聲而然也。
由是觀之。無惻隱之心。非人也。無羞惡之心。非

矣。
耕者助。而不稅。則天下之農。皆悅而願耕於其
野矣。
廛。無夫里之布。則天下之民。皆悅而願爲之氓
矣。
信能行此五者。則鄰國之民。仰之若父母矣。率
其子弟。攻其父母。自生民以來。未有能濟者
也。如此。則無敵於天下。無敵於天下者。天吏
也。然而不王者。未之有也。

今國家閒暇。及是時。般樂怠敖。是自求禍也。
禍福無不自己求之者。
詩云。永言配命。自求多福。太甲曰。天作孽。猶可違。自作孽。不可活。此之謂也。

○孟子曰。尊賢使能。俊傑在位。則天下之士皆悅而願立於其朝矣。
市。廛而不征。法而不廛。則天下之商皆悅而願藏於其市矣。
關。譏而不征。則天下之旅皆悅而願出於其路

云。自西自東。自南自北。無思不服。此之謂也。
○孟子曰。仁則榮。不仁則辱。今惡辱而居不仁。
是猶惡濕而居下也。
如惡之。莫如貴德而尊士。賢者在位。能者在職。
國家閒暇。及是時明其政刑。雖大國。必畏之
矣。
詩云。迨天之未陰雨。徹彼桑土。綢繆牖戶。今此
下民。或敢侮予。孔子曰。爲此詩者。其知道乎。
能治其國家。誰敢侮之。

以來未有夫子也
有若曰豈惟民哉麒麟之於走獸鳳凰之於飛
鳥泰山之於丘垤河海之於行潦類也聖人
之於民亦類也出於其類拔乎其萃自生民
以來未有盛於孔子也
○孟子曰以力假仁者霸霸必有大國以德行
仁者王王不待大湯以七十里文王以百里
以力服人者非心服也力不贍也以德服人者
中心悅而誠服也如七十子之服孔子也詩

來未有孔子也。
曰。然則有同與。曰。有。得百里之地而君之。皆能
以朝諸侯有天下。行一不義。殺一不辜。而得
天下。皆不為也。是則同。
曰。敢問其所以異。曰。宰我子貢有若。智足以知
聖人。汙。不至阿其所好。
宰我曰。以予觀於夫子。賢於堯舜遠矣。
子貢曰。見其禮而知其政。聞其樂而知其德。由
百世之後。等百世之王。莫之能違也。自生民

冉牛。閔子。顏淵則具體而微。敢問所安
曰。姑舍是。
曰。伯夷伊尹何如。曰。不同道。非其君不事。非其
民不使。治則進。亂則退。伯夷也。何事非君。何
使非民。治亦進。亂亦進。伊尹也。可以仕則仕。
可以止則止。可以久則久。可以速則速。孔子
也。皆古聖人也。吾未能有行焉。乃所願則學
孔子也。
伯夷伊尹於孔子。若是班乎。曰。否。自有生民以

宰我子貢。善爲說辭。冉牛。閔子。顏淵。善言德行。孔子兼之。曰。我於辭命。則不能也。然則夫子旣聖矣乎

曰。惡是何言也。昔者子貢。問於孔子曰夫子聖矣乎。孔子曰。聖。則吾不能。我學不厭而敎不倦也。子貢曰學不厭。智也。敎不倦。仁也。仁且智。夫子旣聖矣。夫聖孔子不居。是何言也

昔者竊聞之。子夏子游子張。皆有聖人之一體

然。宋人有閔其苗之不長。而揠之者。芒芒然
歸。謂其人曰。今日病矣。予助苗長矣。其子趨
而往視之。苗則槁矣。天下之不助苗長者。寡
矣。以爲無益而舍之者。不耘苗者也。助之長
者。揠苗者也。非徒無益。而又害之。

何謂知言。曰。詖辭知其所蔽。淫辭知其所陷。邪
辭知其所離。遁辭知其所窮。生於其心。害於
其政。發於其政。害於其事。聖人復起。必從吾
言矣。

氣

敢問何謂浩然之氣。曰。難言也。
其爲氣也。至大。至剛。以直養而無害。則塞乎天
・地之間。
其爲氣也。配義與道。無是餒也。
是集義所生者。非義襲而取之也。行有不慊於
心則餒矣。我故曰。告子未嘗知義。以其外之
也。
必有事焉而勿正。心勿忘。勿助長也。無若宋人

曰敢問夫子之不動心與告子之不動心可得聞與告子曰不得於言勿求於心不得於心勿求於氣不得於心勿求於氣可不得於言勿求於心不可夫志氣之帥也氣體之充也夫志至焉氣次焉故曰持其志無暴其氣

既曰志至焉氣次焉又曰持其志無暴其氣者何也曰志壹則動氣氣壹則動志也今夫蹶者趨者是氣也而反動其心

敢問夫子惡乎長曰我知言我善養吾浩然之

孟施舍之所養勇也。曰。視不勝。猶勝也。量敵而後進。慮勝而後會。是畏三軍者也。舍豈能爲必勝哉。能無懼而已矣。

孟施舍似曾子。北宮黝似子夏。夫二子之勇。未知其孰賢。然而孟施舍守約也。

昔者曾子謂子襄曰。子好勇乎。吾嘗聞大勇於夫子矣。自反而不縮。雖褐寬博。吾不惴焉。自反而縮。雖千萬人。吾往矣。

孟施舍之守氣。又不如曾子之守約也。

由此霸王不異矣。如此。則動心否乎。孟子曰
否。我四十不動心。
曰若是。則夫子過孟賁遠矣。曰。是不難。告子先
我不動心。
曰不動心有道乎。曰。有。
北宮黝之養勇也。不膚撓。不目逃。思以一毫挫
於人。若撻之於市朝。不受於褐寬博。亦不受
於萬乘之君。視刺萬乘之君。若刺褐夫。無嚴
諸侯。惡聲至。必反之。

民矣。地不改辟矣。民不改聚矣。行仁政而王
莫之能禦也。
且王者之不作。未有疏於此時者也。民之憔悴
於虐政。未有甚於此時者也。饑者易爲食。渴
者易爲飲。
孔子曰。德之流行。速於置郵而傳命。
當今之時。萬乘之國行仁政。民之悅之。猶解倒
懸也。故事半古之人。功必倍之。惟此時爲然。
○公孫丑問曰。夫子加齊之卿相。得行道焉。雖

其故家遺俗。流風善政。猶有存者。又有微子。微仲。王子比干。箕子。膠鬲。皆賢人也。相與輔相之。故久而後失之也。尺地莫非其有也。一民莫非其臣也。然而文王猶方百里起。是以難也。

齊人有言曰。雖有智慧。不如乘勢。雖有鎡基。不如待時。今時則易然也。

夏后殷周之盛。地未有過千里者也。而齊有其地矣。雞鳴狗吠相聞。而達乎四境。而齊有其

曰管仲以其君霸。晏子以其君顯。管仲晏子猶不足爲與。

曰。以齊王由反手也。

曰。若是則弟子之惑滋甚。且以文王之德百年而後崩。猶未洽於天下。武王周公繼之然後大行。今言王若易然。則文王不足法與。

曰文王何可當也。由湯至於武丁賢聖之君六七作。天下歸殷久矣。久則難變也。武丁朝諸侯有天下。猶運之掌也。紂之去武丁未久也。

○公孫丑問曰夫子當路於齊管仲晏子之功
可復許乎
孟子曰子誠齊人也知管仲晏子而已矣
或問乎曾西曰吾子與子路孰賢曾西蹵然曰
吾先子之所畏也曰然則吾子與管仲孰賢
曾西艴然不悅曰爾何曾比予於管仲管仲
得君如彼其專也行乎國政如彼其久也功
烈如彼其卑也爾何曾比予於是
曰管仲曾西之所不爲也而子爲我願之乎

人曰孟子之後喪踰前喪是以不往見也曰何哉君所謂踰者前以士後以大夫前以三鼎而後以五鼎與曰否謂棺槨衣衾之美也曰非所謂踰也貧富不同也。

樂正子見孟子曰克告於君君為來見也嬖人有臧倉者沮君君是以不果來也曰行或使之止或尼之行止非人所能也吾之不遇魯侯天也臧氏之子焉能使予不遇哉。

公孫丑章句上

從之者。如歸市。
或曰。世守也。非身之所能爲也。效死勿去。
君請擇於斯二者。
○魯平公將出。嬖人臧倉者。請曰。他日君出。則
必命有司所之。今乘輿已駕矣。有司未知所
之。敢請。公曰。將見孟子。曰。何哉。君所爲輕身
以先於匹夫者。以爲賢乎。禮義由賢者出。而
孟子之後喪踰前喪。君無見焉。公曰。諾。
樂正子入見。曰。君奚爲不見孟軻也。曰。或告寡

爲善而已矣。

○滕文公問曰。滕小國也。竭力以事大國。則不得免焉。如之何則可。孟子對曰。昔者大王居邠。狄人侵之。事之以皮幣。不得免焉。事之以犬馬。不得免焉。事之以珠玉。不得免焉。乃屬其耆老。而告之曰。狄人之所欲者。吾土地也。吾聞之也。君子不以其所以養人者害人。二三子何患乎無君。我將去之。去邠。踰梁山。邑于岐山之下居焉。邠人曰。仁人也。不可失也。

孟子對曰是謀非吾所能及也無已則有一焉鑿斯池也築斯城也與民守之效死而民弗去則是可爲也

○滕文公問曰齊人將築薛吾甚恐如之何則可

孟子對曰昔者太王居邠狄人侵之去之岐山之下居焉非擇而取之不得已也苟爲善後世子孫必有王者矣君子創業垂統爲可繼也若夫成功則天也君如彼何哉彊

視其長上之死而不救如之何則可也。
孟子對曰。凶年饑歲。君之民老弱轉乎溝壑。壯者散而之四方者。幾千人矣。而君之倉廩實。府庫充。有司莫以告。是上慢而殘下也。曾子曰。戒之戒之。出乎爾者。反乎爾者也。夫民今而後得反之也。君無尤焉。
君行仁政。斯民親其上。死其長矣。

○滕文公問曰。滕小國也。間於齊楚。事齊乎。事楚乎。

今燕虐其民。王往而征之。民以為將拯已於水
火之中也。簞食壺漿。以迎王師。若殺其父兄
係累其子弟。毀其宗廟。遷其重器。如之何其
可也。天下固畏齊之彊也。今又倍地而不行
仁政。是動天下之兵也。
王速出令。反其旄倪。止其重器。謀於燕衆。置君
而後去之。則猶可及止也。
○鄒與魯鬨。穆公問曰。吾有司死者。三十三人。
而民莫之死也。誅之則不可勝誅。不誅則疾

○齊人伐燕取之。諸侯將謀救燕。宣王曰。諸侯多謀伐寡人者。何以待之。孟子對曰。臣聞七十里爲政於天下者。湯是也。未聞以千里畏人者也。

書曰。湯一征。自葛始。天下信之。東面而征。西夷怨。南面而征北狄怨。曰奚爲後我。民望之。若大旱之望雲霓也。歸市者不止。耕者不變。誅其君。而弔其民。若時雨降。民大悅。書曰。徯我后。后來其蘇。

宣王問曰。或謂寡人勿取。或謂寡人取之。以萬乘之國伐萬乘之國。五旬而舉之。人力不至於此。不取必有天殃。取之何如。

孟子對曰。取之而燕民悅。則取之。古之人有行之者。武王是也。取之而燕民不悅。則勿取。古之人有行之者。文王是也。

以萬乘之國伐萬乘之國。簞食壺漿。以迎王師。豈有他哉。避水火也。如水益深。如火益熱。亦運而已矣。

○孟子見齊宣王曰。爲巨室。則必使工師求大木。工師得大木。則王喜。以爲能勝其任矣。匠人斲而小之。則王怒。以爲不勝其任矣。夫人幼而學之。壯而欲行之。王曰。姑舍女所學而從我。則何如。

今有璞玉於此。雖萬鎰。必使玉人彫琢之。至於治國家。則曰姑舍女所學而從我。則何以異於教玉人彫琢玉哉。

○齊人伐燕。勝之。

左右皆曰可殺。勿聽。諸大夫皆曰可殺。勿聽。國人皆曰可殺。然後察之。見可殺焉。然後殺之。故曰。國人殺之也。如此。然後可以爲民父母。

○齊宣王問曰。湯放桀。武王伐紂。有諸。孟子對曰。於傳有之。

曰。臣弑其君可乎。

曰。賊仁者謂之賊。賊義者謂之殘。殘賊之人。謂之一夫。聞誅一夫紂矣。未聞弑君也。

之謂也。有世臣之謂也。王無親臣矣。昔者所
進。今日不知其亡也。
王曰。吾何以識其不才而舍之。
曰。國君進賢。如不得已。將使卑踰尊。疏踰戚。可
不愼與。
左右皆曰賢。未可也。諸大夫皆曰賢。未可也。國
人皆曰賢。然後察之。見賢焉。然後用之。左右
皆曰不可。勿聽。諸大夫皆曰不可。勿聽。國人
皆曰不可。然後察之。見不可焉。然後去之。

至于岐下。爰及姜女。聿來胥宇。當是時也。內無怨女。外無曠夫。王如好色與百姓同之。於王何有。

○孟子謂齊宣王曰。王之臣有託其妻子於其友。而之楚遊者。比其反也。則凍餒其妻子。則如之何。王曰棄之。

曰士師不能治士。則如之何。王曰。已之。

曰四境之內不治。則如之何。王顧左右而言他。

○孟子見齊宣王曰所謂故國者。非謂有喬木

者。詩云。哿矣富人。哀此煢獨。

王曰。善哉言乎。曰。王如善之。則何為不行。王曰。寡人有疾。寡人好貨。對曰。昔者公劉好貨。詩云。乃積乃倉。乃裹餱糧。于橐于囊。思戢用光。弓矢斯張。干戈戚揚。爰方啓行。故居者有積倉。行者有裹糧也。然後可以爰方啓行。王如好貨。與百姓同之。於王何有。

王曰。寡人有疾。寡人好色。對曰。昔者大王好色。愛厥妃。詩云。古公亶父。來朝走馬。率西水滸。

角招是也。其詩曰。畜君何尤。畜君者。好君也。

○齊宣王問曰。人皆謂我毀明堂。毀諸。已乎。

孟子對曰。夫明堂者。王者之堂也。王欲行王政

則勿毀之矣。

王曰。王政可得聞與。對曰。昔者文王之治岐也

耕者九一。仕者世祿。關市譏而不征。澤梁無

禁。罪人不孥。老而無妻曰鰥。老而無夫曰寡。

老而無子曰獨。幼而無父曰孤。此四者。天下

之窮民而無告者。文王發政施仁。必先斯四

今也不然。師行而糧食。飢者弗食。勞者弗息。睊睊胥讒。民乃作慝。方命虐民。飲食若流。流連荒亡。爲諸侯憂。

從流下而忘反。謂之流。從流上而忘反。謂之連。從獸無厭。謂之荒。樂酒無厭。謂之亡。

先王無流連之樂。荒亡之行。惟君所行也。

景公說。大戒於國。出舍於郊。於是始興發補不足。召太師曰。爲我作君臣相說之樂。蓋徵招

有也。
昔者齊景公。問於晏子曰。吾欲觀於轉附朝儛
遵海而南。放于琅邪。吾何脩。而可以比於先
王觀也。
晏子對曰。善哉問也。天子適諸侯曰。巡狩。巡狩
者。巡所守也。諸侯朝於天子曰述職。述職者。
述所職也。無非事者。春省耕而補不足。秋省
斂。而助不給。夏諺曰吾王不遊。吾何以休。吾
王不豫。吾何以助。一遊一豫。爲諸侯度。

勇也。而武王亦一怒。而安天下之民。
今王亦一怒。而安天下之民民惟恐王之不好
勇也。
○齊宣王見孟子於雪宮。王曰。賢者亦有此樂。
乎。孟子對曰。有。人不得。則非其上矣。
不得而非其上者。非也。爲民上而不與民同樂
者。亦非也。
樂民之樂者。民亦樂其樂。憂民之憂者。民亦憂
其憂。樂以天下。憂以天下。然而不王者未之

王曰。大哉言矣。寡人有疾。寡人好勇。
對曰。王請無好小勇。夫撫劍疾視曰。彼惡敢當
我哉。此匹夫之勇。敵一人者也。王請大之。
詩云。王赫斯怒。爰整其旅。以遏徂莒。以篤周祜
以對于天下。此文王之勇也。文王一怒。而安
天下之民。
書曰。天降下民。作之君。作之師。惟曰。其助上帝
寵之四方。有罪無罪。惟我在。天下曷敢有越
厥志。一人衡行於天下。武王耻之。此武王之

罪則是方四十里爲阱於國中民以爲大不亦宜乎

○齊宣王問曰交鄰國有道乎孟子對曰有惟仁者爲能以大事小是故湯事葛文王事昆夷惟智者爲能以小事大故太王事獯鬻句踐事吳

以大事小者樂天者也以小事大者畏天者也

樂天者保天下畏天者保其國

詩云畏天之威于時保之

今王與百姓同樂則王矣。
○齊宣王問曰。文王之囿方七十里。有諸。孟子
對曰。於傳有之。
曰。若是其大乎。曰。民猶以爲小也。曰。寡人之囿
方四十里。民猶以爲大。何也。曰。文王之囿。方
七十里。芻蕘者往焉。雉兎者往焉。與民同之。
民以爲小。不亦宜乎。
臣始至於境。問國之大禁。然後敢入。臣聞郊關
之內。有囿方四十里。殺其麋鹿者。如殺人之

旄之美。舉疾首蹙頞而相告曰。吾王之好田
獵。夫何使我至於此極也。父子不相見。兄弟
妻子離散。此無他。不與民同樂也
今王鼓樂於此。百姓聞王鐘鼓之聲。管籥之音。
舉欣欣然有喜色而相告曰。吾王庶幾無疾
病與。何以能鼓樂也。今王田獵於此。百姓聞
王車馬之音。見羽旄之美。舉欣欣然有喜色
而相告曰。吾王庶幾無疾病與。何以能田獵
也。此無他。與民同樂也。

樂也。
曰。可得聞與。曰。獨樂樂。與人樂樂。孰樂。曰。不若
與人。曰。與少樂樂。與衆樂樂。孰樂。曰。不若與
衆。
臣請爲王言樂。
今王鼓樂於此。百姓聞王鐘鼓之聲。管籥之音
舉疾首蹙頞而相告曰。吾王之好鼓樂。夫何
使我至於此極也。父子不相見。兄弟妻子離
散。今王田獵於此。百姓聞王車馬之音。見羽

而不王者。未之有也。

梁惠王章句下。

○莊暴見孟子曰。暴見於王。王語暴以好樂。暴未有以對也。曰。好樂何如。孟子曰。王之好樂甚。則齊國其庶幾乎。

他日見於王曰。王嘗語莊子以好樂。有諸。王變乎色曰。寡人非能好先王之樂也。直好世俗之樂耳。

曰。王之好樂甚。則齊其庶幾乎。今之樂由古之

今也。制民之産。仰不足以事父母。俯不足以畜妻子。樂歲終身苦。凶年不免於死亡。此惟救死而恐不贍。奚暇治禮義哉。

王欲行之。則盍反其本矣。

五畝之宅。樹之以桑。五十者。可以衣帛矣。雞豚狗彘之畜。無失其時。七十者。可以食肉矣。百畝之田。勿奪其時。八口之家。可以無飢矣。謹庠序之教。申之以孝悌之義。頒白者。不負戴於道路矣。老者衣帛食肉。黎民不飢不寒。然

王曰。吾惛不能進於是矣。願夫子輔吾志。明以敎我。我雖不敏。請嘗試之。

曰。無恆產而有恆心者。惟士爲能。若民則無恆產。因無恆心。苟無恆心。放辟。邪侈。無不爲已。及陷於罪。然後從而刑之。是罔民也。焉有仁人在位。罔民而可爲也。

是故明君制民之產。必使仰足以事父母。俯足以畜妻子。樂歲終身飽。凶年免於死亡。然後驅而之善。故民之從之也輕。

爲之後必有災。曰。可得聞與。曰。鄒人與楚人
戰。則王以、爲孰勝。曰。楚人勝。曰。然則小固不
可以、敵大。寡固不可以、敵衆。弱固不可以、敵
彊。海內之地方千里者。九齊集有其一。以一
服八。何以異於鄒敵楚哉。蓋亦反其本矣。
今王發政施仁。使天下仕者。皆欲立於王之朝
耕者。皆欲耕於王之野。商賈皆欲藏於王之
市。行旅。皆欲出於王之塗。天下之欲疾其君
者。皆欲赴愬於王。其若是。孰能禦之。

甘不足於口與輕煖不足於體與抑爲采色不足視於目與聲音不足聽於耳與便嬖不足使令於前與王之諸臣皆足以供之而王豈爲是哉曰否吾不爲是也曰然則王之所大欲可知已欲辟土地朝秦楚莅中國而撫四夷也以若所爲求若所欲猶緣木而求魚也

王曰若是其甚與曰殆有甚焉緣木求魚雖不得魚無後災以若所爲求若所欲盡心力而

四海。不推恩。無以保妻子。古之人。所以大過人者。無他焉。善推其所爲而已矣。今恩足以及禽獸。而功不至於百姓者。獨何與。權。然後知輕重。度。然後知長短。物皆然。心爲甚

王請度之。

抑王興甲兵。危士臣。構怨於諸侯。然後快於心與。

王曰。否。吾何快於是。將以求吾所大欲也。

曰。王之所大欲。可得聞與。王笑而不言。曰。爲肥

也

曰不爲者與不能者之形何以異曰挾太山以超北海語人曰我不能是誠不能也爲長者折枝語人曰我不能是不爲也非不能也故王之不王非挾太山以超北海之類也王之不王是折枝之類也

老吾老以及人之老幼吾幼以及人之幼天下可運於掌詩云刑于寡妻至于兄弟以御于家邦言舉斯心加諸彼而已故推恩足以保

夫我乃行之。反而求之。不得吾心。夫子言之。
於我心有戚戚焉。此心之所以合於王者。何
也。
曰。有復於王者曰。吾力足以舉百鈞。而不足以
舉一羽。明足以察秋毫之末。而不見輿薪。則
王許之乎。曰否。今恩足以及禽獸。而功不至
於百姓者。獨何與。然則一羽之不舉。爲不用
力焉。輿薪之不見。爲不用明焉。百姓之不見
保。爲不用恩焉。故王之不王。不爲也。非不能

之也。
曰王無異於百姓之以王爲愛也。以小易大。彼
惡知之。王若隱其無罪而就死地。則牛羊何
擇焉。王笑曰。是誠何心哉。我非愛其財。而易
之以羊也。宜乎百姓之謂我愛也。
曰。無傷也。是乃仁術也。見牛未見羊也。君子之
於禽獸也。見其生。不忍見其死。聞其聲。不忍
食其肉。是以君子遠庖廚也。
王說曰。詩云。他人有心。予忖度之。夫子之謂也。

可也曰臣聞之胡齕曰王坐於堂上有牽牛而過堂下者王見之曰牛何之對曰將以釁鐘王曰舍之吾不忍其觳觫若無罪而就死地對曰然則廢釁鐘與曰何可廢也以羊易之不識有諸

曰有之曰是心足以王矣百姓皆以王爲愛也臣固知王之不忍也

王曰然誠有百姓者齊國雖褊小吾何愛一牛卽不忍其觳觫若無罪而就死地故以羊易

牧未有不嗜殺人者也。如有不嗜殺人者則天下之民皆引領而望之矣。誠如是也民歸之由水之就下沛然誰能禦之。

○齊宣王問曰齊桓晉文之事可得聞乎。

孟子對曰仲尼之徒無道桓文之事者是以後世無傳焉臣未之聞也無以則王乎。

曰德何如則可以王矣。曰保民而王莫之能禦也。

曰若寡人者可以保民乎哉。曰可。曰何由知吾

○孟子見梁襄王。
出語人曰。望之。不似人君。就之而不見所畏焉
卒然問曰天下惡乎定。吾對曰定于一。
孰能一之。
對曰。不嗜殺人者能一之。
孰能與之。
對曰。天下莫不與也。王知夫苗乎。七八月之閒
旱。則苗槁矣。天油然作雲沛然下雨。則苗浡
然興之矣。其如是。孰能禦之。今夫天下之人

孟子對曰。地方百里。而可以王。

王如施仁政於民。省刑罰。薄稅斂。深耕易耨。壯者以暇日。脩其孝悌忠信。入以事其父兄。出以事其長上。可使制梃。以撻秦楚之堅甲利兵矣。

彼奪其民時。使不得耕耨。以養其父母。父母凍餓。兄弟妻子離散。

彼陷溺其民。王往而征之。夫誰與王敵。

故曰。仁者無敵。王請勿疑。

率獸而食人也。
獸相食。且人惡之。爲民父母行政。不免於率獸
而食人。惡在其爲民父母也。
仲尼曰。始作俑者。其無後乎。爲其象人而用之
也。如之何其使斯民飢而死也。
○梁惠王曰。晉國天下莫強焉。叟之所知也。及
寡人之身。東敗於齊。長子死焉。西喪地於秦
七百里。南辱於楚。寡人恥之。願比死者一洒
之。如之何則可。

然而不王者未之有也。
狗彘食人食而不知檢塗有餓莩而不知發人
死則曰非我也歲也是何異於刺人而殺之
曰非我也兵也王無罪歲斯天下之民至焉

○梁惠王曰寡人願安承教。
孟子對曰殺人以梃與刃有以異乎曰無以異
也。
以刃與政有以異乎曰無以異也。
曰庖有肥肉廄有肥馬民有飢色野有餓莩此

不可勝食也斧斤以時入山林材木不可勝用也穀與魚鼈不可勝食材木不可勝用是使民養生喪死無憾也養生喪死無憾王道之始也

五畝之宅樹之以桑五十者可以衣帛矣雞豚狗彘之畜無失其時七十者可以食肉矣百畝之田勿奪其時數口之家可以無飢矣謹庠序之教申之以孝悌之義頒白者不負戴於道路矣七十者衣帛食肉黎民不飢不寒

凶。則移其民於河東。移其粟於河內。河東凶亦然。察鄰國之政。無如寡人之用心者。鄰國之民不加少。寡人之民不加多。何也。

孟子對曰。王好戰。請以戰喻。塡然鼓之。兵刃既接。棄甲曳兵而走。或百步而後止。或五十步而後止。以五十步笑百步。則何如。曰不可。直不百步耳。是亦走也。曰。王如知此。則無望民之多於鄰國也。

不違農時。穀不可勝食也。數罟不入洿池。魚鼈

詩云經始靈臺經之營之庶民攻之不日成之
經始勿亟庶民子來王在靈囿麀鹿攸伏麀
鹿濯濯白鳥鶴鶴王在靈沼於牣魚躍文王
以民力爲臺爲沼而民歡樂之謂其臺曰靈
臺謂其沼曰靈沼樂其有麋鹿魚鼈古之人
與民偕樂故能樂也
湯誓曰時日害喪予及女偕亡民欲與之偕亡
雖有臺池鳥獸豈能獨樂哉
梁惠王曰寡人之於國也盡心焉耳矣河內

之國弑其君者必千乘之家千乘之國弑其君者必百乘之家萬取千焉千取百焉不爲不多矣苟爲後義而先利不奪不饜未有仁而遺其親者也未有義而後其君者也王亦曰仁義而已矣何必曰利

○孟子見梁惠王王立於沼上顧鴻鴈麋鹿曰賢者亦樂此乎

孟子對曰賢者而後樂此不賢者雖有此不樂也

刻石堂較正監韻分章分節四書正文。

遵依國子監銅板原本。

爾梁茹蓮司他泥總喇渼校

梁惠王章句上。

○孟子見梁惠王。王曰叟不遠千里而來亦將有以利吾國乎。孟子對曰王何必曰利亦有仁義而已矣王曰何以利吾國大夫曰何以利吾家士庶人曰何以利吾身上下交征利而國危矣萬乘

甲申年石鐫

爾梁茹蓮小儒校

西講孟子

刻石堂藏板

Lith. de C. de Lasteyr…